

Helse- og omsorgsdepartementet v/Ingvild Kjerkol

Deres ref.: 22/992-
Vår ref.: 02/02
Saksbehandler: BD/JHH
Dato: 13. april 2022

Innspill til folkehelsemelding

I et kulturperspektiv er en forutsetning for god folkehelse tilstrekkelig tilgang på kunst og kultur. Mange finner glede i musikken alene og i fellesskap med andre, og musikk er for mange med på å gi dem et meningsfullt liv. Tilbudet har imidlertid vært svært begrenset gjennom pandemien, og konsekvensene av det er at tilbudet er truet i flere kommuner. De positive sidene ved å delta i en musikkaktivitet bør anerkjennes i kommende folkehelsemelding. Allerede i dag kjenner mange til de positive sidene, og nytter seg av disse gjennom sin deltakelse i en musikkaktivitet. Kunnskap om disse positive sidene bør samtidig nå ut til flere gjennom denne folkehelsemeldingen.

Sosial ulikhet i helse – musikk bidrar positivt

Barn som ikke fullfører videregående skole har større risiko for arbeidsledighet, uførepensjonering og lav inntekt. Musikk og deltakelse i musikk bidrar positivt på kognitive ferdigheter, som igjen kan bidra til kreativitet og øker læringsevne blant annet innen språk og leseferdigheter. Når man opplever mestring i forbindelse med musikkøvelse, kan dette bidra positivt på selvtillit og tro på egne ferdigheter. Studier viser at å øve på musikk, spesielt innenfor rytmiske sjangre, kan være fordelaktig for barn med dysleksi. For barn som har lese- og skrivevansker bør det vurderes anbefalinger om å delta i en musikkaktivitet da dette kan bidra positivt på læringsvansker.

Mindre misbruk av alkohol og andre rusmidler i befolkningen kan gi en betydelig folkehelsegevinst. Grupper med lavere utdanning og/eller dårlig økonomi er i dag overrepresentert på statistikken over rusmiddelrelaterte helseskader. Musikkterapi er allerede i dag anbefalt i to av Helsedirektoratets faglige retningslinjer i forbindelse med alkoholavhengighet og rusmisbruk. Deltakelse i musikkgrupper kan bedre den enkeltes sosiale nettverk, og bidrar positivt på avhengighet ved å være en positiv avledning for mennesker. Anbefalinger om å delta i musikkgruppe bør derfor vurderes for personer med alkoholavhengig og rusmisbruk, eller er i risikozonen for denne type problematikk.

- Deltakelse i musikkaktivitet er fordelaktig for barn med dysleksi, og bør anbefales for barn med lese- og skrivevansker.
- Musikkterapi og musikkaktivitet bidrar positivt for personer med alkoholavhengighet og rusmisbruk, og denne gruppen bør oppfordres til å delta på en musikkaktivitet.

Livet etter pandemien

To år med pandemi, der folk har hatt svært redusert kontakt med venner, slekt og omgangskrets, har kostet mye for mange. Barna har mistet verdifull tid, mange eldre opplever ensomhet, og mye av aktiviteten som gir mening til manges liv har vært nedstengt. Krisen har minnet oss på viktigheten av sosial aktivitet, og musikkaktivitet bidrar også positivt på den psykiske helsen.

Depresjon og angst er de mest vanlige psykiske lidelsene i befolkningen, og under pandemien rammet dette i perioder dobbelt så mange som før. Å delta i musikklivet har også en positiv effekt på håndtering og forebygging av stress. Deltakelse i det frivillige musikklivet har også en betydelig samfunnsøkonomisk side, med en samfunnsnytte på minst 15,8 milliarder. Vi har indikasjoner på at minst fire prosent har forsvunnet fra musikkfrivilligheten som en direkte følge av pandemien. Dette i seg selv er et tap i samfunnsnytte på rundt 600 millioner kroner pr. år.

Norsk musikkråd gjennomførte i februar en representativ undersøkelse i befolkningen, og ett av de største savnene under periodene med nedstenging var musikkaktivitet i kombinasjon med sosial omgang.

For flere deltakere er musikkøvelsen og ensemblet de synger eller spiller med det eneste kontaktnettet de har. Ensomhet er et alvorlig samfunnsproblem, og ensomme mennesker står i større fare for å dø tidlig enn dem med et godt kontaktnettverk. Opprettholdelse og forsterkelse av frivilligheten burde derfor være en prioritet i folkehelsemeldingen.

- Musikkaktivitet bidrar positivt på depresjon og angst, som har rammet flere under pandemien.
- Det frivillige musikklivet har også en betydelig samfunnsnytte, og styrking av musikklivet bør satses på etter pandemien.

Klima og helse – musikk er bærekraftig

Det er få utstyrsbehov knyttet til musikkaktivitet. Allerede i dag er det svært mye gjenbruk, og det er sjeldent krav om innkjøp av eget musikkutstyr, som instrumenter, for å gjennomføre musikkaktiviteter. Musikkfrivillighetens største forbruk er knyttet til lokaler. Dette er lokaler som i stor grad allerede eksisterer som skoler, og eies av kommunene. I tråd med bærekraftig omstilling bør det ikke være behov for egne kulturspesifikke lokaler, når eksisterende lokaler ofte er tilgjengelig på ettermiddager, kvelder og i helger. Det bør derfor tilrettelegges for at disse lokalene er tilgjengelig i tidspunkt uten skoleaktivitet. Det bør samtidig prioriteres å ruste opp disse lokalene i samarbeid med lokal musikkfrivillighet. Da blir anleggsloft som også hensyntar musikkaktivitet gjennomført på en mest mulig økonomisk og klimavennlig måte.

- Musikkaktivitet i seg selv har lavt klimaavtrykk, og økt tilgang til kommunalt eide lokaler vil være klimareduserende tiltak.
- Åpning for musikkaktivitet i kommunalt eide lokaler vil være klimavennlig tiltak

Ikke-smittsomme sykdommer og levevaner

Ved kronisk sykdom kan musikk gi økt livskvalitet og deltakelse i arbeidslivet, og nedsatt sykdomsbyrde. Det å høre på eller danse til musikk har vist seg å redusere hjerterefrekvens og bidra positivt inn mot høyt blodtrykk blant personer med hjerte- og karsykdommer. Musikk kan også redusere psykisk stress og angst hos pasienter med hjertesykdom, spesielt de som har hatt hjerteinfarkt, og gir dermed økt livskvalitet.

Vitenskapelige funn peker også på at musikk gir bedre kognisjon hos personer med demens, og flere studier har funnet gunstige effekter av å lytte til og lage musikk. Musikk bidrar positivt ved å redusere oppholdstid på sykehus og behov for antipsykotiske legemidler, og gir lavere nivå av hjertesvikt, betennelsesnivå og nivå av stresshormoner. Dette både øker livskvaliteten for den enkelte, og reduserer den økonomiske belastningen for samfunnet. For slagpasienter kan musikk bedre kognitiv og motorisk restitusjon, og musikkterapi har eksempelvis god effekt på slagpasienter med afasi. Studier viser også at personer som har mistet taleevnen på grunn av hjerneslag i venstre hjernehalvdel, fortsatt kan synge når høyre hjernehalvdel er intakt.

For personer med Parkinson, Cerebral Parese og autisme kan musikk virke positivt. Særlig sang forbedrer mange kognitive ferdigheter hos personer med Parkinson, mens musikkterapi hos barn med Cerebral Parese har vist seg å forbedre oppmerksomhet og kommunikasjon, samt hjernens evne til å endre eller tilpasse seg ny atferd eller opplevelser. Studier viser også at musikk kan hjelpe barn med autisme å uttrykke og forstå egne følelser, samtidig som det kan forbedre humør, språk og motorisk kontroll.

- Musikk kan redusere fravær i arbeidslivet, gi nedsatt sykdomsbyrde og gi bedre livskvalitet for dem med kroniske sykdommer.

God psykisk helse og livskvalitet

Depresjon og angst er blant de mest vanlige psykiske lidelsene i befolkningen. NAV har vist til at den hyppigst oppgitte grunnen for uførhet er psykiske helseproblemer, med 36 prosent av samtlige uføre i 2019. Folkehelseinstituttet estimerte selv i 2016 at psykiske lidelser koster det norske samfunnet 185 milliarder kroner hvert år.

Studier viser at det å lytte til og delta i musikkaktiviteter kan ha positiv effekt på håndtering og forebygging av stress. Musikkterapi har god effekt på depressive symptomer, grad av angst og generelt funksjonsnivå. Behandlingsformen kan også ha en positiv effekt på alkohol- og medikamentmisbruk. Deltakelse i musikkgrupper kan bedre den enkeltes sosiale nettverk, og bidrar positivt på avhengighet ved å være en positiv avledning for mennesker.

Om lag ti prosent av befolkningen har spiseforstyrrelser. Kvinner er overrepresentert på statistikken, og anslås at 50.000 norske kvinner mellom 15 og 44 år til enhver tid vil ha en spiseforstyrrelse. Spiseforstyrrelser øker risikoen for en rekke alvorlige helseplager, samt risikoen for utvikling av psykiske tilleggsvansker. Musikkterapi har vist seg å hjelpe med blant annet syn på egen kropp og angst forbundet med inntak av mat. Når såpass stor andel i aldersgruppen 15-44 har en spiseforstyrrelse, bør det også anbefales at denne gruppen deltar i en musikkaktivitet.

- Deltakelse i musikklivet kan gi generelt bedre psykisk helse, og i tillegg virke positivt på personer som sliter med avhengig, og personer med spiseforstyrrelser.

Folkehelsearbeid i kommunene

Den lokale musikkfrivilligheten kan bidra med å forsterke folkehelsearbeidet i kommuner og fylkeskommuner gjennom sin aktivitet. Lokale og regionale musikkråd bør være en naturlig samarbeidspartner for kommuner og fylkeskommuner når det gjelder temaer som vil styrke musikkfrivilligheten, og dermed styrke folkehelsen til dem som deltar. Det bør samtidig vurderes lokale økonomisk støtte til dem som ikke har råd til å delta på en fritidsaktivitet – musikk på grønn resept.

- Det bør oppfordres til godt samarbeid mellom lokal og regional musikkfrivillighet, og kommuner og fylkeskommuner. Økonomisk støtte bør vurderes for dem som ikke har råd til å delta på en musikkaktivitet.

Ny kunnskap og innovasjon

Forskningsmaterialet som Norsk musikkråd har innhentet vitner om positive helseeffekter både for den enkelte og for samfunnet, og deltakelse og lytting til musikk bidrar i så måte positivt til folkehelsen. Det foreligger i dag god kunnskap med bredt forskningsgrunnlag som dokumenterer positive forhold mellom fysisk aktivitet og god helse. De siste årene har musikkens effekter på læringsevne og helse blitt et mer omfattende, og bevissthet, forskning og dokumentasjonen for musikkens effekter på helse og læring øker hver dag. Det er imidlertid behov for enda større forskning på området, og det bør i større grad enn i dag vurderes som generelle råd til befolkningen. På lik linje som det i dag oppfordres til en gitt mengde fysisk aktivitet pr dag, bør det oppfordres til en gitt mengde musikalsk aktivitet pr dag, enten det er som utøver eller lytter.

- Kunnskapen om positive forhold mellom deltakelse i musikk og god helse bør styrkes.

Oppsummert

Det er nå på tide å anerkjenne den betydningen kulturen har for folkehelsen. Allerede er det mye empiri som dokumenter de positive effektene deltakelse i kulturaktiviteter har for enkeltpersoner og for samfunnet som helhet. Synergiene som kan eksistere mellom frivilligheten og kommunen bør oppmuntres og styrkes. Kommunen og frivilligheten trenger ikke være konkurrerende aktører, men aktører med utfyllende roller. Aktiviteten som frivilligheten driver med kan bistå kommunen å nå sine mål når det gjelder folkehelsen, og kommunen kan bistå frivilligheten ved å tilby tilgang til lokaler. Kommunene bør oppmuntres til å ta på seg som rollen som koordinator, som både tilrettelegger for møteplasser mellom kommunen og frivilligheten, men også for befolkningen gjennom fritidsaktiviteter.

Med vennlig hilsen

Björgulv Vinje Borgundvaag
Styreleder

bjorgulv@musikk.no
Telefon: 924 22 924

Bjarne Dæhli
Generalsekretær

bjarne.daehli@musikk.no
Telefon: 950 62 358

Vedlegg:

- 1 Musikk i kroner og ører – Vista Analyse
- 2 Verdien av musikk: Effekter av musikk og inkludering i musikklivet – Norsk musikkråd
- 3 Deltakelse i musikklivet – etter to år med pandemi – Norsk musikkråd

Rapport 2021/21 | For Norsk musikkråd

Musikk i kroner og ører

Samfunnsøkonomiske gevinster ved det frivillige musikklivet

Haakon Riekeles, Stine Mari Godeseth og Mari Brekke Holden

Dokumentdetaljer

Tittel	Musikk i kroner og ører - Samfunnsøkonomiske gevinster ved det frivillige musikklivet
Rapportnummer	2021/21
Forfattere	Haakon Riekeles, Stine Mari Godeseth og Mari Brekke Holden
ISBN	978-82-8126-524-0
Prosjektleder	Haakon Riekeles
Kvalitetssikrer	Ingeborg Rasmussen
Oppdragsgiver	Norsk musikkråd
Dato for ferdigstilling	14.05.2021
Kilde forsidefoto	Bilde av rottonara fra Pixabay
Tilgjengelighet	Offentlig
Nøkkelord	Kultur og kreative næringer, samfunnsøkonomisk analyse

Om Vista Analyse

Vista Analyse AS er et samfunnsfaglig analyseselskap med hovedvekt på økonomisk utredning, evaluering, rådgivning og forskning. Vi utfører oppdrag med høy faglig kvalitet, uavhengighet og integritet. Våre sentrale temaområder er klima, energi, samferdsel, næringsutvikling, byutvikling og velferd. Vista Analyse er vinner av Evalueringsprisen 2018.

Våre medarbeidere har meget høy akademisk kompetanse og bred erfaring innenfor konsulentvirksomhet. Ved behov benytter vi et velutviklet nettverk med selskaper og ressurspersoner nasjonalt og internasjonalt. Selskapet er i sin helhet eiet av medarbeiderne.

Forord

Vista Analyse har på oppdrag fra Norsk musikkråd kartlagt de samfunnsøkonomiske gevinstene ved det frivillige, organiserte musikklivet. Rapporten setter musikklivet inn i et samfunnsøkonomisk perspektiv og viser hvilke samfunnsøkonomiske gevinster musikklivet gir, og hvordan disse gevinstene kan måles og verdsettes. Prosjektet er gjennomført i perioden januar til mai 2021.

En del av de data som er benyttet her er hentet fra «Ungdata, 2010-2019». Undersøkelsen er finansiert av Helsedirektoratet. Data i anonymisert form er stilt til disposisjon av Velferdsforskningsinstituttet NOVA gjennom NSD – Norsk senter for forskningsdata AS. Hverken Velferdsforskningsinstituttet NOVA, Helsedirektoratet eller NSD er ansvarlig for analysen av dataene, eller de tolkninger som er gjort her.

Vi takker Bjarne Dæhli, generalsekretær i Norsk musikkråd, for godt samarbeid. Vi takker også alle kor, orkestre og korps som har stilt opp i intervjuer. Deres bidrag har vært avgjørende for gjennomføringen av dette prosjektet.

Prosjektet er gjennomført av Stine Mari Godeseth, Mari Brekke Holden og Haakon Riekeles. Ingeborg Rasmussen har vært oppdragsleder og kvalitetssikrer.

Oslo, 14. mai 2021

Haakon Riekeles
Prosjektleder
Vista Analyse AS

Innhold

Sammendrag og konklusjoner	6
1 Innledning	11
1.1 Formål og problemstilling	11
1.2 Organisering av rapporten	11
2 Musikklivet i et samfunnsøkonomisk perspektiv.....	12
2.1 Hvorfor er samfunnsøkonomisk nytte relevant for musikklivet?	12
2.2 Gevinster ved deltakelse i musikklivet	13
2.3 Metode	16
3 Omfanget av musikklivet	22
3.1 Musikklivet i SSBs statistikk	22
3.2 Våre funn om musikklivets omfang	25
3.3 Total tidsbruk i det frivillige musikklivet	26
4 Forskning på musikkens effekter på helse og læring.....	27
4.1 Helse- og læringseffekter av musikk	27
4.2 Helseeffekter av musikk	28
4.3 Læringseffekter av musikk	30
4.4 Funn om sammenhenger mellom musikk og ungdoms atferd basert på Ungdata	31
5 Samfunnsnytte av musikklivet	33
5.1 Egennytte, frivillig tidsbruk, innsamling og publikumsnytte	33
5.2 Samlet oversikt over samfunnsøkonomiske gevinster	38
6 Referanser	41
Vedlegg	44
A Intervjuer	45
B Helseeffekter av tabell	48
C Variabler brukt for å undersøke sammenheng mellom problematferd og musikklivet	50

Sammendrag og konklusjoner

Norge har et omfattende frivillig musikkliv. Det gir direkte gevinster både for utøvere og publikum, gjennom blant annet musikalske opplevelser, musikkglede, fellesskap og mestring. Musikklivet gir også en rekke samfunnsmessige gevinster, blant annet knyttet til bedre helse og læring. I denne rapporten kartlegger og kvantifiserer vi den samfunnsøkonomiske verdien av det frivillige, organiserte musikklivet, basert på tilgjengelig statistikk og data samt en egen kvalitativ undersøkelse.

Vi finner at om lag 10 prosent av befolkningen opp til 80 år er aktive deltakere i musikklivet. Til sammen legges det ned et betydelig antall timer i form av egenøving, fremføring og ikke minst frivillig arbeid og innsamlingsaktiviteter. Det organiserte musikklivet representerer store verdier for individ og samfunn. Mye av den samfunnsøkonomiske nytten som musikklivet skaper, er av en slik art at den ikke inngår som ordinær verdiskaping. Det betyr ikke at den er mindre reell, eller mindre viktig. Det betyr imidlertid at mye av verdsettelsen blir indirekte. Vi verdsetter den egenopplevde nytten av øving og spilling til om lag 11,4 mrd. kroner årlig. Publikumsnyttens anslås til i overkant av 500 mill. kroner årlig. Verdien av frivillig arbeid og innsamlingsaktiviteter anslås til nær 3,5 mrd. kroner per år.

Forskning viser at musikklivet kan gi litt bedre psykisk og somatisk helse, litt høyere livskvalitet, og økt læringsutbytte hos den enkelte deltaker. Det kan ha positive eksterne effekter for samfunnet, for eksempel lavere sykefravær, mer energi på jobben, som igjen gir økt produktivitet og verdiskaping for samfunnet. En norsk studie viser at å utøve musikk, sang eller teater reduserer risikoen for tidlig død. Vi anslår verdien av vunne leveår ved å utøve musikk til 440 mill. kroner årlig. Dersom bedre helse ved deltakelse i musikklivet gir økt yrkesdeltakelse og færre sykemeldinger, er forsiktige anslag på de potensielle produksjonsgevinstene henholdsvis 60–603 mill. kroner og 36–145 mill. kroner per år. I tillegg kommer betydelige ikke-prissatte gevinster knyttet til bedre livskvalitet, bedre læringsutbytte hos barn og unge og mindre problemadferd hos ungdom

Det organiserte musikklivet representerer store verdier for individ og samfunn

Norge har et omfattende frivillig musikkliv, bestående av et stort antall korps, kor, orkestre, band, spelemannslag med mer, spredt over hele landet. Musikklivet gir direkte gevinster både for utøvere og publikum, og indirekte gevinster for samfunnet. Gevinstene kan deles inn i følgende tre kategorier:

- Den egenopplevde nytten hos deltakere i musikklivet kommer av at deltakelse i musikklivet er lystbetont og en kilde til glede. Den egenopplevde nytten av å drive med musikk er internalisert av utøverne, i den betydning at det er denne nytten som forårsaker deres deltakelse i musikklivet. For å kunne oppleve denne nytten som voksen, er det gjerne nødvendig å ha deltatt i musikklivet tidligere, særlig som barn. Aktivitet rettet mot barn og unge bidrar dermed til at flere får forutsetningene for å kunne fortsette å oppleve den egenopplevde nytten senere i livet
- Den andre nytten er gevinster for samfunnet i form av bedre helse og læringsevne hos deltakere i musikklivet ved å delta i musikklivet. Dette kan gi samfunnsøkonomiske gevinster i form av økt produktivitet og verdiskaping i samfunnet, lavere helseutgifter og velferdsøkninger i form av flere leveår. I tillegg kommer lavere skattefinansieringskostnader for offentlige utgifter, som betyr at ressurser frigjøres til produksjon i samfunnet.
- Den tredje formen for samfunnsnytte er den som tilfaller andre aktører enn utøverne. Det inkluderer nytten for tilhørere til musikkfremføringer, men også nytten for den kommersielle musikkbransjen ved at et stort antall musikere læres opp i det frivillige musikklivet.

Disse kildene til samfunnsnytte er av stor betydning, men er vanskelige å kvantifisere og synliggjøre. Norsk musikkråd har bedt Vista Analyse gjennomføre en utredning for å kartlegge og kvantifisere samfunnsøkonomiske gevinster ved det organiserte musikklivet i Norge.

Ni prosent av befolkningen mellom 10 og 80 år er aktive deltakere i musikklivet

Anslag for deltakelse i musikklivet og tidsbruk er en viktig del av grunnlaget for å anslå egenopplevd nytte, publikumsnytte og helseeffekter ved deltakelse i musikklivet. For å fastslå omfanget av aktiv deltakelse i musikklivet bruker vi en kombinasjon av ulike kilder. Samlet sett finner vi at 9 prosent av befolkningen mellom 10 år og 80 år er aktive deltakere i musikklivet. Vi finner at deltakelsen er økende med alder, med lavest deltakelse i aldersgruppene fra 16 til 29 år.

Barn og unge bruker opp mot 211 timer årlig på øving og fremføring

Vi har gjennomført en egen kvalitativ undersøkelse rettet mot kor, orkestre og korps for barn og unge for å få oversikt over tidsbruk blant deltakere og frivillige, hovedsakelig foreldre.

Tabell S.1 Årlig tidsbruk i musikklivet per deltaker, fordelt etter aktivitet (i timer per år)

Type aktivitet	Under 5. klasse	5.–7. klasse	8.–10. klasse	Videregående skole
Samlet øvings- og fremføringstid	130,8	140,7	209,1	211,4
Samlet frivillig innsats av andre per deltaker, utenom innsamlingsaktiviteter	23	23	23	23
Sum	153,9	163,7	232,1	234,5

Kilde: Vista Analyse

Samlet bruker barn og unge opp mot 211,4 timer i året på øving og fremføringer, avhengig av alder. I tillegg kommer foreldrene og andres frivillige innsats, som utenom innsamlingsaktiviteter er anslått til i gjennomsnitt 23 timer årlig per deltaker. Blant informantene varierte det hvorvidt man gjennomfører innsamlingsaktiviteter som loppemarked, loddsalg og lignende. Blant de som gjennomfører slik aktiviteter varierer tidsbruken mellom 3 og 47 timer årlig per deltaker, med et gjennomsnitt på om lag 12 timer.

Musikk gir lenger og bedre liv

Forskning viser at musikk både har en forebyggende effekt og en behandlende effekt på både fysisk og psykisk helse. Musikk har også sosial ressurs. Musikkaktiviteter bidrar til fellesskap og tilhørighet, og er dermed viktig for å motvirke ensomhet og utenforskap. Beregninger av samfunnets nytte av bedre helse og læring gjennom deltakelse i det frivillige, organiserte musikklivet er viktig, men utfordrende å måle. Samfunnets nytte av bedre helse og læring vil i stor grad være kroneverdier som inngår i BNP i form av sparte kostnader i helsevesenet ved at befolkningen blir friskere og som høyere produksjon i samfunnet. Høyere produksjon kommer både som følge av økt produktivitet, lavere sykefravær og reduksjon i andelen uføre.

Verdien av vunne leveår er anslått til 440 mill. kroner

Tall fra Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag (HUNT 3) viser at å utøve musikk sang eller teater reduserer risikoen for tidlig død med inntil 17 prosent. Denne studien har, i tillegg til å være av høy kvalitet med et stort antall respondenter, som fordel at den er basert på norske data. I tillegg kontrolleres det for en rekke faktorer som også kan påvirke dødelighet, som alder og kjønn, yrke og sivil status, sykdom og livsstilsfaktorer. Vi bruker resultatene fra ovennevnte studie til å anslå hvor mange leveår som vinnes ved å delta i musikklivet.

Beregningen av vunne liv gjøres på grunnlag av i SSBs anslag for, samt eget anslag for deltakelse i musikklivet for hver aldersgruppe. Ved å multiplisere dette anslaget med den samfunnsøkonomiske verdien av et statistisk liv, som i henhold til Finansdepartementets rundskriv om samfunnsøkonomiske analyser (R-109/14) er på 30 mill. 2012-kroner, finner vi den samlede samfunnsøkonomiske gevinsten av antall sparte leveår. Dette gir en samfunnsøkonomisk verdi på til sammen 10 153 mill. kroner (304,5 statistiske leveår) som gir en årlig verdi (annuitet) på 527 mill. kroner. Alternativt kan vi beregne verdien av vunne leveår med utgangspunkt i SSBs anslag for forventet gjestående levetid for ulike aldre, og verdien av et statistisk leveår. Dette gir en samfunnsøkonomisk verdi på til sammen 8 554 mill. kroner (5 901 statistiske leveår) som gir en årlig verdi (annuitet) på 444 mill. kroner.

Disse anslagene vil imidlertid være usikkert og bygge på en rekke forutsetninger. Analysene som anslaget for redusert dødelighet er hentet fra kontrollerer ikke for deltakernes sosiale nettverk. Dermed skiller ikke studien effekten av kulturdeltakelse fra den sosiale komponenten. Analysene skiller heller ikke mellom effekten av sang og musikk og teater, slik at effektene alene ikke kan tilskrives til deltakelse i musikklivet. Anslagene forutsetter at man utøver musikk hvert år frem til man dør.

Potensielle produktivetsgevinster av bedre helse

En norsk studie, også basert på Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag (HUNT 3), finner en sammenheng mellom lavere nivåer av angst og depresjon, og høyere livstilfredshet ved å utøve musikk sang eller teater. Denne studien etablerer imidlertid ikke en kausal sammenheng mellom deltakelse i musikk, sang eller teater og bedre fysisk og psykisk helse, og isolerer heller ikke effekten av sang og musikk fra teater. Det finnes heller ikke forskning på hvordan bedre helse som følge av deltakelse i musikklivet påvirker arbeidsdeltakelse og produktivitet.

Vi har laget to illustrative eksempler for å indikere hva den samfunnsøkonomiske verdien av bedre helse som følge av deltakelse i musikklivet *kan* være, i form av produksjonsøkninger ved økt arbeidsdeltakelse og færre sykemeldinger.

Den potensielle produksjonsverdien av økt yrkesdeltakelse (færre hjemmeværende, uføretrygdede eller tidlig pensjonerte) er på mellom 60,4 mill. kroner og 603,4 mill. kroner i 2020, dersom vi antar at bedre helse hos de som utøver musikk gir en marginalt høyere yrkesdeltakelse på mellom 0,05 til 0,5 prosentpoeng sammenlignet med gjennomsnittet av den sysselsatte befolkningen mellom 15 og 74 år. Dette tilsvarer en økning på 159 til 1 589 sysselsatte.

Vi har også anslått den potensielle produksjonsverdien dersom bedre helse hos de som utøver musikk gjør at disse har marginalt færre sykemeldinger enn gjennomsnittet av befolkningen (0,5 til 2 prosent færre sykemeldinger). Den potensielle verdien er 36,4 mill. kroner til 145,4 mill. kroner i 2020, eller en reduksjon på 67 til 268 sykemeldte per år.

Betydelige ikke-prissatte gevinster av bedre psykisk helse

Forskning viser at å utøve og å lytte på musikk er assosiert med håndtering og forebygging av stress, herunder lavere daglige nivåer av biologisk stress og angst. En norsk studie, basert på tall fra Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag (HUNT 3) finner en positiv sammenheng mellom sang, musikk og teater/film og selvoppfattet helse, angst, depresjon og livstilfredshet. Andre studier viser de som deltar i aktiviteter i en klubb, forening eller organisasjon i større grad uttrykker tilfredshet med livet, enn de som aldri deltar.

Musikkaktiviteter hos barn har positive ikke-prissatte effekter på læring

De siste årene har det kommet en voksende forskningslitteratur som viser positive effekter på læring og kognitive ferdigheter ved musikkaktiviteter hos barn. Studier fra utlandet viser betydelig bedre skoleresultater for elever som lærte å spille et instrument i grunnskolen, bedre språkevner og positive effekter på impulskontroll, evne til å planlegge og verbal intelligens. Samlet sett gir disse, og andre tilsvarende studier, et godt grunnlag for å anta at deltakelse i musikklivet gir positive læringseffekter for barn. Det er imidlertid behov for mer forskning for å kunne overføre disse studiene til norske forhold, og hvordan deltakelse i musikklivet påvirker forhold som frafall fra videregående, karakterer, og senere arbeidsdeltakelse. Vi mener likevel at det er grunnlag for å anta at de ikke-prissatte gevinstene av musikkaktiviteter på læring er betydelige.

Positiv sammenheng mellom deltakelse i musikk og redusert problematferd

Basert på data fra Ungdata-undersøkelsen har vi undersøkt sammenhengen mellom deltakelse i musikklivet og henholdsvis adferdsproblemer. Etter å ha kontrollert for alder, sosioøkonomisk status hos foreldrene, foreldres involvering i barnas liv, kjønn, om man bor i storby, og deltakelse i alle de andre formene for fritidsaktiviteter som spørres om i Ungdata, så finner vi en tydelig statistisk signifikant sammenheng mellom deltakelse i musikklivet og en lavere score på en indeks over problemadferd. Størrelsen på effekten er beskjedent, men det er likevel en større effekt enn for deltakelse i de fleste andre fritidsaktiviteter.

Samlede samfunnsøkonomiske gevinster av deltakelse i musikklivet

Vi har prissatt effektene der de underliggende dataene tillater det, der det finnes forskning med utgangspunkt i norske forhold som viser gevinster på individnivå, og der disse gevinstene på individnivå kan knyttes til positive utfall på samfunnsnivå. Det betyr ikke nødvendigvis at de prissatte effektene er større, viktigere eller sikrere enn de ikke-prissatte effektene. Tabell S.2 inneholder også en beskrivelse av usikkerheten i anslaget størrelse, der det er en prissatt effekt, og av om effekten er reell.

Tabell S.2 Oversikt over prissatte og ikke-prissatte nytteeffekter

Nyttekomponent	Usikkerhet om effekt og størrelse	Verdsettelse i mill. kroner per år
Egenopplevde nytte av øving og spilling	Lav til middels	11 425
Verdi av frivillig tidsbruk, utenom innsamling	Lav til middels	2 550
Verdi av innsamlingsaktiviteter	Middels	927
Publikumsnytte	Middels	510
Vunne liv og leveår ved utøvelse av musikk	Lav til middels	440–552
Økt arbeidsdeltakelse (potensiell gevinst)	Middels til stor	60–603
Reduksjon i sykefravær (potensiell gevinst)	Middels til stor	36–145
Bedre livskvalitet	Middels	Ikke prissatt – Middels
Andre helseeffekter	Lav til middels	Ikke prissatt – Middels
Bedre læringsutbytte, barn og unge	Lav til middels	Ikke prissatt – Stor
Mindre problematferd ungdom	Middels til stor	Ikke prissatt – Liten

1 Innledning

Musikklivet gir direkte gevinster både for utøvere og publikum, gjennom blant annet musikalske opplevelser, musikkglede, fellesskap og mestring. I tillegg er det en rekke samfunnsmessige gevinster, særlig knyttet til læringsevne og helse. Denne rapporten kartlegger og kvantifiserer gevinstene av det frivillige, organiserte musikklivet i Norge.

1.1 Formål og problemstilling

Norsk musikkråd - musikklivets nettverk - er et samarbeidsnettverk og en interesseorganisasjon for musikklivet i Norge. Norsk musikkråds medlemsorganisasjoner omfatter blant annet 1700 korps, 2200 kor og 220 orkestre. Norsk musikkråd jobber for at flere skal få oppleve musikk og at de som utøver og fremfører musikk skal få muligheten til å utvikle seg. Norsk musikkrådet mener at det organiserte musikklivet er en forutsetning for et vitalt og fremtidsrettet musikkliv. Organisasjonslivet skaper medvirkning og deltakelse. Musikklivet bidrar til å fremme forståelse mellom mennesker som ellers ikke ville hatt kontakt.

Norsk musikkråd gjennomfører et arbeid for å avdekke gevinster for samfunnet av det frivillige musikklivet. Gevinstene er knyttet til aktiviteter som gjennomføres og deltagere i disse aktivitetene, men også de effekter deltagelse i musikklivet har for den enkelte og samfunnet. Som en del av dette har Norsk musikkråd bedt Vista Analyse gjennomføre en utredning for å avdekke samfunnsøkonomiske gevinster ved det organiserte musikklivet i Norge. Utredningen skal både lage en samlet oversikt over samfunnsøkonomiske gevinster, og produsere anslag som er troverdige, nøkterne og etterprøvbare.

Utredningen skal kartlegge følgende nyttekomponenter:

1. Aktivitet og deltagelse i musikklivet
2. Musikkens effekter for helse
3. Musikkens effekter for læringsevne

Utredningen skal så langt som anslå de samfunnsmessige gevinstene av ovennevnte, tallfestet i kroner.

1.2 Organisering av rapporten

Vi starter med å se på musikklivet i et samfunnsøkonomisk perspektiv i kapittel 2. I kapitlet diskuterer vi hvorfor samfunnsøkonomisk nytte er relevant for musikklivet, vi gir en oversikt over gevinster ved deltakelse i musikklivet, og vi ser på utfordringer ved ulike metoder som kan brukes for å måle verdien av musikklivet. I kapittel 3 gir vi en oversikt over omfanget av musikklivet basert på tilgjengelig statistikk og en kvalitativ undersøkelse rettet mot kor, orkestre og korps for barn og unge. Deretter presenterer vi forskning på musikkens effekter på helse og læring i kapittel 4. Det metodiske og empiriske grunnlaget i kapittel 2 til 4 er utgangspunktet for de beregningene av de samfunnsøkonomiske gevinstene av det frivillige, organiserte musikklivet i kapittel 5.

2 Musikklivet i et samfunnsøkonomisk perspektiv

I dette kapitlet diskuterer vi hvorfor det er relevant å måle og verdsette denne samfunnsøkonomiske nytten av det organiserte musikklivet og hvordan denne er relevant for politikk og samfunn. Vi argumenterer for at den viktigste grunnen til å verdsette denne nytten og å bry seg om den fra myndighetenes side, er at det kan være *markedssvikt* koblet til nytten, knyttet til at eksistensen til det organiserte musikklivet kan anses som et *offentlig gode* og at en persons deltakelse i musikklivet kan ha *positive eksternaliteter*. For det enkelte individ kan det også være en *nåtidsskjevhet* i beslutningene om deltakelse i musikklivet.

Deretter går vi nærmere inn på de ulike kategoriene av samfunnsøkonomisk nytte ved deltakelse i det frivillige, organiserte musikklivet. Vi diskuterer også de metodiske tilnærmingene og utfordringene ved å kartlegge og kvantifisere denne typen nytteeffekter. Kapitlet danner et viktig metodisk grunnlag for å anslå de samfunnsøkonomiske gevinstene av det organiserte musikklivet i kapittel 5.

2.1 Hvorfor er samfunnsøkonomisk nytte relevant for musikklivet?

Organiserte musikkaktiviteter er aktiviteter som man deltar i fordi det er lystbetont og oppleves meningsfullt for den enkelte. En stor del av den samfunnsøkonomiske nytten er nettopp denne egenopplevde nytten. Publikumsnyttene er også et resultat av at de selv ønsker å møte opp på konserter. Hvorfor er det da relevant å måle og verdsette denne samfunnsøkonomiske nytten? Og hvordan er denne nytten relevant for politikk og samfunn?

Den viktigste grunnen til å verdsette denne nytten og å bry seg om den fra myndighetenes side, er at det kan være *markedssvikt* koblet til nytten. Den første årsaken til at det kan være markedssvikt, er at eksistensen til det organiserte musikklivet kan anses som et *offentlig gode*. Et offentlig gode er, fra et samfunnsøkonomisk perspektiv, et gode som er ikke-rivaliserende som betyr at hvis én person bruker godet, så hindrer det ikke andre fra å bruke det. I et konkret kor, korps, band eller orkester, kan det være begrenset med plasser, og i så måte er godet rivaliserende. Eksistensen av et organisert musikkliv i større forstand derimot kan sees på som en form for sosial infrastruktur, som gir et stort antall mennesker muligheten til å dyrke sin interesse for musikk. Det at det finnes flere tusen musikkorganisasjoner og lag over hele landet, kan sees på som et offentlig gode. Å opprettholde og styrke dette offentlige gode er noe myndigheter bør være opptatt av.

I mindre skala kan en persons deltakelse i musikklivet ha *positive eksternaliteter* for andre musikere. Det er fordi et kor, korps, band eller orkester krever flere deltakere, og hver deltaker legger dermed til rette for andres så vel som sin egen musikkglede. Hvis man tar utgangspunkt i at deltakerne først og fremst fastsetter sin deltakelse ut ifra en avveining mellom ens egen musikkglede og kostnadene ved deltakelse i form av tidsbruk og avkrevd frivillig innsats, så vil summen av disse individuelle beslutningene gi mindre musikkaktivitet enn et som er optimalt for deltakerne som gruppe. Myndigheter bør derfor være opptatt av å senke terskelen for deltakelse for den enkelte, for eksempel gjennom å legge godt til rette for øving og spilling.

Som vist i denne rapporten, er det en voksende forskningslitteratur som dokumenterer gevinster for helse og læring av å drive med musikk (Fancourt & Finn, 2019), noe som er drøftet i mer detalj i kapittel 4. Dersom man som enkeltperson ikke fullt ut kjenner til disse gevinstene, så kan det føre til at man ikke verdsetter aktiviteten høyt nok i sine beslutninger. For samfunnet kan det også være *positive eksternaliteter* knyttet til helsegevinstene. Det kan for eksempel være at bedre helse, gir økt arbeidsdeltakelse, og dermed økt verdiskaping.

For det enkelte individ kan det også være en *nåtidsskjevhet* i beslutningene om deltakelse i musikklivet. Selv hvis alle gevinstene er kjent for den enkelte deltaker, kan det være at disse ikke fullt ut tas med i beslutningene. Nåtidsskjevhet (hyperbolsk diskontering) er når man legger for stor vekt på umiddelbare kostnader og gevinster, sammenlignet med gevinster lenger frem i tid. Det gjør at man fatter valg man selv mener er suboptimale. Hyperbolsk diskontering er ikke bare at man legger lav vekt på fremtiden kontra nåtiden. Hvis man verdsetter en kortsiktig gevinst høyere enn en langsiktig gevinst, så vil økonomer anse det som bare en individuell preferanse, ikke en feil beslutning. Nåtidsskjevhet betyr at man legger uforholdsmessig stor vekt på kostnadene og gevinstene som finner sted akkurat nå. For eksempel kan man verdsette en gevinst langt frem i tid, høyere enn en kostnad i morgen. Men når den kostnaden er her og nå, endrer man syn og legger økt vekt på den. Innsatsen som skal til for å lære seg å spille et instrument, kan være et eksempel der mange opplever nåtidsskjevhet. Selv om man forventer å få stor fremtidig glede og kanskje positive helseeffekter av å lære seg å spille, og har intensjoner om å gjøre det, så fremstår innsatsen her og nå som for stor. Man tenker hele tiden at *i morgen* skal jeg begynne å øve, fordi de langsiktige gevinstene er store, men i dag prioriterer jeg det ikke. Dermed kan det bli ved et godt forsett. For personer uten erfaring med å drive med musikk, kan problemet med nåtidsskjevhet være spesielt stort. Man kjenner i mindre grad til gleden som aktiviteten kan gi, og kan derfor i mindre grad bedømme sine egne preferanser for musikk. Ferdighetene må typisk nå et visst minimumsnivå for å utløse de typiske gevinstene, og å nå det nivået kan synes uoverkommelig. I tillegg kan øvingen som skal til føles ekstra vanskelig å sette i gang med, når man ikke har noe erfaring. Det organiserte musikklivet gir en ramme for å lære seg å spille, som kan motvirke tendensen til nåtidsskjevhet.

Musikkaktiviteter er en form for fritidsaktivitet som utmerker seg ved at man kan drive med den gjennom store deler av livet. Det underbygges av tallene om deltakelse i kapittel 3.2, der gruppen 50–79 år er den med høyest andel av befolkningen som er aktive innen musikk. Det er likevel sannsynlig at de fleste må bli introdusert til aktiviteten som barn for at de skal ta del av den resten av livet. At barn sannsynligvis ikke tar høyde for at musikk er noe som kan gi dem glede og helsegevinster gjennom hele livet, er et spesielt godt eksempel på nåtidsskjevhet.

Et organisert musikkliv, spesielt rettet mot barn, er et viktig verktøy for å oppveie for disse nåtidsskjevhetene. Det gir et sosialt ramme, og organisert struktur, for å lære seg å utøve musikk. Ved å skaffe seg de ferdighetene i ung alder, får man muligheten til å oppleve musikkens gevinster gjennom resten av livet. At det organiserte musikklivet spiller denne rollen, er en grunn til at myndigheter bør legge til rette for aktiviteten.

2.2 Gevinster ved deltakelse i musikklivet

De samfunnsøkonomiske gevinstene ved å delta i musikklivet består i hovedsak av tre komponenter: den egenopplevde nytten hos deltakere i musikklivet, helse- og læringseffekter og nytte for publikum og andre aktører, jf. Figur 2.1.

Figur 2.1 Samfunnsøkonomiske gevinster av musikk

2.2.1 Opplevd glede og tilfredshet - egenopplevd nytte

Den første nyttekomponenten er den egenopplevde nytten for utøverne selv, som kommer av at deltakelse i musikklivet er lystbetont og en kilde til glede. Den egenopplevde nytten av å drive med musikk er internalisert av utøverne, i den betydning at det er denne nytten som forårsaker deres deltakelse i musikklivet. Det er dermed ikke noen direkte markedssvikt forbundet med denne nytten. Denne nytten er likevel ikke uten betydning for politikk og offentlig virkemiddelbruk. For å kunne oppleve denne nytten, er det gjerne nødvendig å ha deltatt i musikklivet tidligere, særlig som barn. 32 prosent av befolkningen kan i dag spille et instrument, og ni prosent gjør det regelmessig (SSB, 2017). De som ikke har lært seg å spille et instrument vil ha høy terskel for deltakelse. Aktivitet rettet mot barn og unge, bidrar dermed til at flere får forutsetningene for å kunne fortsette å oppleve den egenopplevde nytten senere i livet. I tillegg kan det være nettverkseffekter knyttet til denne nytten, hvis det trengs et visst omfang på musikkaktiviteten i et område for at alle som ønsker å delta har aktiviteter som passer for dem.

2.2.2 Helse- og læringseffekter

Den andre nytten er gevinster for samfunnet i form av bedre helse og læringsevne hos deltakere i musikklivet ved å delta i musikklivet. Økt læringsevne kan gi økt arbeidsdeltakelse og økt kompetanse i arbeidsstyrken, som vil gi samfunnsøkonomiske gevinster i form av økt produktivitet og verdiskapning i samfunnet. Økt læringsutbytte for barn og unge vil ha positive effekter i mange tiår frem i tid.

Fra et samfunnsøkonomisk perspektiv kan bedre helse som følge av deltakelse i musikklivet ha gevinster i form av reduserte utgifter for det offentlige til behandling av sykdom, økt produktivitet og verdiskapning i samfunnet som følge av redusert sykefravær og økt arbeidsdeltakelse og velferdsøkninger i form av mer velvære og flere leveår. I tillegg kommer lavere skattefinansieringskostnader for offentlige utgifter, som betyr at ressurser frigjøres til produksjon i samfunnet.

Forskningsoppsummeringer fra blant annet Verdens helseorganisasjon (2019) viser at musikkaktivitet har størst innvirkning på psykiske lidelser. Om lag en av tre uføretillfeller (per juni 2016) (NAV, 2020) og over en femtedel av det legemeldte sykefraværet i fjerde kvartal 2020 (NAV, 2021) er forårsaket av psykiske lidelser. Dette koster samfunnet store summer i form av tapt arbeidsinnsats, redusert livskvalitet og offentlige utgifter. Selv små effekter på individnivå av deltakelse i musikklivet kan derfor gi betydelige gevinster for samfunnet som helhet. Tilsvarende vil effekter på barns læreevne og skoleresultater gi en langsiktig avkastning for samfunnet.

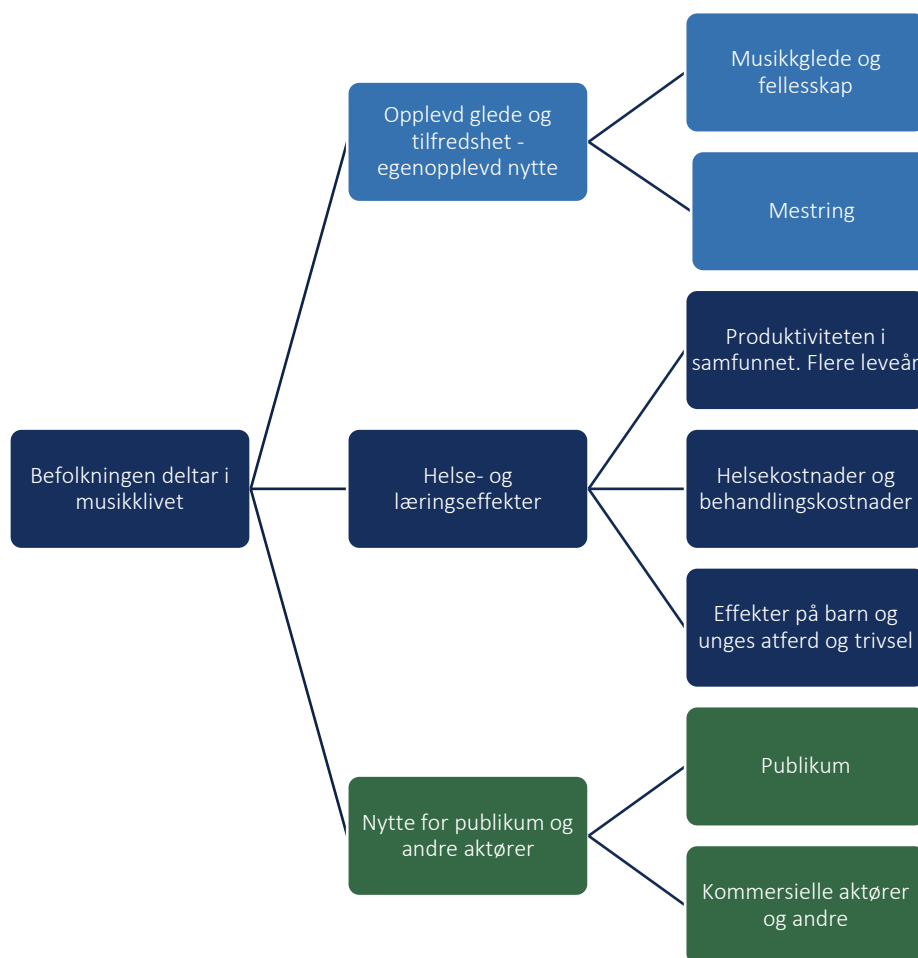
Selv om gevinstene ved bedre læring og bedre helse også tilfaller deltakerne i musikklivet selv, er det lite sannsynlig at den jevne musiker fullt ut er bevisst på disse gevinstene. Personer som vurderer å delta i musikklivet, eller oppmuntre sine barn til å gjøre det, er sannsynligvis heller ikke bevisste på alle gevinstene. Derfor vil det legges for lite vekt på gevinstene i personlige beslutninger, som igjen begrunner hvorfor det er ønskelig å støtte opp under musikklivet.

2.2.3 Nyten for publikum og eksterne aktører

Den tredje formen for samfunnsnytte er den som tilfaller andre aktører enn utøverne. Det inkluderer nytten for tilhørere til musikkfremføringer, men også nytten for den kommersielle musikkbransjen ved at et stort antall musikere lærer opp i det frivillige musikklivet. Nyten for andre aktører er allerede priset i de tilfeller der det kreves betaling av publikum ved musikkfremføring. Det frivillige musikklivet kjennetegnes imidlertid ved at deler av aktiviteten foregår uten noen form for betaling fra tilhørere. Et typisk eksempel på det er korpsmusikk på 17.mai, som gir stor glede til svært mange, uten at det betales for. Denne samfunnsnyten blir da ikke med i nasjonalregnskapet. Verdien skapt av den kommersielle musikkbransjen er synlig i nasjonalregnskapet. Denne bransjen er imidlertid helt avhengig av det frivillige musikklivet for rekruttering og talentutvikling.

Sammenhengen mellom deltakelse i musikklivet, nytteeffektene og virkningene er fremstilt i Figur 2.2.

Figur 2.2 Gevinster av at befolkningen deltar i musikklivet

Det vil kunne være noe overlapp mellom noen av effektene, for eksempel mellom egenopplevd nytte av musikk og påvirkning på fysisk og psykisk helse. Dette må hensyntas i fremstillingen av den samlede nytten av effektene.

2.3 Metode

En samfunnsøkonomisk analyse av musikklivet byr på en rekke utfordringer. Musikklivet inkluderer kollektive og private goder, frivillig, offentlig og privat sektor. En ytterligere komplikasjon er at nytteeffektene kan være svært langsiktige, og inkluderer positive effekter som kan være små på individnivå, men blir store på samfunnsnivå. Det er god dekning for at musikklivet kan gi litt bedre psykisk og somatisk helse, litt høyere livskvalitet, og økt læringsutbytte hos den enkelte deltaker (Fancourt & Finn, 2019). Det kan ha positive eksterne effekter for samfunnet, for eksempel lavere sykefravær, mer energi på jobben, som igjen gir økt produktivitet og verdiskaping for samfunnet.

Det finnes forskning av høy kvalitet, både fra Norge og utlandet, som viser gevinster for helse og læring av deltakelse i musikkaktiviteter. Å sikkert knytte disse gevinstene tydelig til konkrete langsiktige utfall, er imidlertid krevende med dagens kunnskap. Derfor vil en beregning av musikklivets samfunnsnytte ha en tendens til å undervurdere det samlede omfanget. Vi har valgt en nøktern tilnærming til kvantifisering av samfunnsnyten, der de gevinstene som er dokumentert på samfunnsnivå av studier som er direkte anvendbare for Norge kvantifiseres, mens andre nytteeffekter i rapporten beskrives uten å kvantifiseres.

Samfunnsøkonomisk nytte forveksles ofte med verdiskaping, særlig når begge deler er kvantifisert i kroner og øre. Det er feil. Verdiskaping måler privat produksjon som omsettes i et marked eller offentlig tjenester der verdiskapingen settes ut ifra prisen på innsatsfaktorer som omsettes. Hensikten med verdiskaping er å skape nytte for individer og samfunn. Det er slik nytte en samfunnsøkonomisk analyse prøver å beregne. Det er ikke all verdiskaping som reelt sett er samfunnsnyttig, for eksempel hvis det har negative miljøkonsekvenser. På samme måte er det ikke all samfunnsøkonomisk nytte som teller som verdiskaping, fordi det ikke omsettes i et marked.

Mye av den samfunnsøkonomiske nytten som musikklivet skaper, er av en slik art at den ikke inngår som ordinær verdiskaping. Det betyr ikke at den er mindre reell, eller mindre viktig. Det betyr imidlertid at mye av verdsettelsen blir indirekte.

Det er likevel viktig å ha et bevisst forhold til hva slags verdier som er beregnet, hva som er inkludert, og hva som ikke er inkludert når verdiene skal tolkes og brukes videre.

2.3.1 Metoder for å fastsette egennytte og publikumsnytte

Den verdien deltakere selv mener de får ut av å være med i det frivillige musikklivet er ikke noe som kan observeres direkte. Det finnes ulike måter slike nytteeffekter indirekte kan anslås på. En mye brukt metode er å se hvordan tilgangen på et gode påvirker priser av goder som er omsatt i et marked. For eksempel så er en metode for å verdsette verdien av naturområder basert på hvor mye høyere pris folk er villig til å betale for en bolig i nærheten. Vår vurdering er at denne metoden ikke egner seg for verdsetting av musikklivet i Norge, da tilgangen på musikkaktiviteter i hovedsak ikke avhenger av kjøp av goder som er omsatt i markedet.

En annen metode som ofte brukes er å spørre deltakere direkte hvor mye de er villig til å betale for å få tilgang til et gode, eller hvor stor kompensasjon de vil kreve for å miste tilgangen til et gode. En slik undersøkelse kunne i teorien blitt brukt til å verdsette deltakelsen i musikklivet. Det er imidlertid ikke sikkert at respondentene vil ha et klart forhold til et så hypotetisk spørsmål.

En tredje metode er å måle verdsettelsen ut ifra hvilke indirekte kostnader man er villig til å påløpe for å få tilgang til et gode. Musikklivet har jevnt over lave deltakeravgifter, og det utgjør derfor mest sannsynlig en liten del av betalingsvilligheten. Den viktigste kostnaden man påløper ved å delta i musikklivet er derfor tiden det krever. Det gjelder både tiden det krever av deltakerne selv, men også tiden andre, for eksempel foreldre, er villig til å bruke for å tilrettelegge for at organisasjonene eksisterer. Tid brukt på musikk har en alternativkostnad i form av at den kunne blitt brukt på annen fritid eller inntektsgivende arbeid.

Resonnementet er at dersom man velger å bruke tid på musikk heller enn en annen aktivitet, må det være fordi man verdsetter musikkaktiviteten høyere. En vanlig antakelse er at verdsettelsen per tidsenhet brukt, går ned, desto mer tid man bruker. Det kalles synkende grensenytte. Mengden tid man bruker på en aktivitet blir da det punktet der den siste timen brukt er like mye verdt som en time brukt på en annen aktivitet. Ved å bruke en verdsettelse basert alternativkostnad, får man et *minsteanslag* på den egenopplevde nytten, fordi man ganger den timen man verdsetter lavest (den siste, marginale timen), med den totale timebruken.

Det er mest naturlig å anta at alternativkostnaden av selve spille- og øvingsaktiviteten er annen fritid, noe som heller ikke har en entydig verdi. Det finnes imidlertid en etablert praksis om å sette verdier på spart tid til fritid i samfunnsøkonomiske analyser. I vår analyse har vi valgt å bruke et snitt av alle verdsettelsener av reisetider til fritid, fra en samlet analyse fra Transportøkonomisk institutt (Flügel, et al., 2020). Den verdien er på 128 kroner per time.

For frivillig tidsbruk deler vi analysen i to. Den første delen gjelder tidsbruk for tilretteleggingsaktiviteter utenom innsamling. Det er aktiviteter som styrearbeid, frivillig instruktører, orkestervakter, og diverse administrative og praktiske oppgaver. Her har vi valgt å legge til grunn sammen tidsverdi som SSB bruker i satelittregnskapet for frivillig sektor. Den er basert på en annen logikk enn alternativkostnad. SSB setter verdien på ulønnet arbeidskraft ut ifra hva det ville kostet å produsere tilsvarende varer og tjenester hvis de ble kjøpt eksternt. En slik produksjonsverdi er høyere enn en alternativkostnad basert på tapt fritid. Vi mener det gir en riktigere tilnærming for denne typen aktiviteter, fordi det måler hva samfunnet får av verdi ut av den frivillige innsatsen. Verdien per time, justert for lønnsveksten siden forrige satelittregnskap, er på 324 kroner.

Den andre delen av analysen av frivillig tidsbruk er innsamlingsaktiviteter, slik som loppemarked, dugnader for eksterne, loddsalg o.l. For denne frivillige aktiviteten bruker vi anslag på faktisk innsamlede summer til å sette en samfunnsøkonomisk verdi. Det er to grunner til det. Den første er at datatilgangen er bedre. Intervjuene vi har gjennomført ga i mindre grad nøyaktige tall på tidsbruken på innsamlingsaktivitetene enn for annet frivillig arbeid. Flere respondenter listet opp mange aktiviteter, men kunne ikke fastsette noe tall for den samlede aktiviteten. I tillegg har vi i 2020 relativt god datatilgang for det vanlige de ulike inntektskildene til det frivillige musikklivet, som følge av at det har blitt gitt kompensasjon for aktiviteter som har blitt avlyst som følge av Covid-19 pandemien. Vi har laget et anslag basert på ulike kilder, inkludert tall produsert av NMR i et notat om inntektsbortfall i mars 2020, og diverse tall på faktisk utbetalt støtte, justert for antakelser om andel av et vanlig års inntekter som dekkes, og andel av relevante støtteordninger som utbetales til musikklivet.

Den andre grunnen er at de som betaler for ulike varer og tjenester disse aktivitetene genererer, verdsetter det lik det de faktisk betaler. Hvis innsamlingsaktiviteten generer mer inntekter enn det tidsbruket for de frivillige er verdt ut ifra en alternativkostnadstankegang, så er det likevel riktigere å bruke denne eksterne verdsettelsen. Hvis innsamlingsaktiviteten er svært tidkrevende, og verdien er lavere enn alternativkostnaden målt i tidsbruk, så er det naturlig å anta at de frivillige heller ville ønsket å betale direkte enn å bruke tid på innsamling. I praksis kan det være regler og sosiale normer som gjør at slik direkte betaling ikke er en reell mulighet.

For publikumsnytte har vi brukt en tilnærming basert på alternativkostnad i form av tidsbruk, på samme måte som for spilletid. Det er fordi det er vanlig med ulike former for gratisfremføringer, og der det tas betalt er det ofte relativt lave summer. Den største kostnaden for publikum til fremføringer av det frivillige musikklivet, er dermed tiden de velger å bruke på det. Den kostnaden er dermed et minimumsmål på hvor høyt de verdsetter fremføringene.

2.3.2 Helse- og læringseffekter

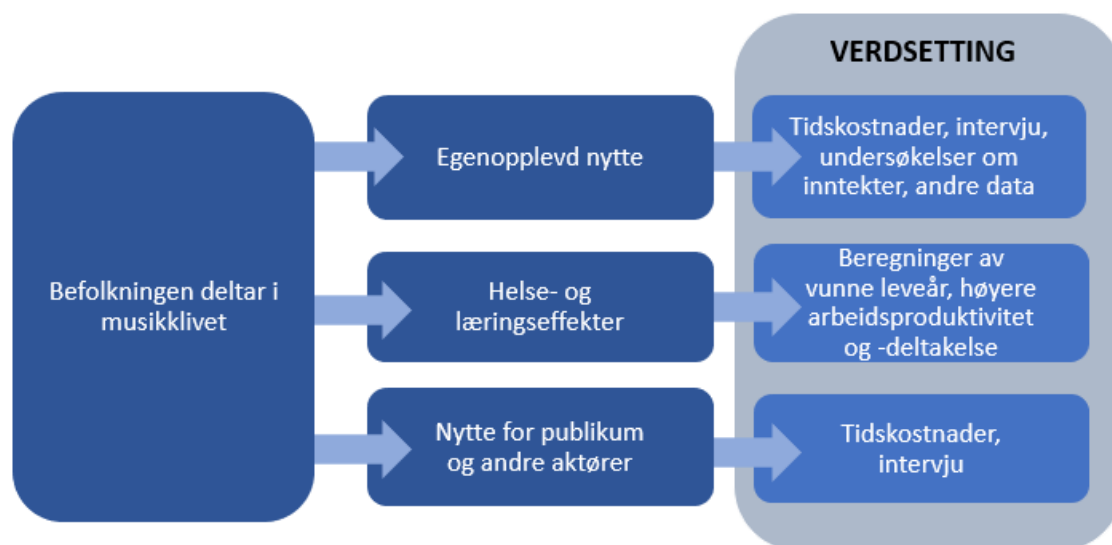
Beregninger av samfunnets nytte av bedre helse og læring gjennom deltakelse i det frivillige, organiserte musikklivet er viktig, men utfordrende å måle

Samfunnets nytte av bedre helse og læring vil i stor grad være kroneverdier som inngår i BNP i form av sparte kostnader i helsevesenet ved at befolkningen blir friskere og som høyere produksjon i samfunnet. Høyere produksjon kommer både som følge av økt produktivitet, lavere sykefravær og reduksjon i andelen uføre. Dette er nytteverdier som er reelle kroneverdier, men som er svært vanskelige å måle. Måling av disse verdiene krever for det første av det vises at det er en kausalitet mellom deltagelse i musikklivet og disse virkningene, og at verdien av økt arbeidsdeltagelse og produktivitet kan verdsettes. I tillegg kommer verdien av vunne leveår, dersom deltakelse i musikklivet reduserer risikoen for tidlig død. Dette er også en virkning som er krevende å måle av samme grunner som effekten av høyere produksjon.

I kapittel 4 redegjør vi for forskningen på musikkens effekter på helse og læringseffekter. I kapittel 5 har vi anslått mulige virkninger av å utøve musikk og verdsatt virkninger som det er mulig å tallfeste.

Figur 2.3 oppsummerer vår tilnærming til verdsetting av musikklivet i en samfunnsøkonomisk analyse.

Figur 2.3 Metodiske tilnærminger for å beregne verdien av musikklivet

Analyseformene har hver sine styrker og svakheter og vil være egnet til ulike formål. Det vil kunne være noe overlapp mellom egenopplevd nytte av musikk og påvirkning på fysisk og psykisk helse.

2.3.3 Datakilder, datainnsamling og usikkerhet

Ingen enkeltkilde vi har funnet har tilstrekkelig informasjon om deltakelsen i musikklivet til å alene kunne brukes til å anslå den samfunnsøkonomiske nytten. Derfor har vi valgt å bruke et utvalg av ulike kilder.

En kilde til informasjon er medlemstallene til Norsk musikkråd (NMR), og organisasjonene som er organisert under NMR. En utfordring med disse tallene, er at deler av musikklivet er mer løselig organisert, og inngår ikke i disse tallene. En annen viktig kilde til informasjon er SSBs statistikk over ideelle og frivillige organisasjoner. SSB utarbeider årlig et satellittregnskap for ideelle og frivillige organisasjoner, der verdien av både lønnet og ulønnet arbeid er beregnet. Denne statistikken er brutt ned på kategorier, men musikk er ikke en egen kategori. I stedet er det inkludert i den bredere kategorien «kunst og kultur». Statistikken fra SSB er i stor grad basert på data fra av Institutt for Samfunnsforskning (ISF). Selv om SSB lager satellittregnskapet for frivillig sektor hvert år, er de underliggende dataene fra ISF som inngår i analysen fra 2009. Det er en svakhet ved disse tallene.

For å bøte på disse svakhetene har vi brukt tre hovedkilder til informasjon. Den første er resultatene fra en nasjonal undersøkelse gjennomført av Norstat, på vegne av Norsk musikkråd, i november 2020. Undersøkelsen ble gjennomført ved bruk av Norstats webpanel, med 1 007 respondenter, og utgjør et landsrepresentativt utvalg ut fra kjønn, utdanning og bosted. Spørsmålet som vi baserer tall på deltakelsen i musikklivet på er «Deltar du nå aktivt i kor, vokalgrupper, spellemannslag, korps, storband, orkester, instrumentensemble, band eller annen musikkaktivitet?» Ingen over 80 år oppgir å delta nå, og vi har derfor avgrenset vår analyse til personer under den alderen. Denne undersøkelsen gir god informasjon om voksnes deltakelse, men mangler tall om barn og unge. I tillegg spør den ikke om omfanget av den frivillige aktiviteten, som er en viktig komponent i å fastsette den samlede nytten fra det frivillige musikklivet.

Den andre kilden vi bruker er Ungdata, en anerkjent serie med undersøkelser gjennomført blant et stort antall ungdom hvert år. Ungdata består av lokale spørreskjemaundersøkelser utført i kommuner, og utarbeidet av forskningsinstituttet NOVA ved OsloMet. Styrken ved undersøkelsene er det store antall respondenter, høy faglig kvalitet, og høy svarprosent i undersøkelsene.¹ Det er opp til kommuner og fylkeskommuner å velge å gjennomføre undersøkelsene, og sammensetningen vil derfor variere noe fra år til år. Det anbefales å bruke et treårig snitt for å få et nasjonalt representativt utvalg. Vi har brukt Ungdata undersøkelsene fra 2017 til 2019. Etter fjerning av respondenter som ikke har svart på spørsmål som er nødvendige for vår analyse, utgjør det 87 951 respondenter. Det er et svært høyt tall, som, kombinert med at utvalget er representativt, gir meget nøyaktig informasjon om den dekkede aldersgruppen. Nøyaktigheten er dog noe større for ungdomstrinnet enn for videregående skole, ettersom personer som slutter på videregående ikke er med i undersøkelsen, og personer som tar yrkesfag er underrepresentert. Spørsmålet som vi baserer tall på deltakelsen i musikklivet på er om man den siste måneden har vært med på aktiviteter, møter eller øvelser i korps, kor eller orkester. Dette er en noe strengere spørsmålstilling enn den i Norstat-undersøkelsen, ettersom den spør om aktivitet den siste måneden og spør om færre typer organisasjoner. Tallene for de ulike aldersgruppene er derfor ikke direkte sammenlignbare.

For barn som er yngre enn ungdomsskolealder, har vi ingen tilsvarende kilder på deltakelse som Ungdata, eller en opinionsundersøkelse. For denne gruppen bruker vi beregninger basert aggregerte medlemstall for organisasjoner som er med i Norsk musikkråd. Vi vet at ikke all musikkaktivitet vi er interessert i er dekket av disse organisasjonene, og å kun basere seg på disse tallene gir derfor et for lavt anslag. Derfor ser vi på forholdet mellom disse medlemstallene for aldersgruppene som også er dekket av Ungdata, og aktivitetstallene vi får direkte fra Ungdata, og vekter medlemstallene for yngre aldersgrupper opp tilsvarende. Dersom det er en lik andel av musikkaktiviteten blant yngre barn som er i organisasjoner under NMR, som andelen av aktiviteten for barn i ungdomsskolealder som er i denne typen organisasjoner, så vil en slik vekting gi et korrekt bilde av den totale aktiviteten. Dersom denne forutsetningen ikke er riktig, er det en mulighet for at vi undervurderer eller overvurderer aktiviteten blant de yngste barna.

Ungdata inneholder heller ikke informasjon om den frivillige innsatsen som er knyttet til deltakelse i det frivillige musikklivet. For å få bedre tall om dette har vi gjennomført strukturerte intervjuer med 14 ulike korps, kor og orkestre. Fordelen med denne datakilden er at det gir mulighet for å få mer detaljert informasjon enn det man finner i statistikk eller i mer generelle og overfladiske undersøkelser med et stort antall respondenter. En oversikt av informantene og intervjuguide fremgår av vedlegg A.

Ulempen med denne formen for datainnsamling er at det er stor usikkerhet om representativiteten til tallene man finner. Det er ikke mulig å fastslå om de organisasjonene som er med i undersøkelsen utgjør et statistisk representativt utvalg. Selv om det er både ulike former for musikk, ulik geografisk tilhørighet og ulik størrelse på organisasjonene, er det mange likhetstrekk mellom svarene de gir. Det ser vi også gjennom lav varians svarene på mange av spørsmålene om tidsbruk. Det bidrar til at vi kan ha noe mer tillit til gjennomsnittstallene enn hvis det var en stor spredning. Det er likevel ikke en garanti mot utvalgsskjevhet, særlig hvis det er en seleksjonseffekt hvor for eksempel de best organiserte eller mest aktive korpsene, korene eller orkestrene er de som har størst sannsynlighet for å svare på henvendelsen om å delta på intervju.

I lys av størrelsen på utvalget og risikoen for en seleksjonseffekt i utvelgelsen av respondenter, er det nødvendig å bruke tallene med en viss forsiktighet, og helst til å supplere tall fra andre kilder. Tall fra

¹ Svarprosenten oppgis å være over 80 prosent på ungdomsskolenivå, og noe lavere på videregående nivå.

tidsbruk i Ungdata harmonerer i hovedsak med tallene vi har fått i intervjuene, der det vanligste svaralternativet som oppgis for aktive i musikklivet er deltakelse mer enn fem ganger per måned (som er det høyeste svaralternativet). Det er likevel muligens en for lav andel som oppgir liten tidsbruk i intervjuene sammenlignet i Ungdata. Der er det en del som svarer at de driver med korps, kor eller orkester 1–2 ganger i måneden, noe vi ikke finner igjen som et vanlig aktivitetsnivå blant våre respondenter. Tallene på frivillig aktivitet er sammenlignet med statistikken SSB har om den frivillige innsatsen i organisasjoner for kunst og kultur. Igjen ser vi at våre funn i hovedsak harmonerer med disse dataene. Det gjør det mer forsvarlig å bruke tallene fra intervjuene til å beregne samfunnsøkonomisk nytte.

En annen mulig feilkilde er Covid-19-pandemien. Den har naturlig nok satt store begrensninger på aktiviteten til mange av organisasjonene. Respondentene har blitt bedt om å svare på aktivitetsnivået i en normalsituasjon, det vil si både de planer som ble lagt for 2020–2021 utenom pandemien, og erfaringer fra tidligere år. For organisasjoner med lang historikk og kontinuitet i ledende verv er vår oppfatning at denne fremgangsmåten gir et godt bilde på aktiviteten vi ønsker å kartlegge. For enkelte organisasjoner kan det imidlertid være en større kilde til usikkerhet omkring svarene.

3 Omfanget av musikklivet

Norge har et omfattende musikkliv, bestående av et stort antall korps, kor, orkestre, band, spelemannslag, med mer, spredt over hele landet. Den organiserte delen av det frivillige musikklivet, som er med i medlemsorganisasjonene til Norsk musikkråd, består av om lag:

- 1 700 korps
- 2 200 kor
- 220 orkestre (strykere og symfoni)
- 8 mandolin- og balalaikaorkestre
- 115 storband
- 200 trekkspillklubber
- 170 spelemannslag
- 125 tilrettelagte grupper
- 500 konsertarrangører innen rock, blues, viser, jazz og klassisk musikk, og
- 1 170 band og grupper tilsluttet AKKS og BandOrg.

I tillegg finnes det et stort antall mindre musikkgrupper, band, korps og kor som ikke er organisert (Norsk musikkråd, 2021). Ifølge undersøkelser gjennomført av Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor er andelen lokale frivillige organisasjoner som er tilknyttet en landsdekkende eller fylkesbasert organisasjon synkende (Arnesen & Sivesind, 2020). Dette gjelder også for kulturorganisasjoner. Det betyr at det blir stadig viktigere å gjennomføre brede undersøkelser for å få et riktig bilde av omfanget til musikklivet.

I dette kapitlet presenteres statistikk om musikklivet fra Statistisk sentralbyrå (SSB). I tillegg anslår vi deltakelse og tidsbruk i det frivillige musikklivet basert på tilgjengelig statistikk og data, samt en egen kvalitativ undersøkelse rettet mot kor, orkestre og korps for barn og unge. Anslag for deltakelse i musikklivet og tidsbruk er en viktig del av grunnlaget for å anslå egenopplevd nytt, publikumsnytte og helseeffekter ved deltakelse i musikklivet i kapittel 5.

3.1 Musikklivet i SSBs statistikk

Statistisk sentralbyrå (SSB) utarbeider hvert år et satellittregnskap for ideelle og frivillige organisasjoner, som viser disse organisasjonenes bidrag til bruttonasjonalprodukt, inntektskilder og verdien av ulønnet arbeid. Musikk er ikke en egen kategori i denne oversikten, men inngår som del av kategorien «Kunst og kultur». Det er en svakhet ved statistikken for vårt bruk. Statistikken fra SSB er i stor grad basert på data fra av Institutt for Samfunnsforskning (ISF). Selv om SSB lager satellittregnskapet for frivillig sektor hvert år, er en del av de underliggende dataene fra ISF som inngår i analysen fra 2009. Det er en annen svakhet ved SSBs statistikk.

Ifølge SSBs tall ble det i 2018 utført 22 869 årsverk med arbeid innen ideell og frivillig kunst og kultur, hvorav den klart største andelen var ulønnet arbeid. Kunst og kultur sto for det nest høyeste antallet frivillige årsverk etter idretten.

Tabell 3.1 Årsverk i satellittregnskap for ideelle og frivillige organisasjoner 2018

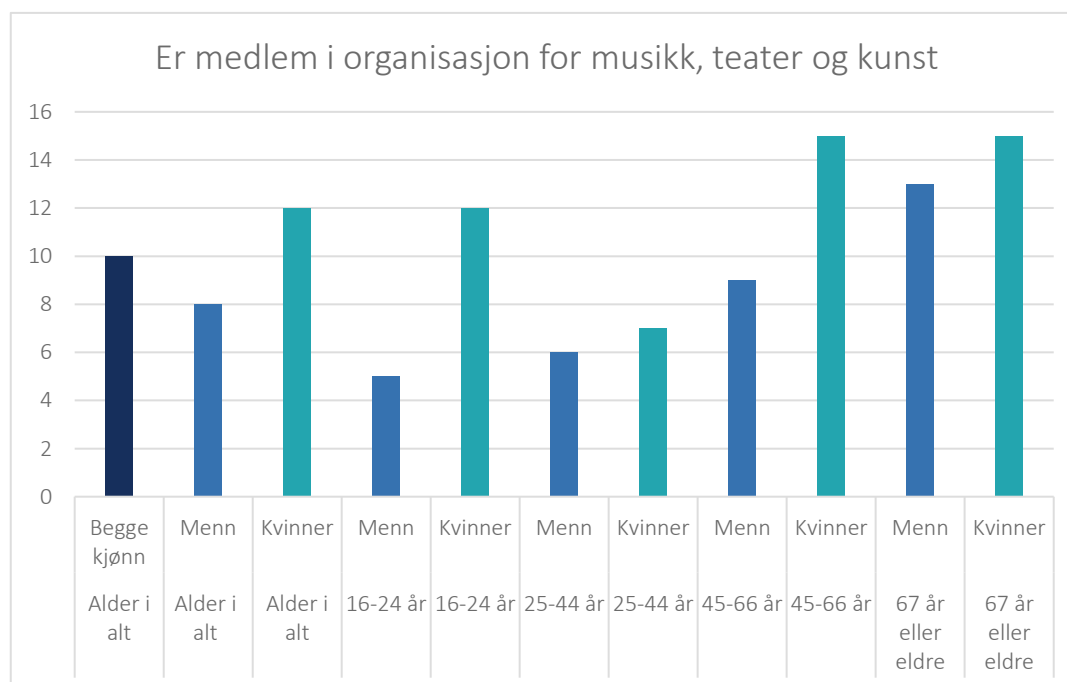
Type aktivitet	Alle årsverk	Lønnede årsverk	Ulønnede årsverk
Total	231 225	89 161	142 064
Kunst og kultur	22 869	898	21 971
Idrett	41 824	6 864	34 960
Annen rekreasjon og sosiale foreninger	18 276	179	18 097
Samfunns- og lokalmiljøutvikling	10 032	-	10 032
Andre ideelle og frivillige aktiviteter	138 224	81 220	57 004

Kilde: SSB – tabell 08520

SSB undersøker også deltakelse i ulike organisasjoner i Levekårsundersøkelsen. Tallene for 2020 viser at 10 prosent av befolkningen over 16 år er medlem i organisasjoner for musikk, teater og kunst, åtte prosent svarer at de er aktive medlemmer, og fire prosent oppgir at de har utført gratisarbeid for denne typen organisasjoner det siste året (Statistisk sentralbyrå, 2021a). Organisasjoner for musikk, teater og kunst utgjør er den typen organisasjon nest flest opplyser at de er aktive medlemmer av, etter idrettslag.

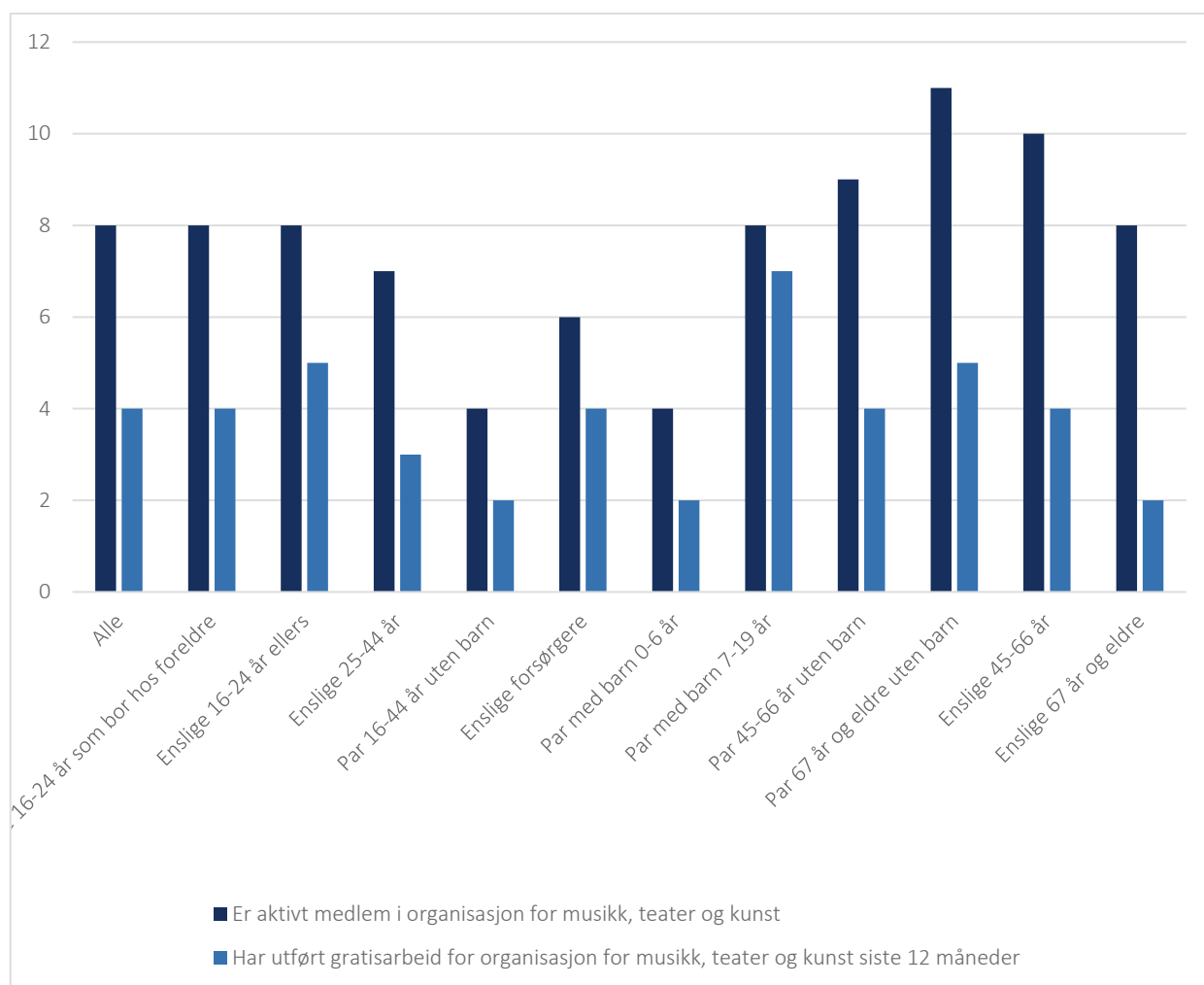
SSBs tall kan også si oss noen om hvem som er medlem og deltar aktivt i denne typen organisasjoner. Som Figur 3.1 viser, er det størst deltakelse i organisasjoner for musikk, teater og kultur blant kvinner, blant eldre aldersgrupper og blant de yngre, mens deltakelsen er lavest i aldersgruppen 25–44 år.

Figur 3.1 Alders og kjønnsfordeling medlemmer av musikk- og kulturorganisasjoner

Kilde: SSB – tabell 09130

Figur 3.2 Aktivt medlemskap og frivillig innsats i organisasjoner for musikk, teater og kunst

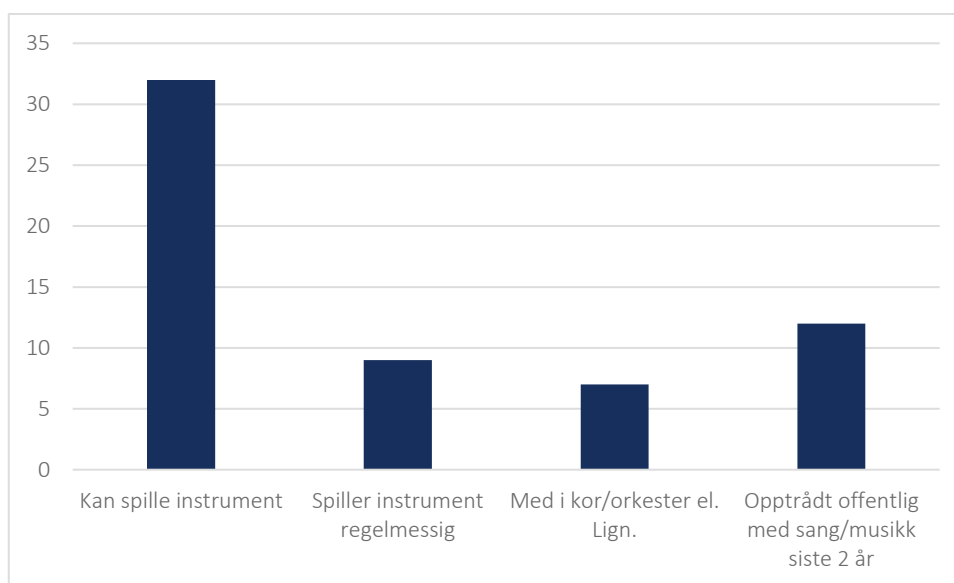
Kilde: SSB – tabell 09132

Figur 3.2 viser andelen som oppgir at de er aktive medlemmer, og andelen som oppgir at de selv har utført gratisarbeid for organisasjoner for musikk, teater og kunst. Den viser også at det er høyere nivåer av medlemskap blant middelaldrende og eldre. Den høyeste andelen som har utført gratisarbeid finner man imidlertid blant par som har barn i skolealder. Det kan tyde på at den noe lavere deltakelsen i aldersgruppen 25-44 år, som er vist i figur 3-1, delvis henger sammen med at man i denne aldersgruppen prioriterer å legge til rette for sine barns deltakelse i musikklivet.

Tallene fra SSB viser at det er lite variasjon i deltakelse i denne typen organisasjoner i ulike deler av landet, og etter om man bor i tettbygde eller spredtbygde strøk.

Hvis man ser bredere på musikklivet, og inkluderer aktivitet som i mindre grad er organisert, blir andelen av befolkningen som deltar høyere. Figur 3.3 viser at over 32 prosent oppgir at de kan spille et instrument, mens 12 prosent oppgir å ha opptrådt offentlig med sang/musikk i løpet av de siste to årene. Andelen som spiller instrument regelmessig er på 9 prosent, som er litt høyere enn andelen som oppgir å være aktive medlemmer av organisasjoner for musikk, teater og kunst.

Figur 3.3 Andel med ulike former for musikkdeltakelse

Kilde: SSB – tabell 05301. Tall fra 2016.

3.2 Våre funn om musikklivets omfang

Som beskrevet over har den offentlige statistikken om musikklivets omfang flere svakheter, og vi har derfor valgt å bruke flere ulike kilder til å fastslå antallet deltakere. Samlet sett finner vi at 8,3 prosent av befolkningen opp til 80 år er aktive deltakere i musikklivet, jf. Tabell 3.2. Ser man bort ifra den aller yngste aldersgruppen, der det naturlig nok er en del som ikke har rukket å bli gamle nok til å kunne delta i musikklivet, finner vi at 9 prosent av de mellom 10 og 79 år deltar. Vi finner at deltakelsen er økende med alder, med lavest deltakelse i aldersgruppene fra 16 til 29 år.

Lavere tall blant ungdom enn blant eldre kan potensielt delvis forklares med at spørsmålsstillingen i Ungdata går på deltakelse siste måneden, mens i Norstat stilles det spørsmål om deltakelse siste år. Samtidig er mønsteret aldersfordelingen relativt lik som den SSB oppgir i sin statistikk over medlemskap i organisasjoner for musikk, teater og kunst.

Tabell 3.2 Deltakelse i musikklivet etter alder

Aldersgruppe	Andel aktive i musikklivet	Antall aktive i musikklivet	Kilde
Under 10 år	3,4 %	20 494	Medlemstall vektet
10–12 år	8,1 %	15 988	Medlemstall vektet
13–15 år	7,2 %	13 534	Ungdata
16–18 år	5,7 %	10 609	Ungdata
19–29 år	6,5 %	50 778	Norstat
30–49 år	9,3 %	134 555	Norstat
50–79 år	10,5 %	181 589	Norstat
SUM	8,3 %	427 549	

Kilde: Beregninger av Vista Analyse, basert på Ungdata, Norstat og medlemstall fra NMR

At musikk er en fritidsaktivitet man kan drive med gjennom hele livet er en styrke for musikklivet. Det er også et argument for å tilrettelegge for denne typen aktiviteter, ettersom de positive gevinstene for

helse, velvære og livskvalitet når mange. Samtidig kan det være en liten grunn til bekymring for musikk-livets fremtid at deltakelsen blant barn og unge er lavere enn snittet i befolkningen.

3.3 Total tidsbruk i det frivillige musikklivet

Tabell 3.3 viser resultatene fra våre intervjuer med et utvalg kor, korps, og orkester rettet mot barn og unge. Alle tall er oppgitt i form av årlig tidsbruk i timer per deltaker. Det gjelder også tidsbruken til frivillige (typisk foreldre), der innsatsen er summert opp for hele korpset, koret eller orkesteret, og deretter delt på antall medlemmer i organisasjonen. Det er tatt utgangspunkt i at et normalt skoleår er på 38 uker, og at all aktivitet som ikke er eksplisitt oppgitt at pågår også utenfor skoleåret, pågår kun i løpet av det.

Enkelte av tallene er allerede brutt ned på ulike aldersgrupper. Det gjelder tiden deltakerne selv bruker på organisert øving og egenøving, fordi intervjuene eksplisitt spurte om å oppgi tall fordelt etter alder. Andre tall, slik som tall om antall fremføringer og total frivillig innsats, er for organisasjonene som helhet. Siden de fleste kor, orkestre og korps har deltakere i ulike aldersgrupper, og enkelte har deltakere fra hele aldersspennet fra under 5. klasse til videregående skole, er det krevende å lage gode anslag på hvordan denne tidsbruken varierer mellom aldersgrupper. For disse fellesaktivitetene oppgir vi derfor gjennomsnittstall for alle aldersgrupper. Disse tallene er i kursiv i tabellen.

Tabell 3.3 Årlig tidsbruk i musikklivet per deltaker, fordelt etter aktivitet (i timer per år)

Type aktivitet	Under 5. klasse	5.–7. klasse	8.–10. klasse	Videregående skole
Organisert øving	55,4	65,3	92,2	94,5
Egenøving	40,4	40,4	81,9	81,9
<i>Seminarer, helgesamlinger o.l.</i>	<i>21</i>	<i>21</i>	<i>21</i>	<i>21</i>
<i>Konserttid</i>	<i>14</i>	<i>14</i>	<i>14</i>	<i>14</i>
Samlet øvings- og fremføringstid	130,8	140,7	209,1	211,4
Samlet frivillig innsats av andre per deltaker, utenom innsamlingsaktiviteter	23	23	23	23
<i>Samlet frivillig innsats til innsamlingsaktiviteter</i>	<i>5,0</i>	<i>5,0</i>	<i>5,0</i>	<i>5,0</i>
Sum	158,9	168,7	237,1	239,5

Kilde: Vista Analyse

I tillegg kommer tidsbruk knyttet til innsamlinger, slik som loppemarked, dugnader for eksterne mot betaling, loddsalg o.l. Det var stor variasjon mellom informantene i hvilken grad de gjennomfører slik aktiviteter, og hvor mye tid som brukes på dette. 8 av 14 informanter gjennomførte denne typen aktiviteter, med en samlet årlig timebruk for hele koret, korpset eller orkesteret, som spenner fra 63 timer årlig til 2 000 timer – eller fra 3 timer til 47 timer per deltaker, i gjennomsnitt om lag 12 timer per deltaker hos de som gjennomfører denne typen aktiviteter.

4 Forskning på musikkens effekter på helse og læring

I dette kapitlet oppsummerer vi kort funn fra forskning der sammenhengen mellom deltakelse i musikklivet og henholdsvis helse og læringsevne er undersøkt, med utgangspunkt i en gjennomgang av forskningen om helse- og læringseffekter av deltakelse i musikk utarbeidet av Norsk musikkråd. Gjennomgangen konsentrerer seg om de forebyggende og indirekte helse- og læringseffektene fra det frivillige og organiserte musikklivet.

4.1 Helse- og læringseffekter av musikk

De siste årene har det i økende grad blitt forsket på musikkens effekter på helse og læring. Norsk musikkråd har fått utarbeidet en gjennomgang av forskningen om helse- og læringseffekter av deltakelse i musikk (Norsk musikkråd, 2020). Kartleggingen er gjennomført ved bruk av databaser for publisert forskning (sti-analyse), og etter innspill og dialog med professor emeritus Even Ruud ved Universitetet i Oslo og professor Peter Vuust som leder «Center for music and the brain» ved Århus universitet. Gjennomgangen ser på effekter av musikk på forebygging og bidrag til folkehelse, på psykisk helse, rus, depresjon og angst, på musikk og demens og på andre medisinske tilstander, samt det spesialpedagogiske feltet. Tekstramme 4.1 oppsummerer effektene av musikk på læringsevne og helse.

Tekstramme 4.1 Oppsummering av effektene av musikk (Norsk musikkråd, 2020)

- «Musikk og deltagelse i musikk bidrar til kognitive ferdigheter, som igjen kan bidra til kreativitet og øker læringsevne blant annet innen språk og leseferdigheter. Mange vil også oppleve mestring ved å drive med musikk, noe som kan gi selvtillit og tro på egne ferdigheter.
- Musikkens emosjonelle virkninger og hvordan vi bruker musikk til å regulere emosjoner/ følelser ser vi når folk bruker musikk til avspenning eller gi seg selv energi, motvirke depresjon og fremme positive tanker og følelser.
- Folkehelse berøres sterkt av graden av fellesskap i samfunnet, og en av de største helseutfordringene vi har i dag er ensomhet². Musikk er en stor sosial ressurs, og Norsk musikkråd organiserer hundretusener av mennesker i kor, orkestre i tillegg til de hundre tusen rocke- og nå etter hvert rapmusikere som skaper sosialt fellesskap, identitet og tilhørighet.³
- Musikk har en estetisk komponent som bidrar til at mange opplever at kunsten gir en form for resonans i livet, et rom som gir livet mening⁴. Dette er noe mer enn bare musikk som avkobling, men at musikk på mange måter bidrar til å koble folk på og bidrar til å skape identitet og tilhørighet.»

² Regjeringen, «Folkehelsemeldingen: Mestring og muligheter».

³ Norsk musikkråd, «Om oss»: 1700 korps, 2200 kor, 220 orkestre (strykere og symfoni), 8 mandolin- og balalaikaorkestre, 115 storband, 200 trekkspillklubber, 170 spellemanns lag, 125 tilrettelagte grupper, 500 konsertarrangører innen rock, blues, viser, jazz og klassisk musikk, 1170 band og grupper tilsluttet AKKS og BandOrg.

⁴ Se Rosa, *A Sociology of Our Relationship to the World*, for en sosiologisk dokumentasjon

I denne rapporten vil vi fokusere på helse- og læringseffekter av musikk som følge av deltakelse i det frivillige og organiserte musikklivet har med utgangspunkt i ovennevnte rapport, supplert med andre relevante studier. Vi vil særlig se på de studiene som er mest overførbare til utredningens tema, som er verdsettelse av helse- og læringseffektene av musikk.

4.2 Helseeffekter av musikk

En forskningsoppsummering fra Verdens helseorganisasjon (Fancourt & Finn, 2019) viser at musikk både har en forebyggende effekt og en behandlende effekt på helse. Musikk til behandlingsformål (herunder musikkterapi) er et viktig felt, men faller utenfor aktivitetene til størsteparten av det eksisterende frivillige og organiserte musikklivet i dag. Forebygging har imidlertid stor verdi for den enkelte og kan potensielt ha betydelige gevinster for samfunnet. I kartleggingen fra Norsk musikkråd (2020) vises det også til betydningen av musikk som sosial ressurs. Musikkaktiviteter bidrar til fellesskap og tilhørighet, og er dermed viktig for å motvirke ensomhet og utenforskap (Norsk musikkråd, 2020).

4.2.1 Sammenheng mellom musikk, fysisk helse og dødelighet

En studie basert på data fra den tredje Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag (HUNT 3) har sett på sammenhengen mellom kulturdeltakelse og dødelighet (Løkken, et al., 2020). Studien omfatter 35 900 respondenter over 20 år, bosatt i Nord-Trøndelag, som har oppgitt deltakelse i et bredt spekter av kulturelle aktiviteter. Kulturaktivitetene omfatter kunstutstillinger, konserter og film, teater, musikk og sang til sportsarrangementer, organisasjonsarbeid og menighetsarbeid, og det skilles mellom hvorvidt man er tilskuer eller utfører. Studien ser på sammenhengen mellom deltakernes egenrapporterte kulturdeltakelse og dødelighet over en åtteårsperiode, basert på data fra Dødsårsaksregisteret. Hver kulturaktivitet ses opp mot risiko for dødelighet, og i tillegg ses det på betydningen av mengden av ulike aktiviteter og deltakelse i form av ukentlig frekvens.

Studien finner at deltakelse i kulturelle aktiviteter reduserer risikoen for tidlig død (med unntak av å være deltaker på sportsarrangement) med opptil 30 prosent, avhengig av aktivitet². Å være tilskuer på konsert, teater eller film reduserer risikoen for tidlig død med inntil 16 prosent, mens å utøve musikk, sang eller teater reduserer risikoen for tidlig død med inntil 17 prosent, kvinner og menn sett under ett.

Studien ser også nærmere på sammenhengen mellom risiko for tidlig død og antall ganger man deltar i forskjellige kulturelle aktiviteter per uke. Dersom frekvensen økte til mellom to til maks fem ganger per uke, ble risikoen for tidlig død redusert med inntil 47 prosent, avhengig av hvilke faktorer det justeres for i analysen, og om man er deltaker eller utøver. Her skilles det ikke mellom de ulike kulturelle aktivitetene, slik vi ikke kan tilskrive effektene til aktivitetskategoriene som omfatter musikk og sang.

Det er kontrollert for faktorer som også kan ha en effekt på dødelighet, herunder alder, kjønn, yrke og sivil status, langvarig begrensende sykdom samt livsstilsfaktorene røyking, alkoholinntak, fysisk aktivitet og kroppsmasseindeks. Kjønnsspesifikke analyser viser imidlertid at man for kvinner ikke finner en statistisk signifikant lavere risiko for tidlig død, hverken ved å være tilskuer på konsert, teater eller film, eller utøver av musikk, sang eller teater. Studien kontrollerer ikke for deltakernes sosiale nettverk i

² Resultatene i studien presenteres som hasardratioer (HR), som er et uttrykk for den relative sannsynligheten for at en som deltar i kulturlivet dør på et tilfeldig tidspunkt i åtteårsperioden, gitt at vedkommende lever opp til dette tidspunktet, relativt til en som ikke deltar i kulturlivet. Redusert risiko er målt som 1-HR. Dette bygger på en forutsetning om at den relative sannsynligheten for å dø er konstant gjennom analyseperioden, som trolig ikke er en realistisk forutsetning.

analysene, slik at studien ikke skiller effekten av kulturdeltakelse fra den sosiale komponenten. Studien skiller heller ikke mellom effekten av sang og musikk, som er relevant for denne utredningen, og teater og film, slik at effektene alene ikke kan tilskrives til deltagelse i musikklivet.

En tidligere studie, som analyserer sammenhengen mellom dødelighet over en syvårsperiode og deltagelse i musikk, sang og teater for deltakere i HUNT 2006–2008, viser at de som deltar i musikk, sang eller teater i større grad engasjerer seg i andre fritidsaktiviteter, sammenlignet med de som ikke deltar i musikk, sang eller teater (Løkken, et al., 2018). Kontrollert for deltagelse i andre kulturelle aktiviteter, finner studien at de som ikke deltar i musikk, sang eller teater ikke har større sannsynlighet for tidlig død enn de som aldri deltar. Resultatene i ovennevnte studie bør ses i lys av dette.

I en fersk studie fra 2021 undersøkes sammenhengen mellom deltagelse i kulturlivet og henholdsvis risikoen for å dø av hjerte- og karsykdommer og kreftrelatert dødelighet i løpet av åtteårsperiode, for deltakerne i ovennevnte Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag (HUNT 3) (Løkken, et al., 2021). Studien finner ingen sammenheng mellom risiko³ for å dø av hjerte- og karsykdommer og deltagelse i musikklivet, hverken for tilskuere på konsert, teater eller film eller utøvere av musikk, sang eller teater. Studien finner heller ingen sammenheng kreftrelatert dødelighet og å være tilskuer på konsert, teater eller film. Imidlertid finner studien at de som *utøver* musikk, sang og teater har 27 prosent lavere risiko for kreftrelatert dødelighet sammenlignet med de som ikke deltar. Kjønnsspesifikke analyser viser imidlertid at denne effekten kun er til stede for menn, med 33 prosent lavere risiko.

4.2.2 Livstilfredshet, psykisk helse og musikk

En forskningsoppsummering fra Verdens helseorganisasjon (Fancourt & Finn, 2019) viser at musikkaktivitet har en forebyggende effekt for psykisk helse. Å utøve og å lytte på musikk er assosiert med håndtering og forebygging av stress, herunder lavere daglige nivåer av biologisk stress og angst.

Cuyppers m. fl. (2012) ser nærmere på sammenhengen mellom deltagelse i kulturlivet og selvoppfattet helse, angst, depresjon og livstilfredshet, basert på Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag (HUNT 3) (2006–2008). Studien finner at deltagelse i kulturlivet har en positiv effekt på selvoppfattet helse, angst, depresjon og livstilfredshet, men at det varierer med type aktivitet og kjønn.

For menn finner studien en positiv sammenheng mellom å være tilskuer på konsert, teater eller film og henholdsvis god helse, god livstilfredshet, lav angstscore og lav depresjonsscore. For kvinner finner studien en positiv sammenheng mellom å være tilskuer på konsert, teater eller film og henholdsvis lav angstscore og lav depresjonsscore. Videre finner studien at det for menn er en positiv sammenheng mellom å utøve musikk, sang eller teater og lav depresjonsscore, mens det for kvinner er en positiv sammenheng mellom å utøve musikk, sang eller teater og henholdsvis god helse og god livstilfredshet. Det er ikke funnet noen statistisk signifikante sammenhenger mellom lav angstscore og å utøve musikk, hverken for kvinner eller menn.

Studien kontrollerer for en rekke forhold som også kan ha påvirkning på helse, inkludert begrensninger i sosial kontakt. Studien kan imidlertid ikke brukes til å anslå en kausal sammenheng mellom musikk og helse. Det kan hende at de som deltar i musikk, sang, film eller teater har god helse, god livstilfredshet eller mindre angst og depresjon fordi de deltar i aktivitetene, eller at de deltar i aktivitetene nettopp av disse årsakene. I tillegg skilles ikke effekten av musikk og sang fra teater og film.

³ Målt ved hasardratio

Strand Støren mfl. (2020) finner at de som deltar i aktiviteter i en klubb, forening eller organisasjon i større grad uttrykker tilfredshet med livet, enn de som aldri deltar, og de som deltar månedlig eller oftere oppgir høyere tilfredshet enn de som deltar sjeldnere. Også de som oppgir å ha utført frivillig arbeid oppgir å ha høyere tilfredshet.

Balsnes (2016) belyser tematikken kor, identitet og helse med utgangspunkt i case-studier og intervjuer med kordeltakerne. Kordeltakerne uttrykker at korsang gir gode opplevelser og følelsesmessige høydepunkter, bidrar til mestringsopplevelser og myndiggjøring, fellesskap og sosiale kontakter, samt mening og sammenheng i livet, med andre ord at korsang bidrar på ulike måter til bedre livskvalitet.

Det er i mindre grad gjort forskning på sammenhengen mellom psykisk helse og deltakelse i musikklivet for barn og ungdom. En studie (Hansen, 2015) viser en positiv sammenheng mellom god selvtillit og det å spille et instrument for jenter mellom 13–15 år.

4.3 Læringseffekter av musikk

De siste årene har det kommet en voksende forskningslitteratur som viser positive effekter på læring og kognitive ferdigheter ved musikkaktiviteter hos barn. Her nevnes noen eksempler.

En studie (Guhn, et al., 2020) basert på alle studentene som ble uteksaminert fra de offentlige skolene i British Columbia mellom 2012 og 2015 viser betydelig bedre skoleresultater for elever som lærte å spille et instrument i grunnskolen. Denne studien har som styrker at svært mange personer (over 112 000) inngår i datagrunnlaget, at effektstørrelsene man finner er store, og at funnene er korrigert for sosioøkonomiske variabler. Det kan fortsatt være seleksjonseffekter som forklarer deler av funnene, selv om man korrigerer for sosioøkonomiske variabler, for eksempel hvis de som lærer seg et instrument er de som viser størst interesse for det, og de også har større interesse for annet skolearbeid.

En annen studie (Kraus, 2014) fant positive nevrologiske funksjoner knyttet særlig til språk etter minst to år med musikkdeltakelse. I studien ble barn fra et fattig område i USA tilfeldig utvalgt til å delta i et musikkopplæringsprogram. Funnet er interessant, fordi den tilfeldige utvelgelsen av deltakere gjør at man korrigerer for seleksjonseffekter. Denne studien ser ikke på skoleresultater eller på læring direkte, men på språkevner. Det gjør det vanskeligere å bruke denne studien til å kvantifisere gevinster, men den kan likevel være nyttig da den har høy evidensverdi. Jaschke, et al., (2018) undersøkte effekten av blant annet musikkundervisning på 147 barn i barneskolealder over en periode på 2,5 år, og fant positive effekter på impulskontroll, evne til å planlegge og verbal intelligens, sammenlignet med en kontrollgruppe. En metastudie av ulike intervensjoner for å øke IQ hos barn (Protzko, 2016), fant at å lære et barn å spille et instrument gir en positiv effekt.

Samlet sett gir disse, og andre tilsvarende studier, et godt grunnlag for å anta at deltakelse i musikklivet gir positive læringseffekter for barn. Dessverre har vi ikke funnet studier som ser spesifikt på norske forhold. Vi har heller ikke funnet studier som ser på utfall som lettere kan kvantifiseres i form av samfunnsnytte, slik som frafall fra videregående, karakterer, og senere arbeidsdeltakelse. Å gå fra denne forskningen som viser effekter på individnivå i barneårene, til å regne på gevinster på samfunnsnivå over en større del av livet, vil gi stor usikkerhet i tallene. Vi mener derfor det mest forsvarlige er å behandle disse effektene på læring som ikke-prissatte effekter i analysen. Det er likevel effekter som har godt forskningsmessig belegg, og sannsynligvis har stor verdi. Å undersøke og kvantifisere denne typen effekter i en norsk kontekst bør være en prioritet for videre undersøkelser av musikklivets samfunnsnytte.

4.4 Funn om sammenhenger mellom musikk og ungdoms atferd basert på Ungdata

Ungdata er et rikt datasett, som inneholder mange ulike spørsmål og et stort antall respondenter. Det gjør det godt egnet til å undersøke om det finnes sammenhenger mellom deltakelse i ulike former for fritidsaktiviteter, og ulike positive og negative utfall hos ungdom. Vi har sett på to ulike sett med negative utfall, atferdsproblemer og psykiske problemer, og undersøkt om deltakelse i musikklivet har en statistisk signifikant innvirkning på disse.

Ungdata inneholder en rekke spørsmål som belyser temaene atferdsproblemer og psykiske problemer. For å gjennomføre analysen har vi valgt å konstruere en indekser for hver av disse utfallene.

Indeksen om atferdsproblemer inneholder ti ulike spørsmål. Disse går på om respondenten det siste året har deltatt i aktiviteter som nasking, hærverk, tagging, skulket skolen, mobbing av medelever, bruk av narkotiske stoffer, eller drikking av alkohol slik at man blir beruset. Ungdata inneholder flere svaralternativer, fra at hver av disse aktivitetene er noe man har gjort 11 ganger eller mer de siste 12 månedene, til at man ikke har gjort det. Indeksen går fra 0 til 1 er konstruert slik at å svare «ingen ganger» på samtlige spørsmål gir en score på null, mens å svare det øverste svaralternativet på alle gir en score på 1. De underliggende spørsmålene som inngår i indeksen er positivt korrelert med hverandre, som er en indikasjon på at indeksen kan brukes til å måle et felles underliggende fenomen. De aller fleste scorer lavt på denne indeksen, snittet er 0,063, og medianen er 0,025.

Det kan tolkes som at norsk ungdom i hovedsak har få alvorlige atferdsproblemer, noe som underbygges av at forskning generelt finner lave nivåer av ungdomskriminalitet, rusbruk og annen problematferd. I overkant av 40 prosent av respondentene svarer at de aldri deltar i noen av disse aktivitetene, og scorer dermed null på indeksen. Det kan også til dels være et resultat av måten indeksen er konstruert på, der man hyppig må ha vært involvert i alle ulike problemaktiviteter for å få en score som nærmer seg 1. Det 20 prosent øverste får en score på over 0,125, mens de 10 prosent med høyest score ligger på over 0,2 på indeksen. 0,2 på indeksen tilsvarer at man svarer at man har begått alle fire av de negative aktivitetene 2–5 ganger det siste året, eller at man har begått to av aktivitetene oftere enn 11 ganger det siste året. En score på disse nivåene kan anses som bekymringsverdig, og det er derfor interessant om deltakelse i musikklivet har en effekt på scoren i indeksen.

Dataene viser at det er en klar negativ korrelasjon mellom scoren på denne indeksen, og deltakelse i organiserte musikkaktiviteter. Det vil si at de som deltar i snitt har færre av disse negative atferdene. Det er i seg selv ikke et betydningsfullt funn, da det er mange andre kjennetegn som kan ha betydning. Vi har derfor brukt en regresjonsmodell til å undersøke nærmere om det er en statistisk signifikant sammenheng, når man kontrollerer for andre variabler.

Etter å ha kontrollert for alder, sosioøkonomisk status hos foreldrene, foreldres involvering i barnas liv, kjønn, om man bor i storby, og deltakelse i alle de andre formene for fritidsaktiviteter som spørres om i Ungdata, så finner vi en tydelig statistisk signifikant sammenheng mellom deltakelse i musikklivet og en lavere score på indeksen over problematferd.⁴ Størrelsen på effekten er beskjedent, deltakelse i musikklivet gir i snitt en nedgang i score på 0,005.

Det er likevel en større effekt enn for deltakelse i de fleste andre fritidsaktiviteter. For eksempel finner vi at deltakelse i idrett har en liten effekt, med svak statistisk signifikans.

⁴ Funnet er signifikant med en p-verdi < 0,0001, som er svært høyt.

En effekt på denne størrelsen tilsvarer at for hver femte deltaker i snitt, vil deltakelse i musikklivet føre til at én reduserer sin hyppighet i deltakelse i én av problematferdene.

Vi har på samme måte konstruert en indeks av psykiske problemer basert på ti ulike spørsmål, som hver kan være indikatorer på angst eller depresjon. For denne indeksen finner vi en positiv korrelasjon med deltakelse i musikklivet. Det er med all sannsynlighet en spuriøs sammenheng, som blant annet kan være forårsaket av at det er en noe høyere deltakelse i musikklivet blant jenter, og at jenter i snitt scorer høyere på indeksen over psykiske problemer. Når vi gjennomfører en regresjonsanalyse med kontrollvariabler, finner vi en negativ sammenheng mellom deltakelse i musikklivet og psykiske problemer, men denne er ikke statistisk signifikant.

Mer informasjon om konstruksjon av indeksene og kontrollvariablene vi har brukt er i vedlegg C.

5 Samfunnsnytte av musikklivet

I kapittel 2.2 delte vi den samfunnsøkonomiske nytten av det frivillige, organiserte musikklivet i følgende tre kategorier:

1. Den egenopplevde nytten hos deltakere i musikklivet
2. Helse- og læringseffekter
3. Nytte for publikum og andre aktører

I dette kapitlet gir vi anslag på den egenopplevde nytten hos deltakere i musikklivet, nytten til publikum og helseeffekter for deltakere i musikklivet på bakgrunn av det metodiske og empiriske grunnlaget i kapittel 2 til 4.

Som nevnt i kapittel 4 har vi ikke grunnlag for å kvantifisere læringseffektene av deltakelse i musikklivet. Vi har heller ikke anslått helseeffekter for publikum. Nyten til andre aktører utover deltakere og publikum er ikke forsøkt kvantifisert. Den kommersielle musikkbransjen er helt avhengig av det frivillige musikklivet for rekruttering og talentutvikling. Dette utgjør en betydelig, ikke-prissatt gevinst av det frivillige musikklivet.

5.1 Egennytte, frivillig tidsbruk, innsamling og publikumsnytte

5.1.1 Resultater for beregninger av egennytte av øving og spilling, frivillig tidsbruk, innsamling og publikumsnytte

Her presenteres resultatene fra våre anslag av disse ulike nyttekomponentene. Tidsbruken på de ulike aktivitetene er beskrevet i mer detalj i kapittel 3.

Tabell 5.1 Estimert årlig nytte i form av egennytte, verdi av frivillig innsats, innsamling og publikumsnytte

Nyttekomponent	Verdsettelse i mill. kroner
Egennytte av øving og spilling	11 425
Verdi av frivillig tidsbruk, utenom innsamling	1 331
Verdi av innsamlingsaktiviteter	927
Publikumsnytte	510

Kilde: Vista Analyse

5.1.2 Helseeffekter: Samfunnsøkonomiske verdier av redusert risiko for dødelighet

Som omtalt i kapittel 2 kan bedre helse som følge av deltakelse i musikklivet ha samfunnsøkonomiske gevinster i form av vunne leveår, økt produksjon (økt arbeidsproduktivitet og arbeidsdeltakelse) og reduserte helseutgifter. I dette kapitlet vil anslå nytten av førstnevnte, før vi i neste kapittel (kap. 5.1.3) beregner og gjør anslag for sistnevnte.

Som vist til kapittel 4 har det vært gjennomført flere studier av sammenhengen mellom deltakelse i det frivillige musikklivet og dødelighet. En studie av Løkken m. fl. (2020) finner at å utøve musikk, sang eller

teater reduserer risikoen for tidlig død med inntil 17 prosent, kvinner og menn sett under ett. Denne studien har, i tillegg til å være av høy kvalitet med et stort antall respondenter, som fordel at den er basert på norske data. I tillegg kontrolleres det for en rekke faktorer som også kan påvirke dødelighet, som alder og kjønn, yrke og sivil status, sykdom og livsstilsfaktorer.

Vi kan bruke resultatene fra ovennevnte studie til å anslå hvor mange leveår som vinnes ved å delta i musikklivet. Et slikt anslag vil imidlertid være usikkert og bygge på en rekke forutsetninger. Som omtalt i kapittel 4.2.1, kontrollerer ikke analysene i studien for deltakernes sosiale nettverk. Dermed skiller ikke studien effekten av kulturdeltakelse fra den sosiale komponenten. Studien skiller heller ikke mellom effekten av sang og musikk, som er relevant for denne utredningen, og teater og film, slik at effektene alene ikke kan tilskrives til deltagelse i musikklivet.

I tillegg antar vi at utvalget i studien er representativt for Norges befolkning mellom 20–80 år i 2020 som deltar i musikklivet. Dette er ikke en urimelig antakelse, ettersom HUNT-studien omfatter et stort antall deltakere i Norge over 20 år. Samtidig er deltakerne rekruttert fra tidligere Nord-Trøndelag fylke, der populasjonen er relativt homogen og ikke omfatter en storby. Vi kan derfor ikke være helt sikre på at den er representativ for befolkningen i Norge. I tillegg bygger anslaget for redusert risiko på en forutsetning om at den relative dødsrisikoen er konstant i analyseperioden, som ikke er helt realistisk.

Beregningen av vunne liv gjøres på grunnlag av i SSBs anslag for dødssannsynlighet i den gjennomsnittlige befolkningen for ettårige eldre⁵, samt eget anslag for deltagelse i musikklivet for hver aldersgruppe, på ti prosent av befolkningen omtalt i kapittel 3.2.

Forventet antall døde for en gitt alder t beregnes som gjennomsnittlig dødssannsynlighet ved alder t , multiplisert med befolkningen i alder t . Vi antar at dødssannsynligheten ved alder t for en gjennomsnittlig musikkutøver mellom 20–80 år er 17 prosent lavere enn dødssannsynligheten i den gjennomsnittlige befolkningen ved alder t .⁶ Ved å multiplisere reduksjonen i dødssannsynlighet for alder t ved å utøve musikk med antall utøvere ved alder t , finner vi forventet antall vunne leveår ved å utøve musikk. Ved å summere antall vunne leveår for alle aldersgrupper mellom 20 og 80 år finner vi det samlede antall vunne liv ved å utøve musikk i 2020. Basert på ovennevnte blir antall vunne statistiske liv 304,5 i 2020. En oversikt antall vunne statistiske liv per ettårige alder fremgår av vedlegg B, kapittel B.1.

Ved å multiplisere dette anslaget med den samfunnsøkonomiske verdien av et statistisk liv, kan vi finne den samlede samfunnsøkonomiske gevinsten av antall sparte leveår. I henhold til Finansdepartementets rundskriv om samfunnsøkonomiske analyser (R-109/14) (Finansdepartementet, 2014) er den økonomiske verdien av et statistisk liv 30 mill. 2012-kroner. Anslaget inkluderer også produksjonsvirkninger. Det fremgår av rundskrivet at «Verdien av et statistisk liv (VSL) er definert som verdien av en enhets reduksjon i forventet dødsfall i en gitt periode. En estimert VSL representerer den totale betalingsvilligheten til en gitt populasjon (her Norges befolkning) for en risikoreduksjon som er akkurat stor nok til at en forventningsmessig vil spare ett liv. Ved fastsettelsen av betalingsvillighet er det forutsatt at tiltaket berører et stort antall individer og at risikoen for hver enkelt er liten.»

Den økonomiske verdien av et statistisk liv skal iht. rundskriv R-109/14 (Finansdepartementet, 2014) oppjusteres tilsvarende veksten i BNP per innbygger i siste tilgjengelige Perspektivmelding fra Finansdepartementet. Dette innebærer at verdien av et statistisk liv i 2021 er 33,35 mill. kroner (DFØ, 2021). Dette gir en samfunnsøkonomisk verdi på til sammen 10 153 mill. kroner, gitt at en utøver musikk hvert

⁵ SSB tabell 07902: Dødelighetstabeller, etter kjønn, alder x , statistikkvariabel og år

⁶ Dette er en forenkling, ettersom anslaget på for redusert dødsrisiko i Løkken m.fl. (2020) er basert på hasardratio, som formelt sett ikke er det samme som relativ risiko.

år frem til forventet levealder. For å finne den årlige verdien beregner vi annuiteten over 37,6 år (gjennomsnittlig forventet levealder for de som utøver musikk (aldersvektet), basert på SSBs befolkningsstatistikk og vårt anslag for musikkdeltakelse) med en diskonteringsrente på 4 prosent i tråd med Finansdepartementets rundskriv om samfunnsøkonomiske analyser (Finansdepartementet, 2014). Dette gir en årlig verdi på 527 mill. kroner.

Ovennevnte hensyntar imidlertid ikke at dødssannsynligheten er stigende med alder. Alternativt kan vi beregne antall vunne statistiske leveår som følge av å utøve musikk, med utgangspunkt i SSBs anslag for forventet gjenstående levetid for ulike aldre⁷. Antall vunne statistiske leveår anslås ved å multiplisere antall vunne liv per ettårige alder med anslaget for forventet gjenstående levetid for denne alderen. Dette anslaget hensyntar ikke at forventet levetid kan være ulikt for en som utøver musikk og en som ikke gjør det. Vi har imidlertid ikke anledning til å anslå eventuelle endringer i forventet gjenstående levetid for utøvere av musikk. Til sammen er effekten 5 901 vunne statistiske leveår. En oversikt over antall vunne statistiske leveår per ettårige alder fremgår av vedlegg B, kapittel B.1.

Det eksisterer ikke noen offisiell verdsetting av verdien av et statistisk leveår. NOU 2012: 16 angir forutsetninger for å anslå verdien av et statistisk leveår (VOLY) med utgangspunkt i verdien av et statistisk liv (VSL). Dette gir en verdi av et statistisk leveår på 1,4 mill. kroner, inkludert produksjonstap.⁸ Dette gir en samfunnsøkonomisk verdi på til sammen 8 554 mill. kroner, gitt at en utøver musikk hvert år frem til forventet levealder. For å finne den årlige verdien beregner vi annuiteten over 37,6 år (gjennomsnittlig forventet levealder for de som utøver musikk på (aldersvektet), basert på SSBs befolkningsstatistikk og vårt anslag for musikkdeltakelse) med en diskonteringsrente på 4 prosent i tråd med Finansdepartementets rundskriv om samfunnsøkonomiske analyser (Finansdepartementet, 2014). Dette gir en årlig verdi på 444 mill. kroner.

Anslagene på statistiske liv og statistiske leveår ved å utøve musikk og de anslåtte samfunnsøkonomiske verdiene av effektene er oppsummert i Tabell 5.2.

Tabell 5.2 Verdsetting av vunne liv og leveår ved utøvelse av musikk i 2020

	Antall	Samfunnsøkonomisk verdi per år (mill. kroner)
Metode 1: Vunne statistiske liv (33,35 mill. kroner per liv)	304,5	527
Metode 2: Vunne statistiske leveår (1,4 mill. kroner per vunne leveår)	5 901	444

Kilde: Vista Analyse

Det understrekes at dette er ment som et illustrerende eksempel på gevinstene av redusert dødelighet, men at det er nødvendig med ytterligere forskning for å gi mer presise anslag, blant annet for å isolere effekten av å utøve sang og musikk fra teater og ikke minst kontrollere for effekten av sosialt nettverk.

⁷ SSB tabell 07902: Dødelighetstabeller, etter kjønn, alder x, statistikkvariabel og år

⁸ NOU 2012:16 angir sammenhengen mellom verdien på et statistisk liv (VSL) og et statistisk leveår (VOLY) som $VSL = \sum_{t=0}^T \frac{VOLY}{(1+\delta)^t}$, der δ er diskonteringsrenten og T forventet gjenværende levetid. I tråd med Finansdepartementet (2014) er det benyttet en kalkulasjonsrente på 4 prosent og en årlig realprisjustering lik forventet vekst i BNP per capita på 0,9 prosent, hentet fra Perspektivmeldingen 2021 (Meld. St. 14 (2020–2021), 2021). Det er anslått at forventet antall gjenværende leveår tilsvarer gjennomsnittlig forventet levealder for de som utøver musikk på (aldersvektet), basert på SSBs befolkningsstatistikk og vårt anslag for musikkdeltakelse i befolkningen på 37,6 år.

I tillegg omfatter ikke dette eventuelle effekter av redusert dødelighet for de som utøver musikk som er under 20 år, da vi ikke har grunnlag for å vurdere dette.

5.1.3 Helseeffekter: Potensielle produksjonsgevinster av bedre helse

Som omtalt i kapittel 4 viser både norsk og internasjonal forskning at deltakelse i musikklivet har en positiv effekt på både fysisk og psykisk helse. En norsk studie finner en positiv sammenheng mellom å utøve musikk, sang eller teater og lavere nivåer av angst for menn, og mellom å utøve musikk, sang eller teater og god helse og god livstilfredshet for kvinner (Cuypers, et al., 2012). Denne studien etablerer imidlertid ikke en kausal sammenheng mellom deltakelse i musikk, sang eller teater og bedre fysisk og psykisk helse, og isolerer heller ikke effekten av sang og musikk fra teater. Det finnes heller ikke forskning på hvordan bedre helse som følge av deltakelse i musikklivet påvirker arbeidsdeltakelse og produktivitet.

Vi kan imidlertid lage et illustrativt eksempel for å indikere hva den samfunnsøkonomiske verdien av bedre helse som følge av deltakelse i musikklivet *kan* være, i form av produksjonsøkninger ved økt arbeidsdeltakelse og færre sykemeldinger.

5.1.3.1 Økt produksjon som følge av økt yrkesdeltakelse

I 2019 var andel sysselsatte i prosent av befolkningen mellom 15 og 74 år 67,3 prosent (Statistisk sentralbyrå, 2021b).⁹ Lavere yrkesdeltakelse kan bety at potensielle arbeidstakere er hjemmeværende, uføretrygdet eller tidlig pensjonert.

Vi antar at de personene som er marginale arbeidstakere, det vil si som kan falle inn eller ut av arbeidsstyrken, har en verdiskaping lik 70 prosent av gjennomsnittet blant alle sysselsatte. Som mål på verdiskaping per arbeidstaker har vi tatt utgangspunkt i total gjennomsnittlig arbeidskraftkostnad som i 2019 var på 811 765 2019-kroner (SSB, 2020). Forventet samlet verdiskaping til en marginal sysselsatt er dermed 568 235 2019-kroner.

Basert på våre anslag i kapittel 3.2 var 377 532 personer mellom 20 og 64 år aktive i musikklivet. Dersom disse hadde en arbeidsdeltakelse lik gjennomsnittet for befolkningen mellom 15 og 74 år på 67,3 prosent, innebærer dette at 123 453 av disse var utenfor arbeidslivet i 2019.

I det følgende vil vi illustrere de potensielle produksjonsgevinstene dersom bedre helse hos de som utøver musikk medfører en marginalt høyere yrkesdeltakelse enn gjennomsnittet av befolkningen, på for eksempel 0,1 prosentpoeng. Dette gir en arbeidsdeltakelse for denne gruppen på 67,4 prosent, som tilsvarer 378 flere sysselsatte. Det gir en årlig økning i verdiskaping på 223 mill. kroner.¹⁰

Anslaget for økt yrkesdeltakelse er som nevnt usikkert, og først og fremst en illustrasjon over mulige størrelser på effektene. I Tabell 5.3 under viser vi hvordan den potensielle produktivetsgevinst varierer med ulike antakelser om relativ arbeidsdeltakelse hos de som utøver musikk sammenlignet med den gjennomsnittlige befolkningen.

⁹ Vi har valgt å ta utgangspunkt i 2019-tall for å unngå ekstraordinære effekter knyttet til Covid-19 pandemien.

¹⁰ Omregnet til 2021-kroner ved å bruke SSBs anslag for økningen konsumprisindeksen i 2021 på 2,7 prosent., og den faktiske økningen i 2020 på 1,3 prosent. <https://www.ssb.no/kt>

Tabell 5.3 Potensielle produktivetsgevinster i 2019 ved økt sysselsetting gitt ulike anslag for økt arbeidsdeltakelse blant musikkutøvere i alderen 20-64 år.

Antatt økning i arbeidsdeltakelse ved å utøve musikk (prosentpoeng)	0,05	0,10	0,25	0,5
Gjennomsnittlig arbeidsdeltakelse	67,4 %	67,4 %	67,6 %	67,8 %
Antall utenfor arbeidsstyrken	123 264	123 075	122 509	121 565
Økning i antall sysselsatte	189	378	944	1 888
Økt verdiskapning, mill. kroner	111,6	223,2	558,0	1 115,9

Kilde: Vista Analyse

5.1.3.2 Flere timer arbeidet, gitt yrkesdeltakelse

Bedre helse som følge av deltakelse i musikklivet kan også ha gevinster i form av økt arbeidsinnsats hos sysselsatte som deltar i musikklivet. Bedre helse kan også gi økt produktivitet, og dermed at lønnsnivået går opp. Vi har ikke hatt anledning til å tallfeste denne gevinsten, da vi ikke har grunnlag for å anslå omfanget av økt arbeidsinnsats eller produktivetsgevinster ved bedre helse som følge av deltakelse i musikklivet.

5.1.3.3 Potensiell samfunnsøkonomisk gevinst ved færre sykemeldinger

I 2019 gikk det tapt totalt 33 millioner dagsverk som følge av egenmeldt og legemeldt sykefravær.¹¹ Vi vet ikke hvor mange av disse dagsverkene som er fra folk som utøver musikk. Hvis sykemeldingen blant musikkdeltakere er proporsjonal med andelen musikkutøvere befolkningen i alderen 20–64 år, som vi anslår til 9,1 prosent, jf. kapittel 3.2, gir dette oss et anslag på 3 millioner sykefraværsdagsverk blant de som er aktive i musikklivet i alderen 20–64 år i 2020.

I det følgende vil vi illustrere de potensielle produksjonsgevinstene dersom bedre helse hos lønnstakere som utøver musikk gjør at disse har marginalt færre sykefraværsdager enn gjennomsnittet av befolkningen. Vi antar at dersom disse ikke drev med musikk, ville antallet sykemeldinger vært marginalt høyere, for eksempel 0,5 prosent. Sammenlignet med anslaget vårt over for antall lønnstakere med legemeldt sykefravær blant de som er aktive i musikklivet, ville dette gitt en økning på 15 047 dagsverk i 2019, som gitt en gjennomsnittlig arbeidskraftkostnad per dagsverk på 3529 2019-kroner har en kostnad på 55,3 mill. kroner.¹² Denne kostnaden illustrerer den potensielle produktivetsgevinsten dersom bedre helse som følge av deltakelse i musikklivet gir mindre legemeldt sykefravær.

Den potensielle produktivetsgevinsten er som tidligere nevnt usikkert, både fordi vi ikke har presise anslag for antallet sykmeldte lønnstakere som utøver musikk, og fordi sammenhengen mellom musikk, bedre helse og deretter effekten på antall sykemeldinger er usikker. I Tabell 5.4 under viser hvordan den potensielle gevinsten varierer med ulike antakelser om hvor mye lavere antall sykefraværsdager er blant musikkdeltakere.

¹¹ SSB tabell 12946. Tall for 2019 er brukt for å unngå ekstraordinære effekter knyttet til Covid-19 pandemien.

¹² Omregnet til 2021-kroner ved å bruke SSBs anslag for konsumprisindeksen i 2021 på 2,7 pst. <https://www.ssb.no/kt>

Tabell 5.4 Potensielle produktivetsgevinster i 2019 ved færre sykemeldinger gitt ulike anslag for reduksjon i antall sykefraværsdager blant musikkutøvere i alderen 20–64 år.

Anslag for reduksjon i antall sykefraværsdager	0,5 %	1,0 %	1,5 %	2,0 %
Antall sykefraværsdager totalt (tusen)	2 994	2 979	2 964	2 949
Økning i antall dagsverk arbeidet per år	15 047	30 095	45 142	60 190
Produktivetsgevinst, mill. kroner	55,3	110,5	165,8	221,0

5.1.3.4 Høyere pensjonsalder

En viktig kilde til et økt bidrag til nasjonalproduktet er mindre utslitte og syke 62+ åringer. Det kan føre til at flere fortsetter å arbeide utover 62–70 år enn om de hadde vært inaktive og mer utsatt for livstids-sykdommer. Bidraget til nasjonalproduktet kan være stort. Vi har ikke hatt anledning til å tallfeste disse potensielle gevinstene.

5.1.3.5 Helserelaterte ytelser

Bedre helse kan gi færre dager i sykehus og sykehjem for de som utøver musikk, relativt til de som ikke gjør det. Dette kan gjelde den arbeidsføre befolkningen mellom 25 og 62 år, men den kan også gjelde disse samme personene når de blir eldre, samt barn og unge. Dette gir en lavere ressursbruk i behandling og omsorg av syke, og kanskje også gamle. Vi har ikke hatt anledning til å tallfeste disse sparte kostnadene. I tillegg kommer sparte skattefinansieringskostnader.

5.2 Samlet oversikt over samfunnsøkonomiske gevinster

Som vist over er det en rekke ulike typer samfunnsnytte knyttet til musikkaktivitet. Disse er oppsummert i Tabell 5.5. Tabellen inneholder både prissatte, og ikke-prissatte nytteeffekter. Vi har prissatt effektene der de underliggende dataene tillater det, der det finnes forskning med utgangspunkt i norske forhold som viser gevinster på individnivå, og der disse gevinstene på individnivå kan knyttes til positive utfall på samfunnsnivå. Det betyr ikke nødvendigvis at de prissatte effektene er større, viktigere eller sikrere enn de ikke-prissatte effektene. Tabellen inneholder også en beskrivelse av usikkerheten i anslaget størrelse, der det er en prissatt effekt, og av om effekten er reell.

Tabell 5.5 Oversikt over prissatte og ikke-prissatte nytteeffekter

Nyttekomponent	Usikkerhet om effekt og størrelse	Verdsettelse i mill. kroner per år
Egenopplevde nytte av øving og spilling	Lav til middels	11 425
Verdi av frivillig tidsbruk, utenom innsamling	Lav til middels	1 331
Verdi av innsamlingsaktiviteter	Middels	927
Publikumsnytte	Middels	510
Vunne liv og leveår ved utøvelse av musikk	Lav til middels	440 - 552
Økt arbeidsdeltakelse (potensiell gevinst)	Middels til stor	111 – 1 115
Reduksjon i sykefravær (potensiell gevinst)	Middels til stor	55 – 221
Bedre livskvalitet	Middels	Ikke prissatt - Middels
Andre helseeffekter	Lav til middels	Ikke prissatt - Middels
Bedre læringsutbytte, barn og unge	Lav til middels	Ikke prissatt - Stor
Mindre problematferd ungdom	Middels til stor	Ikke prissatt - Liten

Den første nyttekomponenten i tabellen er den egenopplevde nytten hos deltakerne. Metoden for å fastsette den er beskrevet i avsnitt 2.3.1. At denne nytten eksisterer, er noe det ikke kan herske noe særlig tvil om. Usikkerheten om størrelsen er også moderat, ettersom vi har flere ulike kilder for å fastsette omfanget av deltakelsen i musikklivet, og disse gir lignende funn for de gruppene der det er overlap. En kilde til usikkerhet i verdsettelsen er hvilken verdi man skal sette på tidsbruken. Vi har valgt en moderat pris, hentet fra verdsettelse av tidsbruk til fritid i samfunnsøkonomiske analyser av samferdselsprosjekter. Dette er et nøkternt anslag, som vil ha en tendens til å undervurdere den faktiske egenopplevde nytten, ettersom det tas utgangspunkt i en alternativkostnad på marginen.

En annen kilde til usikkerhet om denne nytten er at den kan være overlappende med andre nyttekomponenter som er listet opp i tabellen. For eksempel er det naturlig det forskning viser at aktivitet gir bedre selvrapportert livskvalitet, henger sammen med at man får glede av den aktiviteten. Den ikke-prissatte effekten «bedre livskvalitet» kan dermed ikke anses som helt separat fra den egenopplevde nytten. Tilsvarende kan en del av de prissatte helseeffektene være overlappende med den egenopplevde nytten, særlig hvis deltakerne er bevisste på at musikkaktivitet har denne typen positive effekter. En summering av alle prissatte effekter kan derfor gi en viss dobbelttelling.

For de neste nytteeffektene som er listet opp i tabellen, verdi av frivillig tidsbruk, innsamlingsaktiviteter, og publikumsnytte, er det lite til ingen usikkerhet om at de eksisterer. Datagrunnlaget vårt for å fastsette størrelsen på verdiene av innsamlingsaktiviteter og publikumsnytte er litt dårligere, og usikkerheten er derfor satt til middels.

Lavere dødelighet ved deltakelse i fritidsaktiviteter som musikk er noe som er godt underbygget av forskning, som beskrevet i avsnitt 4.2.1. Effektene økt arbeidsdeltakelse og reduksjon i sykefravær, mener vi det er grunn til å anta at eksisterer, men vi har ikke funnet forskning som direkte viser størrelsen på effektene. De prissatte effektene er derfor eksempelregnestykker, med tilhørende usikkerhet om størrelsen. Det finnes forskning som dokumenterer en rekke ulike positive helseeffekter av musikkaktivitet, utover de vi har prissatt. Selv om disse er reelle, kreves det mer forskning for at de skal kunne kvantifiseres. Disse er også overlappende med den samlede effekten på dødelighet og effektene på arbeidsdeltakelse.

Læringseffektene av å delta i musikk for barn og unge, er en viktig ikke-prissatt effekt. Som beskrevet i avsnitt 4.3 er en del av forskningen som dokumenterer slike effekter av høy kvalitet, som gir stor sannsynlighet for at effektene er reelle. Det er også grunn til å tro at det positive bidraget til samfunnet er av stor betydning, og at nytten er større enn mange av de som er kvantifisert. Det er fordi gevinster i form av bedre læring som barn har en rekke positive gevinster gjennom hele livet. Den forskningen som tydeligst dokumenterer effekter på individnivå er fra land som ikke nødvendigvis er sammenlignbare med Norge. I tillegg trengs det mer forskning for å dokumentere at de kortvarige effektene på individnivå, gir tilsvarende langsiktige effekter på samfunnsnivå. Derfor er disse læringseffektene ikke prissatt i denne rapporten. Norge er et land med gode registerdata. Det gir muligheter for å undersøke om deltakelse i musikkaktiviteter har effekter på for eksempel skoleresultater, frafall, og senere deltakelse i arbeidslivet. Det er et spørsmål som bør studeres nærmere.

Den siste effekten listet opp i tabellen er at det er mindre problematferd blant ungdom som deltar i musikklivet. Det er et resultat vi har funnet ved hjelp av dataene fra Ungdataundersøkelsene. Funnene er statistisk signifikante, og kontrollert for en rekke ulike variabler. I fravær av annen forskning som finner det samme resultatet, anser vi likevel usikkerheten for å være middels til stor. I tillegg er effekttørrelsen vi finner relativt beskjedne, ikke minst fordi tallene fra Ungdata viser relativt lave nivåer av problematferd hos de aller fleste ungdom. Vi mener likevel denne effekten er en som er verdt å studere nærmere.

6 Referanser

- Arnesen, D. & Sivesind, K., 2020. *Organisasjonslandskap i endring 2009-2019*, Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Bakken, A., Frøyland, L. R. & Sletten, M. A., 2016. *Sosiale forskjeller i unges liv - Hva sier Ungdataundersøkelsene?*, s.l.: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Balsnes, A. H., 2016. Korsang for et bedre liv. Kor, identitet og helse.. I: S. Isaksen & P. Frost, red. *Hjertesproget. 16 forsknings- og praksisbaserte studier af sangens egenskaber, vilkår og virkning..* s.l.:Videncenter for Sang, Sangens Hus.
- Cuyppers, K. et al., 2012. Patterns of receptive and creative cultural activities and their association with perceived health, anxiety, depression and satisfaction with life among adults: the HUNT study, Norway. *Journal of Epidemiology and Community Health*, Issue 66, pp. 698-703.
- DFØ, 2021. *Verdien av et statistisk liv (VSL)*. [Internett] Available at: <https://dfo.no/fagomrader/utredning/samfunnsokonomisk-analyse/verdien-av-et-statistisk-liv-vsl>
- Fancourt, D. & Finn, S., 2019. *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review*, København: WHO Regional Office for Europe.
- Finansdepartementet , 2014. *Prinsipper og krav ved utarbeidelse av samfunnsøkonomiske analyser mv..* s.l.:s.n.
- Flügel, S. et al., 2020. *Verdsetting av reisetid og tidsavhengige faktorer. Dokumentasjonsrapport til Verdsettingsstudien 2018-2020*, s.l.: TØI-rapport 1762/2020, Transportøkonomisk Institutt.
- Guhn, M., Emerson, S. D. & Gouzouasis, P., 2020. A Population-Level Analysis of Associations Between School Music Participation and Academic Achievement. *Journal of Educational Psychology*.
- Hansen, e. a., 2015. Cultural activit participation and associations with self-perceived health, life-satisfaction and mental health: the Young HUNT study, Norway. *BMC Public Health*.
- Jaschke, A., Honing, H. & Scherder, E., 2018. Longitudinal Analysis of Music Education on Executive Functions in Primary School Children. *Frontiers in Neuroscience*.
- Kraus, N. S. J. T. E. H. J. S. D. N. T. W.-S. T., 2014. Music Enrichment Programs Improve the Neural Encoding of Speech in At-Risk Children. *Journal of Neuroscience*.
- Løkken, B. et al., 2021. Association of engagement in cultural activities with cause-specific mortality determined through an eight-year follow up: The HUNT Study, Norway.. *PLoS One*.
- Løkken, B. et al., 2020. Cultural participation and all-cause mortality, with possible gender differences: an 8-year follow-up in the HUNT Study, Norway. *J Epidemiol Community Health*, 0, pp. 624-630.
- Løkken, B. et al., 2018. Are Playing Instruments, Singing or Participating in Theatre Good for Population Health? Associations with Self-Rated Health and All-Cause Mortality in the HUNT3 Study (2006–2008), Norway. I: L. Bonde & T. Theorell, red. *Music and Public Health*. s.l.:Springer International Publishing AG, part of Springer Nature 2018.

Meld. St. 14 (2020–2021), 2021. *Perspektivmeldingen 2021*, s.l.: s.n.

NAV, 2020. *1 av 3 uføretrygdede har en psykisk lidelse eller atferdsforstyrrelse*. [Internett]
Available at: <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/aap-nedsatt-arbeidsevne-og-uforetrygd-statistikk/nyheter/1-av-3-uforetrygdede-har-en-psykisk-lidelse-eller-atferdsforstyrrelse>
[Funnet 7 april 2021].

NAV, 2021. *Liten nedgang i sykefraværet*. [Internett]
Available at: <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/sykefravar-statistikk/nyheter/liten-nedgang-i-sykefravaeret>
[Funnet 7 april 2021].

Norsk musikkråd, 2020. *Verdien av musikk. Effekter av musikk og deltagelse i musikklivet*, s.l.: s.n.

Norsk musikkråd, 2021. *Om oss*. [Internett]
Available at: <https://www.musikk.no/nmr/om-oss>
[Funnet 10 mai 2021].

NOU 2012: 16, 2012. *Samfunnsøkonomiske analyser*, Oslo: Departementenes servicesenter.

Protzko, J., 2016. Raising IQ among school-aged children: Five meta-analyses and a review of randomized controlled trials. *Developmental Review*.

Skatteetaten, 2021. *Beregn reisefradrag for reiser mellom hjem og jobb*. [Internett]
Available at: <https://www.skatteetaten.no/person/skatt/hjelp-til-riktig-skatt/arbeid-trygd-og-pensjon/reise-tilfra-jobb/reisefradragskalkulator/>
[Funnet 30 April 2021].

SSB, 2017. *Norsk kulturbarometer*. [Internett]
Available at: <https://www.ssb.no/kulturbar>
[Funnet 5 2021].

SSB, 2020. *Arbeidskraftkostnader*. [Internett]
Available at: <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/statistikker/arbkost>
[Funnet 05 2021].

Statistisk sentralbyrå, 2021a. *Organisasjonsaktivitet, politisk deltagelse og sosialt nettverk, levekårsundersøkelsen*. [Internett]
Available at: <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/orgakt>
[Funnet 10 mai 2021].

Statistisk sentralbyrå, 2021b. *06445: Andel sysselsatte i befolkningen per 4. kvartal (prosent), etter kjønn, statistikkvariabel og år*. [Internett]
Available at: <https://www.ssb.no/statbank/table/06445/tableViewLayout1/>
[Funnet 10 Mai 2021].

Statistisk sentralbyrå, 2021c. *Lønn*. [Internett]
Available at: <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/statistikker/lonnansatt>
[Funnet 30 April 2021].

Strand Støren, K., Rønning, E. & Hamre Gram, K., 2020. *Livskvalitet i Norge 2020*, s.l.: Rapport 2020/35, Statistisk sentralbyrå.

Vedlegg

A Intervjuer

A.1 Oversikt over informanter

Tabell A.1 Informanter i kvalitativ undersøkelse

	Antall medlemmer	Alder	Fylke
Orkester 1	21	9–18 år	Nordland
Orkester 2	54	7–16 år	Trøndelag
Orkester 3	15	7–14 år	Oslo
Orkester 4	78	7–19 år	Oslo
Kor 1	75	6–17 år	Oslo
Kor 2	46	7–13 år	Rogaland
Kor 3	85	7–13 år	Rogaland
Kor 4	80	7–13 år	Oslo
Kor 5	44	4–13 år	Vestland
Kor 6	11	10–13 år	Innlandet
Korps 1	25	8–19 år	Vestfold og Telemark
Korps 2	67	6–19 år	Oslo
Korps 3	43	6–19 år	Viken
Korps 4	45	6–19 år	Innlandet
Gjennomsnittlig antall medlemmer	49		

A.2 Guide for intervjuer med kor, korps og orkester

Informasjon sendt per e-post til informantene på forhånd

«Norsk musikkråd har bedt Vista Analyse utrede de samfunnsøkonomiske gevinstene ved det organiserte, frivillige musikklivet i Norge. Som en del av arbeidet innhenter vi derfor informasjon om virksomheten til et utvalg korps, orkester, kor og lignende som er rettet mot barn og unge. Vi er særlig interessert i å få informasjon om barn og foreldres tidsbruk, som supplement til statistikken som finnes om dette.

Vi håper du kan ta deg tid til å snakke med oss i 20-30 minutter for å dele dine erfaringer.

Vi vil gjerne snakke med dere om:

- Totalt antall aktive medlemmer, fordelt på ulike aldersgrupper.
- Hvor mye tid et vanlig medlem bruker på orkesterrelaterte aktiviteter, som fellesøvinger, egenøving, fremføringer, turer osv. Gjerne tidsbruk samlet for alle medlemmer, og fordelt på ulike aldersgrupper (yngre enn 5. klasse, 5—7. klasse, i ungdomsskolealder, eldre enn ungdomsskolealder)
- Samlet timebruk på frivillig arbeid hos foreldre og barn, utenom barnas øving og fremføring.
- Antall fremføringer per år og antall publikum per fremføring.

Vi er interessert i å finne ut hvordan aktivitetsnivået er i et normalår, det vil si ikke påvirket av koronapandemien.

Norsk musikkråd - musikklivets nettverk - er et samarbeidsnettverk og en interesseorganisasjon for musikklivet i Norge. Medlemsorganisasjonene i Norsk musikkråd har blant annet 1700 korps, 2200 kor og 220 orkestre (strykere og symfoni). Norsk musikkråd jobber for at flere skal få oppleve musikk og at de som utøver og fremfører musikk skal få muligheten til å utvikle seg. Se mer på www.musikk.no.»

Intervjuskjema

1. Innledende spørsmål

- a. Hva slags type musikktilbud har dere?
- b. Hva er din rolle i organisasjonen?
- c. Hvor mange medlemmer/musikanter har dere samlet sett?
- d. Hva er aldersspennet blant deres medlemmer?
- e. Hvordan er fordelingen etter aldersgrupper?
 - i. Yngre enn 5. klasse (under 10 år):
 - ii. 5.—7. klasse (10-12 år):
 - iii. Ungdomsskole (13–15 år):
 - iv. Videregående skole (eldre enn 15 år):
- f. Fortell gjerne litt generelt om deres virksomhet.

2. Spørsmål om øvingsaktivitet

- a. Hvor mye organisert øvingstid har dere per uke?
 - i. Tidsbruk i snitt:
 - ii. Tidsbruk per aldersgruppe:
- b. Hvor lang tid anslår dere at et middels dedikert medlem bruker per uke på egenøving?
 - i. Tidsbruk i snitt:
 - ii. Tidsbruk per aldersgruppe:
- c. Har dere noen samlinger eller lignende utenom hverdager i skoleåret for øving? Hvor ofte per år, type samlinger og lengde (gjern i timer).

3. Fremføringer og konserter

- a. Hvor mange fremføringer har dere i året? Med fremføringer mener vi konserter, opptredener og lignende, både eksternt og internt (f.eks. huskonserter, interne arrangementer). Vi tar utgangspunkt i en normalsituasjon før korona
 - b. Hvor mange er det typisk i publikum på
 - i. Gratis eksterne arrangementer
 - ii. Eksterne arrangementer med inngangsbillett
 - iii. Interne arrangementer
- 4. Tidsbruk i form av frivillig arbeidsinnsats utenom egen øving og fremføring**
- a. Hvilke typiske frivillige aktiviteter gjennomfører dere? F. eks. loppemarked, styremøter, orkestervakter, arrangere festivaler/konserter, ev. frivillige instruktører, salg under arrangementer etc. Vi kan her tenke på normalsituasjonen uten korona.
 - b. Hvor mange bistår i organisasjon av loppemarked (hvis relevant), og hvor mange timer?
 - i. Antall personer som planlegger, og antall timer per person:
 - ii. Antall personer som samler inn lopper og forbereder, og antall timer per person:
 - iii. Antall personer på selve loppemarkedet og antall timer det varer (inkludert oppmøte før/etter åpningstiden:
 - c. Hvor mange sitter i styret, og hvor ofte møtes det?
 - d. Har dere orkestervakt, frivillige instruktører, eller lignende under øvelser? I så fall hvor mange, og hvor mange timer per uke i skoleåret?
 - e. Hva er timebruken på eventuelle andre frivillige aktiviteter fra foreldre?
- 5. Rekruttering**
- a. Hvordan foregår rekrutteringen/opplæringen til deres organisasjon? Er de fleste nybegynnere, kommer de via kulturskolen, har de lært å spille instrumenter et annet sted først?
 - i. Andel som begynner som nybegynnere:
 - ii. Andel som har gått på kulturskole/musikkskole først og lært å spille:
 - iii. Andel som har lært å spille et annet sted:
 - b. Har dere inntrykk av at mange går videre med musikk, enten profesjonelt eller på fritiden, etter å ha deltatt hos dere?
- 6. Verdien av aktiviteten for deltakerne**
- a. Avslutningsvis, hva mener du er det viktigste barna som deltar får ut av aktiviteten?

B Helseeffekter av tabell

B.1 Dokumentasjon av beregninger av antall vunne liv og leveår

Tabell B.1 Vunne liv og leveår ved å utøve musikk

Alder	Gjennomsnittlig dødssannsynlighet for hele befolkningen (A) ¹³	Gjennomsnittlig dødssannsynlighet for musikkutøvere ¹⁴ (B)	Antall personer som utøver musikk (C) ¹⁵	Vunne liv ved å utøve musikk (D=(A-B)*C)	Forventet gjestående levetid (E) ¹⁶	Vunne leveår (D*E)
20 år	0,00039	0,00032	6681	0,4	63,5	28,1
21 år	0,00041	0,00034	6616	0,5	62,6	28,6
22 år	0,00025	0,00021	6782	0,3	61,6	18,0
23 år	0,00035	0,00029	6995	0,4	60,6	25,1
24 år	0,00030	0,00025	7009	0,4	59,6	21,2
25 år	0,00052	0,00043	7085	0,6	58,6	36,9
26 år	0,00056	0,00046	7206	0,7	57,7	39,3
27 år	0,00037	0,00030	7433	0,5	56,7	26,3
28 år	0,00038	0,00032	7603	0,5	55,7	27,7
29 år	0,00049	0,00041	7765	0,6	54,7	35,5
30 år	0,00036	0,00030	7715	0,5	53,8	25,5
31 år	0,00048	0,00040	7665	0,6	52,8	33,0
32 år	0,00048	0,00040	7406	0,6	51,8	31,0
33 år	0,00053	0,00044	7377	0,7	50,8	33,6
34 år	0,00055	0,00045	7258	0,7	49,9	33,5
35 år	0,00051	0,00042	7179	0,6	48,9	30,5
36 år	0,00059	0,00049	7144	0,7	47,9	34,1
37 år	0,00059	0,00049	7182	0,7	46,9	33,6
38 år	0,00082	0,00068	7017	1,0	46,0	44,7
39 år	0,00065	0,00054	7112	0,8	45,0	35,4
40 år	0,00072	0,00060	7003	0,9	44,0	37,8
41 år	0,00102	0,00084	6950	1,2	43,1	51,7
42 år	0,00096	0,00080	6767	1,1	42,1	46,6
43 år	0,00104	0,00086	6928	1,2	41,1	50,2
44 år	0,00078	0,00065	7104	0,9	40,2	38,0
45 år	0,00094	0,00078	7392	1,2	39,2	46,2
46 år	0,00124	0,00103	7405	1,6	38,3	59,8
47 år	0,00143	0,00119	7642	1,9	37,3	69,5
48 år	0,00164	0,00136	7636	2,1	36,4	77,2
49 år	0,00179	0,00149	7540	2,3	35,4	81,3

¹³ Kilde: SSB-tabell 07902: Dødelighetstabeller, etter kjønn, alder x, statistikkvariabel og år¹⁴ Anslått som 17 pst. lavere enn gjennomsnittlig dødssannsynlighet for hele befolkningen¹⁵ Kilde: SSB-tabell 07459: Befolkning, etter alder, statistikkvariabel og år. Andel som deltar i musikklivet er anslått til 10 pst., jf. kapittel 3.2.¹⁶ Kilde: SSB-tabell 07902: Dødelighetstabeller, etter kjønn, alder x, statistikkvariabel og år

Alder	Gjennomsnittlig dødssannsynlighet for hele befolkningen (A) ¹³	Gjennomsnittlig dødssannsynlighet for musikkutøvere ¹⁴ (B)	Antall personer som utøver musikk (C) ¹⁵	Vunne liv ved å utøve musikk (D=(A-B)*C)	Forventet gjenstående levetid (E) ¹⁶	Vunne leveår (D*E)
50 år	0,00167	0,00138	7684	2,2	34,5	75,1
51 år	0,00175	0,00145	7595	2,3	33,5	75,9
52 år	0,00222	0,00184	7384	2,8	32,6	90,7
53 år	0,00220	0,00183	7330	2,7	31,7	86,8
54 år	0,00252	0,00209	7200	3,1	30,7	94,7
55 år	0,00276	0,00229	7059	3,3	29,8	98,8
56 år	0,00340	0,00282	6757	3,9	28,9	113
57 år	0,00350	0,00290	6573	3,9	28,0	109
58 år	0,00350	0,00291	6447	3,8	27,1	104
59 år	0,00403	0,00335	6354	4,4	26,2	114
60 år	0,00475	0,00394	6331	5,1	25,3	129
61 år	0,00477	0,00396	6253	5,1	24,4	124
62 år	0,00571	0,00474	6084	5,9	23,5	139
63 år	0,00649	0,00539	6122	6,8	22,6	153
64 år	0,00662	0,00550	5933	6,7	21,8	145
65 år	0,00738	0,00613	5774	7,2	20,9	152
66 år	0,00890	0,00738	5665	8,6	20,1	172
67 år	0,00996	0,00827	5542	9,4	19,3	181
68 år	0,01036	0,00860	5251	9,2	18,4	170
69 år	0,01147	0,00952	5295	10,3	17,6	182
70 år	0,01277	0,01060	5257	11,4	16,8	192
71 år	0,01452	0,01205	5264	13,0	16,0	208
72 år	0,01636	0,01358	5303	14,7	15,3	225
73 år	0,01821	0,01511	5400	16,7	14,5	243
74 år	0,02044	0,01697	4721	16,4	13,8	226
75 år	0,02202	0,01827	4444	16,6	13,1	217
76 år	0,02365	0,01963	3855	15,5	12,3	191
77 år	0,02727	0,02264	3471	16,1	11,6	187
78 år	0,03084	0,02559	2935	15,4	10,9	168
79 år	0,03389	0,02813	2933	16,9	10,3	173
80 år	0,04084	0,03389	2728	18,9	9,6	182
Sum				304,5		5 901

C Variabler brukt for å undersøke sammenheng mellom problematferd og musikklivet

C.1 Konstruksjon av indeks for problematferd

I indeksen for problematferd inngår følgende spørsmål fra Ungdata:

«Hender det at du er med på plaging, trusler eller utfrysing av andre unge på skolen eller i fritida?»

Svaralternativene aldri, eller nesten aldri gir null poeng, mens økende hyppighet fra «Ja, omtrent en gang i måneden» til «Ja, flere ganger i uka» gir fra 1 til 4 poeng.

«Hvor mange ganger har du vært med på, eller gjort noe av dette det siste året – de siste 12 månedene?»:

- «Druknet så mye at du har følt deg tydelig beruset»
- «Brukt hasj eller marihuana»
- «Tatt med deg varer fra butikk uten å betale»
- «Med vilje ødelagt eller knust vindusruter, busseter, postkasser eller lignende (gjort hærverk)»
- «Sprayet eller tagget ulovlig på vegger, bygninger, tog, buss eller lignende»
- «Lurt deg fra å betale på kino, idrettsstevner, buss, tog eller lignende»
- «Vært borte en hel natt uten at foreldrene dine visste hvor du var»
- «Skulket skolen»

For hver av disse spørsmålene gir svaralternativet «ingen ganger» null poeng, «1 gang» ett poeng, «2-5 ganger» to poeng, «6-10 ganger» tre poeng, mens «11 ganger eller mer» gir fire poeng.

Siste spørsmål i indeksen er «Røyker du», der svaralternativet «Har aldri røykt» gir null poeng, mens økt hyppighet gir flere poeng opp til fire for «Røyker daglig».

Det gir totalt 40 mulige poeng, og indeksscoren settes til mellom 0 og 1 ved å dele antall poeng på 40.

C.2 Konstruksjon av indeks for psykiske problemer

Indeksen for psykiske problemer er konstruert basert på spørsmålene:

«Har du i løpet av den siste uka vært plaget av noe av dette?»:

- Følt at alt er et slit
- Hatt søvnproblemer
- Følt deg ulykkelig, trist eller deprimert
- Følt håpløshet med tanke på framtida
- Følt deg stiv eller anspent

- Bekymret deg for mye om ting
- Følt deg ensom
- Plutselig redd uten grunn
- Stadig redd eller engstelig
- Nervøsitet, indre uro
- Følt at du ikke er verdt noe.

For hver av disse spørsmålene er det gitt 0-3 poeng for følgende svaralternativer:

Null poeng: Ikke plaget i det hele tatt

Ett poeng: Lite plaget

To poeng: Ganske mye plaget

Tre poeng: Veldig mye plaget.

Det gir en mulig poengscore per respondent på mellom 0 og 30. Indeksscoren er poengscoren delt på 30 for å få et tall mellom 0 og 1.

C.3 Kontrollvariabler brukt i analysene

Som kontrollvariabler er det først konstruert to indekser, én om sosioøkonomisk status, og én om foreldres involvering i barnas liv.

Indeksen på sosioøkonomisk status er basert på spørsmål om foreldrenes utdanningsnivå, antall bøker i hjemmet, et spørsmål om familien har hatt god eller dårlig råd de siste to årene, og spørsmål som inngår i en «Family Affluence Scale» i Ungdata. Tilnærmingen er basert på metoden brukt i (Bakken, et al., 2016).

Indeksen om foreldreinvolvering er konstruert ut ifra følgende spørsmål:

«Foreldrene mine pleier å vite hvor jeg er, og hvem jeg er sammen med i fritida»

«Foreldrene mine kjenner de fleste av de vennene jeg er sammen med i fritida»

«Mine foreldre kjenner foreldrene til mine venner».

Øvrige kontrollvariabler er dummyvariabler for hvert klassetrinn, kjønn, om man bor i en storby, og om man deltar i noen andre fritidsaktiviteter enn musikk, og om man tidligere har deltatt i fritidsaktiviteter, men nå har sluttet.

Vista Analyse AS
Meltzers gate 4
0257 Oslo

post@vista-analyse.no
vista-analyse.no

Verdien av musikk

Effekter av musikk og inkludering i musikklivet

Innhold

Utgangspunkt	3
Deltakelse i musikk og effekter på læringsevne og helse	4
Fremgangsmåte	5
Musikk som forebygging og bidrag til folkehelse	6
Effekt av musikk på psykisk helse, rus, depresjon og angst	9
Musikk og demens	11
Andre medisinske tilstander	12
Det spesialpedagogiske feltet	14
Motivasjonsfaktorer og barrierer for deltagelse	16
Redusert deltagelse	17
Utvalg og kjennetegn knyttet til deltagelse	18
Type aktivitet	18
Utgangspunkt for deltagelse	19
Deltakelse i musikkøvelser	19
Barrierer for deltagelse	20
Motivasjonsfaktorer og verdier knyttet til deltagelse	22
Virkemidler som fremmer deltagelse	23
Utgangspunkt	24
Tilskudd til bygg, infrastruktur og utstyr	25
Tilskudd til aktiviteter	26
Tilskudd til kompetanseheving	27
Tilskudd til driftsutgifter	27
Vurdering	28
Litteraturliste	29
Om Norsk musikkråd	31

Utgangspunkt

Formålet med denne rapporten er å avdekke gevinster musikk gir den enkelte og samfunnet. Det at disse gevinstene eksisterer gjør at det er vesentlig å legge til rette for deltagelse i musikklivet.

Utgangspunktet bør være kunnskap om hva som er barrierer og motivasjonsfaktorer for å delta. Myndighetenes virkemidler for å legge til rette for deltagelse bør stå i forhold til det som hindrer og skaper muligheter for deltagelse.

Rapporten består av tre deler:

- Den første delen er en gjennomgang av forskningen innenfor feltet, med bruk av databaser for publisert forskning, og etter innspill og dialog med professor emeritus Even Ruud ved Universitetet i Oslo og professor Peter Vuust som leder «Center for music and the brain» ved Århus universitet.
- Den andre delen avdekker barrierer og motivasjonsfaktorer for deltagelse i musikk basert på en befolkningsundersøkelse med 1007 deltagere utført av Norstat i november/desember 2020.
- Den tredje delen er en kartlegging av offentlige virkemidler for deltagelse i musikklivet.

I sum gir dette et grunnlag for å vurdere om myndighetenes virkemidler står i forhold til gevinstene det er mulig å realisere ved at flere deltar i musikklivet, og om innretning av virkemidler står i forhold til det som er barrierer og det som motiverer til deltagelse i musikklivet.

1

Deltakelse
i musikk og
effekter på
læringsevne
og helse

Deltakelse i musikk og effekter på læringsevne og helse

Fremgangsmåte

Det er opplagt at det er betydelige gevinster knyttet til musikk som virksomhet, ved et stort antall sysselsatte som direkte og indirekte kan knyttes til musikklivet og musikk som næring. I denne sammenheng er det imidlertid verdien av musikk og deltagelse i musikk for den enkelte som er temaet. Dette handler om musikkens positive effekter på læring og helse. De siste årene har musikkens effekter på læringsevne og helse blitt et mer omfattende forskningsfelt. Dette notatet oppsummerer hovedtrekk i denne forskningen. En måte å oppsummere disse effektene på er¹:

- Musikk og deltagelse i musikk bidrar til kognitive ferdigheter, som igjen kan bidra til kreativitet og øker læringsevne blant annet innen språk og leseferdigheter. Mange vil også oppleve mestring ved å drive med musikk, noe som kan gi selvtillit og tro på egne ferdigheter.
- Musikkens emosjonelle virkninger og hvordan vi bruker musikk til å regulere emosjoner/følelser ser vi når folk bruker musikk til avspenning eller gi seg selv energi, motvirke depresjon og fremme positive tanker og følelser.
- Folkehelse berøres sterkt av graden av fellesskap i samfunnet, og en av de største helseutfordringene vi har i dag er ensomhet². Musikk er en stor *sosial ressurs*, og Norsk Musikkråd organiserer hundretusener av mennesker i kor, orkestre i tillegg til de hundre tusen rocke- og nå etter hvert rapmusikere som skaper sosialt fellesskap, identitet og tilhørighet.³
- Musikk har en estetisk komponent som bidrar til at mange opplever at kunsten gir en form for resonans i livet, et rom som gir livet mening⁴. Dette er noe mer enn bare musikk som avkobling, men at musikk på mange måter bidrar til å koble folk på og bidrar til å skape identitet og tilhørighet.

Forskning som er gjennomgått viser positive effekter av deltagelse i musikklivet på helse og læring. For den enkelte

gir dette rikere, bedre liv, men samfunnet nyter også godt av bedre mental helse og sterkere læringsevne hos den enkelte. Velferdseffektene for den enkelte gir med andre ord gevinster for samfunnet. Gevinstene handler om lavere kostnader innen helse og velferd, samt læringsevne som kan gi høyere deltagelse i en arbeidsstyrke som også vil ha sterkere kompetanse.

Kartleggingen vi har gjennomført er gjort som en form for sti-analyse, for å finne frem til anerkjent og publisert forskning som viser effekter av musikk på helse og læring. Grunnen til å gjøre det på denne måten er at ordinære søk i databaser er noe upresise og gir et for stort antall treff. Ved å følge siteringer fra andre vil vi vi enklere finne forskning som oppfattes som relevant, troverdig og med gjennomslag i fagmiljøene. I enkelte tilfeller hvor vi ikke har funnet relevant forskning på denne måten, har vi komplementert med enkle søk i Google Scholar.

Vi har startet med gjennomgang av forskningsprosjekter som enten er igangsatt eller fullført i Norge innenfor musikk, helse og læring⁵. Informasjon om disse har vi hentet fra forskningsdatabasen Cristin. Med utgangspunkt i disse prosjektene har vi funnet publiseringer gjort av norske forskere, og henvisninger i disse til annen relevant forskning internasjonalt. Vi har også benyttet en rapport fra Verdens helseorganisasjon (WHO), som peker på kunsten og musikkens positive effekter for den enkelte og samfunnet. Rapporten viser til gjennomført og publisert forskning innenfor feltet, og viser at musikkens positive effekter for helse og læring er blitt et omfattende forskningsfelt.

Forskning avdekket på denne måten er supplert etter innspill fra professor emeritus Even Ruud ved Universitet i Oslo og Norges Musikkhøgskole, og professor Peter Vuust som leder «Center for Music and the Brain» ved Århus universitet. De har også gitt innspill på utformingen av rapporten.

1 Denne inngangen til å forstå effekter av musikk for den enkelte er basert på innspill til dette notatet fra professor emeritus Even Ruud.
2 Regjeringen, «Folkehelsemeldingen: Mestring og muligheter».

3 Norsk Musikkråd, «Om oss»: 1700 korps, 2200 kor, 220 orkestre (strykere og symfoni), 8 mandolin- og balalaikaorkestre, 115 storband, 200 trekkspillklubber, 170 spellemannslag, 125 tilrettelagte grupper, 500 konsert-

arrangører innen rock, blues, viser, jazz og klassisk musikk, 1170 band og grupper tilsluttet AKKS og BandOrg.
4 Se Rosa, *A Sociology of Our Relationship to the World*, for en sosiologisk dokumentasjon.

5 Flere av de prosjektene som dukker opp gjennom denne type søk er knyttet til musikkundervisning. Disse har vi ikke gått videre inn i.

I rapporten har vi løpende vist til kilder gjennom fotnoter, slik at det skal være enkelt å se forskningen som er grunnlaget for funn det refereres til. Litteraturlisten gir i tillegg en komplett oversikt over forskningslitteraturen vi har vist til.

Musikk som forebygging og bidrag til folkehelse

Å delta i kultur og musikk gir livet et rikere innhold, muligheter for å delta sammen med andre og skaper gode, felles opplevelser. Det er også utgangspunktet for Opplæringslovens §1-1, som gir rammer for grunn- og videregående utdanninger: «Elevane og lærlingane skal utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet. Dei skal få utfalde skapar glede, engasjement og utforskartrøng». I lærerplanen for musikk er dette tydeliggjort:

«Musikk er et sentralt fag for skaperkraft, kulturforståelse og identitetsutvikling. Gjennom faget får elevene grunnlag til å delta i musikk i et livslangt perspektiv (...) Gjennom faget musikk skal elevene utvikle sine estetiske, kreative og skapende evner og få mulighet til å uttrykke seg.»⁶

Myndighetenes perspektiv er med andre ord deltakelse og fellesskap, samt verdien den enkelte får ved å skape og uttrykke seg. De samfunnsmessige effektene som kan utledes

av dette vil være velferdsgevinsten alle får gjennom ferdigheter og opplevelser, samt identitet og tilknytning til fellesskap som skapes gjennom deltakelse.

Musikk som sosial ressurs

Tall fra levekårsundersøkelsen i 2015 viser at 16 prosent av befolkningen lider av ensomhet⁷. Nyere tall viser at denne andelen har økt betraktelig under koronapandemien, med 26 prosent som i oktober 2020 oppgir at de føler seg ensomme⁸. Ensomhet rammer særlig unge og i lavinntektsgrupper. Folkehelsen berøres sterkt av graden av fellesskap i samfunnet, og i et folkehelseperspektiv er ensomhet en av de største helseutfordringene vi har. En britisk prognose anslår at de samfunnsøkonomiske utgiftene relatert til ensomhet (i sykefravær, behandlingsutgifter, produktivitetstap, m.m.) i Storbritannia, til sammen utgjør 2,5 milliarder pund årlig. Dette er naturligvis ikke direkte overførbart til norske forhold, men gir likevel et visst bilde på kostnadsomfanget.

Ifølge den amerikanske professoren og psykologen Julianne Holt-Lunstad, er det å oppleve ensomhet like helseskadelig som å røyke 15 sigaretter om dagen⁹. Det er også vist at ensomhet kan gi høyere blodtrykk og stressnivå¹⁰, svekkede evner til å

6 Udir, «Læreplan i Musikk (MUS01-02)».

7 Helsenorge, «Isolasjon og ensomhet».

8 Opinion, «Ensomheten øker kraftig blant de unge».

9 Holt-Lunstad mfl., *Loneliness and Social Isolation as Risk Factors for Mortality*.

10 University of Chicago, *Loneliness Linked to High Blood Pressure in Aging Adults*.

bekjempe infeksjoner¹¹, 30 prosent økning i risiko for hjerte-problemer¹², og hele 40 prosent større sjanse for å utvikle demens¹³. Musikk og musikkaktiviteter er en viktig sosial ressurs, som skaper nettopp sosiale fellesskap, identitet og tilhørighet, og på den måten motvirker utenforskap og ensomhet.¹⁴ En studie som har fått mye oppmerksomhet og som tar utgangspunkt i data fra den tredje Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag (HUNT 3), viser en sammenheng mellom kultur deltakelse og dødelighet¹⁵. Blant de 35 900 respondentene i datamaterialet, er konklusjonen at de som deltar i kultur-aktiviteter rapporterer om bedre helse, bedre livskvalitet og lavere nivå av angst og depresjon. I tillegg viser undersøkelsen at deltakelse i kulturaktiviteter (foruten om å være deltaker på sportsarrangementer) faktisk reduserer risikoen for tidlig død, med opptil 30 prosent. Når Norsk Musikkråd og det frivillige musikklivet organiserer hundretusener av mennesker i kor, korps, orkestre og annen musikkaktivitet er dette altså med på å styrke folkehelsen og spare samfunnet for betydelige helse relaterte utgifter. Å tilby gode, lavkostnadsaktiviteter til alle aldersgrupper, blir desto viktigere når man vet at ensomhet både rammer sosialt skjevt og i alle aldre.

Når musikkaktiviteter attpåtil organiseres i det frivillige, oppstår det ytterlige gode ringvirkninger, ved at folk bidrar i et felles dugnadsarbeid, bygger sosiale nettverk og utvikler såkalt sosial kapital. Forskning innenfor dette området har de siste årene økt i omfang, med professor Robert Putnams bok «Bowling alone» fra 2000 som et viktig utgangspunkt. Han pekte på at det som tidligere var arenaer som var forvaltet og drevet av frivillige, gradvis er overtatt av kommersielle interesser. De indirekte effektene er lavere oppslutning om frivillig arbeid mer generelt, forvitring av nettverk rundt enkeltpersoner og lavere tillit mellom mennesker og større grad av formalisering av relasjoner og avtaler. De samfunnsøkonomiske kostnadene knyttet til dette kan bli betydelige, blant annet ved at det å gjennomføre transaksjoner kan bli mer formalisert og dyrere.

Musikk og læring

De siste årene er det gjennomført flere studier som viser effekten av musikk på kognitive ferdigheter. Professor i psykologi ved Universitetet i Toronto E. Glenn Schellenberg¹⁶ finner en positiv

korrelasjon mellom musikkopplæring og IQ hos 6–11 åringer. Studiene er gjennomført på paneler som deltar og ikke deltar i musikkundervisning. Effektene var signifikante. Han har også vist at musikkopplæring i barndommen henger sammen med både IQ og akademisk suksess hos yngre voksne. Imidlertid kan det være skjevheter i utvalget av de to gruppene; de som deltar i musikkundervisning kan ha egenskaper som de som ikke deltar i musikkundervisning ikke har, og motsatt. Forskere ved University of British Columbia har imidlertid undersøkt data for alle studentene som ble uteksaminert fra de offentlige skolene i British Columbia (grunnskole) i perioden 2012 og 2015. Over 112 000 personer danner grunnlaget for studien. Elevene som lærte å spille et instrument i grunnskolen og fortsatte med dette i videregående skole scoret ikke bare høyere, men var rundt ett akademisk år i forkant av sine medstudenter i engelsk, matte og realfag, hvis vi ser på eksamensresultatene. Her er funnene korrigert for sosioøkonomisk status, etnisitet, tidligere undervisning i engelsk og matte og kjønn¹⁷. Verdien av dette for den enkelte er betydelig, i form av å kunne gi en sikrere posisjon inn mot fremtidige utdanningsløp og arbeid.

De fleste som forsker på dette området, ser ut til å mene at musikkopplæring har en direkte effekt på eksekutive funksjoner (mentale ferdigheter som inkluderer bl.a. arbeidshukommelse og fleksibel tenkning), de prosessene i hjernen som er ansvarlige for kognitiv kontroll (oppmerksomhet, fokus, evnen til å motstå fristelser), arbeidsminne og mental fleksibilitet (raskt skifte av fokus mellom ulike oppgaver)¹⁸. Effekten for den enkelte og samfunnet er knyttet til det at den enkelte deltar i og blir eksponert for musikk.

Effekten av å spille et instrument som barn og ungdom later til å holde seg over tid: en studie gjort av Brenda Hanna-Pladdy og Byron Gajewski¹⁹, av personer mellom 59–80 år, viste at de som hadde trent musikk i mer enn 10 år som barn og ungdom, i gjennomsnitt hadde bedre hukommelse og evne til å tolke/bearbeide informasjon gjennom synet (*visuospatiale evner*) enn de uten slik erfaring. Denne og lignende studier viser at musikkopplæring i tidlig alder kan ha effekt livet ut, og ikke nødvendigvis er begrenset til tidlig ungdom og ung voksen alder.

11 Cole, mfl., *Myeloid differentiation architecture of leukocyte transcriptome dynamics in perceived social isolation*.

12 Valtorta, mfl., *Loneliness and social isolation as risk factors for coronary heart disease and stroke*.

13 Sutin, mfl., *Loneliness and Risk of Dementia*.

14 Kölsch, *Gode vibrasjoner – Musikkens helsebringende kraft*.

15 Løkken, mfl., *Cultural participation and all-cause mortality, with possible gender differences*.

16 Se Schellenberg, *Music lessons enhance IQ* og Schellenberg, *Examining the association between*

music lessons and intelligence.

17 Guhn, mfl., *A population-level analysis of associations between school music participation and academic achievement*.

18 Se Zuk, mfl., *Behavioral and neural correlates of executive functioning in musicians and non-musicians*

og Kraus, mfl., *Music Enrichment Programs Improve the Neural Encoding of Speech in At-Risk Children*.

19 Hanna-Pladdy, mfl., *Recent and past musical activity predicts cognitive aging variability*.

Det er færre studier som er gjennomført i Norge og Norden. I 2017 ble det imidlertid gjort en større undersøkelse i Danmark, hvor 330 skoler med mer enn 20 000 elever på tiende trinn deltok. Eksperimentet ble gjennomført av «Center for Music in the Brain», et senter for fremragende forskning ved Århus universitet²⁰. Resultatene tyder på forskjeller i hukommelsen hos barn som holder på med musikk sammenliknet med de som ikke gjør det. Musikkutøvende barn og unge husker tall bedre. Verdien for den enkelte kan knyttes til ferdigheter som kan utnyttes i både utdanning og arbeidsliv. For samfunnet kan det gi effekt i form av bedre evner og kvalifikasjoner i arbeidsstyrken.

Dysleksi er den mest utbredte formen for lærevansker hos barn, og om lag 5–8 prosent av befolkningen (mellom 270 000 og 430 000) i Norge lider av dysleksi²¹. Dysleksi er fire ganger vanligere blant gutter enn blant jenter. De fleste med dysleksi er faktisk over gjennomsnittlig intelligente, men leseferdighetene er under forventet nivå blant jevnaldrende. En vitenskapelig artikkel i det ledende tidsskriftet «Frontiers in Human Neuroscience» påpeker en interessant sammenheng mellom dysleksi og svak rytmisk oppfatningsevne blant barn²². Basert på en kritisk gjennomgang av vitenskapelige publikasjoner og en randomisert kontrollstudie – hvor et utvalg barn med dysleksi ble satt til å løse diverse psykoakustiske oppgaver og evaluert via nevropsykologiske tester – konkluderer forskerne med at å øve musikk, med særlig fokus på rytme, kan være fordelaktig for barn med dysleksi. Dette vil til og med kunne gjelde barn med tidlig identifiserte fonologiske vansker, med stor risiko for dysleksi. Deltakelse i musikk vil kunne bety mye for den enkelte, i form av å redusere omfanget av lærevansker og eventuelle tillegg utfordringer det medfører. For samfunnet ellers vil dette kunne bety bedre utnyttelse av samfunnets ressurser og kvalifikasjoner i arbeidsstyrken.

Barn som får musikkopplæring, har vist seg å gjøre det bedre enn andre barn på ulike lytteprøver, og disse funnene har fått forskere til å konkludere med at musikkopplæring har en positiv effekt på «lytteegenskaper». I en amerikansk studie fra 2014²³ ble barn fra fattige områder i Los Angeles tilfeldig utvalgt til å delta i et musikkopplæringsprogram. Et drøyt år senere kunne forskerne måle positive nevrofysiologiske

effekter på barnas evne til å gjenkjenne stoppkonsonanter, sammenliknet med kontrollgruppen. Evnen til å gjenkjenne slike konsonanter er koblet til leseevne og generell språkfunksjon. Evnen er også nyttig når man skal lære et nytt språk. At barn som mottar musikkopplæring har bedre språklige evner, støttes av flere andre vitenskapelige studier²⁴ og professor i nevropsykologi Aniruddh D. Patel mener effekten i hovedsak skyldes den store overlappen mellom hjernenettverk som prosesserer musikk og som prosesserer språk²⁵. Folk som utøver musikk, får trent disse ekstra godt ettersom musikk ofte stiller høyere krav til presisjon enn det språk gjør. Slik mener Patel å kunne forklare hvorfor musikere har høyere verbale ferdigheter, ordforråd, verbal intelligens og verbalt minne, generelt sett – og i tillegg hvorfor barn og voksne som har hatt musikkopplæring, også har lettere for å tilegne seg andre språk.

Avdekket effekt er læringsevne og elevprestasjoner. Implikasjonen for samfunnet kan være flere godt kvalifiserte i arbeidsstyrken og dermed høyere produktivitet. I tillegg vil det kunne gi høyere deltagelse i arbeidsstyrken.

Hva gjelder området musikk og kreativitet er det så langt utført beskjedent med forskning. Som påpekt av Even Ruud er dette et kontroversielt forskningsområde hvor det i tidligere studier ikke har lyktes å isolere effekter. Det gjør at forskningsområdet kan fremstå som noe umodent. I årene fremover er det forventet å komme ny forskning, som vil kunne gi et mer presist bilde av dette.

En relativt fersk studie utført av psykologiforskere fra universitetene i Nijmegen i Nederland og Sydney i Australia har vist at å lytte til musikk kan stimulere evnen til å få nye ideer (såkalt «divergent kreativitet»). I studien tok forskerne utgangspunkt i fire klassiske verker med ulikt stemningsleie, og testet musikkens innflytelse på 155 personers evne til kreativ tenkning. Mens de hørte på de ulike stykkene skulle personene så løse oppgaver som testet evnen til å få nye ideer og å velge ut de beste ideene (såkalt «konvergent kreativitet»). Samlet sett fant forskerne lite variasjon i den konvergente kreativiteten, men til gjengjeld fant de at positivt ladet musikk ga effekt på den divergente kreativiteten. Ifølge forskerne er grunnen at musikken – og det positive humøret det skaper

20 Center for Music in the Brain, «Our publications».

21 NHI, «Dysleksi».

22 Flaughnacco, mfl., *Rhythm perception and production predict reading abilities in developmental dyslexia*.

23 Kraus, mfl., *Music Enrichment Programs Improve the Neural Encoding of Speech in At-Risk Children*.

24 Se Hanna-Pladdy, mfl., *The relation between instrumental musical activity and cognitive aging* og Moreno, mfl.,

Musical training influences linguistic abilities in 8-year-old children.

25 Patel, *Why would Musical Training Benefit the Neural Encoding of Speech?*

– gjør tankemønstrene våre mer fleksible, og følgelig bedre i stand til å generere nye, kreative ideer²⁶. En studie av blant andre Eily Przysinda, med nevrologiske målinger av hjernen til musikere og ikke-musikere, underbygger disse funnene og viser en positiv sammenheng mellom divergent tenkning og det å utøve musikk²⁷.

Effekt av musikk på psykisk helse, rus, depresjon og angst

Det er vist til at musikk og deltagelse i musikklivet har betydning på en rekke områder for folks helse. Musikk kan ikke kurere lidelser, men kan forebygge og gjøre det enklere å leve med enkelte helseplager. For den enkelte vil dette ha stor verdi. For samfunnet kan det potensielt ha store gevinster.

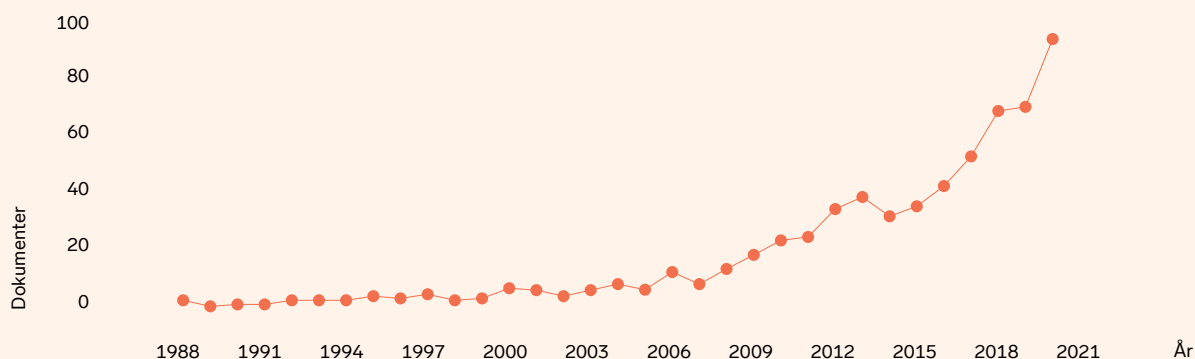
Under er det vist til at for enkelte former for funksjonshemming som Cerebral parese kan musikk bidra til mer deltagelse i samfunnet. Imidlertid er det særlig for psykisk helse at musikk kan ha effekt. NAV har vist til at den hyppigst oppgitte grunnen til uførhet er psykiske helseproblemer, med 36 prosent av samtlige uføre i 2019²⁸. Uføre utgjør nå nærmere 10 prosent av arbeidsstyrken, og det er viktig for den enkelte og for samfunnet å unngå uførhet.

Under er det vist til enkelte eksempler hvor det fra forskningsmiljøer er avdekket effekter av deltagelse i musikk, men dette kan også bygges videre ut. Forskningen er i all hovedsak utført på 2000-tallet, og i beskjeden grad av norske fagmiljøer. Søk i basen for forskningsprosjekter i Norge²⁹ viser at det er særlig fagmiljøer ved Universitetet i Bergen og Norges Musikkhøgskole som arbeider innenfor dette feltet. Det er også et bredt spekter av prosjekter, fra smertelindring til demens. Mange av prosjektene er pågående, slik at det vil bli publisert mer i tiden fremover. En del av det som er publisert som del av prosjektene i form av antologier, konferanserapporter og artikler viser også videre til internasjonale fagmiljøer som i all hovedsak er kilder til beskrivelsene under.

Et enkelt litteratursøk på «music intervention», i den vitenskapelige databasen Scopus for perioden 1990–2020, viser at antallet vitenskapelige publiseringer innenfor feltet har steget eksponentielt siden 2006³⁰.

Psykisk helse, angst og depresjon gir både kroppslige og psykiske symptomer, og er de mest vanlige psykiske lidelsene i den norske befolkningen. Hos tre av fire ledsages depresjonen av angstproblemer. Mellom 20–30 % av den norske befolkningen (1 090 000–1 600 000) opplever depresjon i løpet av livet, mens omtrent 15 % (810 000) opplever depresjon årlig. Generelle angstlidelser rammer 5–6 % av befolkningen (270 000–325 000) i løpet av livet³¹.

Figur 1

26 Ritter, mfl., *Happy creativity: Listening to happy music facilitates divergent thinking*.

27 Przysinda, mfl., *Jazz musicians reveal role of expectancy in human creativity*.

28 NAV, «Flest uføretrygdde med psykiske lidelser og atferdsforstyrrelser».

29 Cristin, «Om Cristin».

30 Scopus, «Sources».

31 Helsenorge, «Angstlidelser».

Studier gjengitt i WHO-rapporten har vist at det å lytte til og delta i musikkaktiviteter kan ha positiv effekt på håndtering og forebygging av stress, inkludert lavere daglige nivåer av biologisk stress og angst³². Randomiserte studier med kontrollgruppe som ikke deltok i musikkaktivitet viser at ved siden av vanlig behandling har også musikkterapi vist å ha en kortvarig god effekt (signifikant bedre effekt enn uten musikk, tre mnd. etter avsluttet behandling) på depressive symptomer, grad av angst og generelt funksjonsnivå³³. Ved alvorlig depresjon kan også psykotiske symptomer være en del av sykdomsbilde. Musikkterapi er i Helsedirektoratets nasjonale faglige retningslinjer, med høyeste evidensgradering, sterkt anbefalt for behandling av slike lidelser³⁴.

I en omtale av en artikkel i «The Lancet» fra 2016 viste Folkehelseinstituttet til at psykiske lidelser koster det norske samfunnet 185 milliarder kroner per år, og at kun 13 prosent av kostnadene er behandlingskostnader. Resten er såkalte indirekte kostnader, som tapt produktivitet, trygdeutgifter og andre samfunnskostnader. Det å påvirke disse kostnadene vil ha en stor verdi for de det gjelder, og gi betydelig gevinster til samfunnet.

Alkohol- og medikamentmisbruk er blant de viktigste risikofaktorene for helsetap og tidlig død, og omkring 12 prosent av tapte friske leveår i den voksne befolkningen (under 65 år) i Norge kan tilskrives alkoholbruk³⁵. Alkoholbruk kan ha både umiddelbare og langsiktige effekter på helse og livskvalitet. Risikoen for ulykkes- og voldsskader øker i forbindelse med beruselse og høyt forbruk over tid øker risikoen for enkelte kreftformer, hjerte- og karsykdommer, psykiske lidelser, leverskader og selvmord og selvmordsforsøk. Flere studier har konkludert med at musikkterapi kan ha positiv effekt på alkoholavhengighet og rusmisbruk³⁶ og musikkterapi i rusfeltet anbefales nå i to av Helsedirektoratets faglige retningslinjer³⁷. Forskning har også antydning at deltakelse i musikkgrupper som kor kan bedre sosiale nettverk og gi positiv avledning for mennesker som jobber med å overvinne avhengighet³⁸.

Mindre misbruk av alkohol og andre rusmidler i befolkningen kan gi en betydelig folkehelsegevinst og bidra til å minske sosial ulikhet i helse (grupper med lavere utdanning og/eller dårlig økonomi er overrepresentert på statistikken over rusmiddelrelaterte helseskader)³⁹. Ikke minst vil et lavere generelt alkoholbruk kunne redusere de samfunnsøkonomiske kostnadene forbundet med helse- og sosialtjenester, politi, rettsvesen og produksjonstap i arbeidslivet. I høyinntektsland er disse kostnadene beregnet til totalt 1,4–2,7 prosent av bruttonasjonalproduktet⁴⁰.

Spiseforstyrrelser er en betegnelse på flere lidelser der tanker, følelser og handlinger i forhold til mat, kropp og vekt går utover livskvaliteten. Spiseforstyrrelser øker risikoen for en rekke helseplager, hvorav mange har alvorlige konsekvenser. Sammenlignet med andre psykiatriske lidelser er anoreksi den lidelsen som har høyest dødelighet; risikoen er fire til ti ganger høyere enn i befolkningen for øvrig⁴¹. I tillegg har personer med spiseforstyrrelser økt sjanse for å utvikle psykiske tilleggs- vansker, som angst, depresjon, rusmisbruk og personlighetsforstyrrelser⁴². Spiseforstyrrelser oppstår som regel i løpet av ungdomsårene, og befolkningsundersøkelser viser at om lag 10 prosent av befolkningen har spiseproblemer, som kan være forstadier til spiseforstyrrelser. Kvinner er overrepresentert på statistikken og det anslås at 50 000 norske kvinner i aldersgruppen 15–44 år til enhver tid vil ha en spiseforstyrrelse⁴³.

WHO-rapporten viser til at musikkterapi har vist seg å hjelpe pasienter med spiseforstyrrelser med blant annet forståelse av egen sykdom og syn på kropp, angst forbundet med inntak av mat, tilrettelegging for ikke-verbal kommunikasjon, og generelt eget velvære⁴⁴. Bruk av musikk som en del av et behandlingsløp vil altså både kunne ha stor verdi for den enkelte pasient og samfunnet for øvrig, som vil tjene på at disse menneskene forblir i, eller kommer snarest mulig tilbake i studier, jobb og hverdag.

32 (WHO) Fancourt, mfl., *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being?* s. 23.

33 Erkkilä, mfl., *Individual music therapy for depression*.

34 Norge Helsedirektoratet, *Nasjonal faglig retningslinje for utredning, behandling og oppfølging av personer med psykoselidelser*.

34 Rehm, mfl., *Alcohol consumption, alcohol dependence and attributable burden of disease in Europe*.

36 Mathis, mfl., *The acute effect of pleasurable music on craving for alcohol*.

37 Norge Helsedirektoratet, *Nasjonal faglig retningslinje for avrusning fra rusmidler og vanedannende legemidler*.

38 Liebowitz, mfl., *Participatory choral music as a means of engagement*

in a veterans' mental health and addiction treatment setting.

39 Østhus, mfl., *Sosial ulikhet i alkoholbruk og alkoholrelatert sykkelighet og dødelighet*

40 Popova, mfl., *Estimation of national, regional, and global prevalence of alcohol use during pregnancy and fetal alcohol syndrome*.

41 Statens helsetilsyn, *Alvorlige spiseforstyrrelser*.

42 Klump, mfl., *Academy for eating disorders position paper*.

43 Borresen, mfl., *Body dissatisfaction and dieting in 4 952 Norwegian children aged 11–15 years*.

44 (WHO) Fancourt, mfl., *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being?* s. 31–32.

Søvnløshet eller insomni er et utbredt og stort samfunns-messig problem. Undersøkelser fra flere land viser at om lag hver tredje voksne person har søvnproblemer av og til, og at mellom 10 og 15 prosent lider av insomni⁴⁵. Problemer med insomni øker med alderen, og mer en halvparten av befolkningen over 65 år forteller at de har søvnvansker⁴⁶. Ved insomni går mangelen på søvn ut over evnen til å fungere på dagtid, og dette gir en rekke negative konsekvenser, både for den enkelte og for samfunnet. Insomni kan gi økt risiko for å utvikle psykiske lidelser, og da spesielt depresjoner. Forskning viser også økt risiko for sykefravær og uføretrygd ved insomni. I rapporten «Music Interventions in Health Care», utarbeidet av professor Peter Vuust og doktor i nevrovitenskap Line Gebauer, konkluderes det med at systematisk lytting til musikk har veldokumentert effekt på både subjektive opplevelser (selvrapportering) og objektive mål (nevrofysiologiske og nevropsykologiske målinger) på søvnkvalitet, hos personer som lider av insomni⁴⁷. Gevinsten av musikk for søvnløshet, vil altså kunne være bedre funksjon og psykisk helse for den enkelte, og lavere helse- og stønadsrelaterte utgifter for samfunnet ellers.

Musikk og demens

Verdens befolkning eldes raskt og antallet mennesker med alvorlige aldersrelaterte hjernesykdommer øker⁴⁸. Mer enn 80 prosent av utgiftene knyttet til kronisk hjernesykdom, skyldes annet enn akutt behandling og pleie^{49/50}, og denne økonomiske byrden har styrket behovet for finne nye kostnadseffektive og anvendelige rehabiliteringsstrategier, både uavhengig av og som supplement til tradisjonelle behandlingsmetoder.

Demens er fellesbetegnelse for en gruppe kroniske hjerne-sykdommer som fortrinnsvis opptre i høy alder og som medfører symptomer som hukommelsessvikt, sviktende handlingsevne, sviktende språkfunksjon, personlighetsendringer og endring av atferd. Alzheimers demens, vaskulær demens, demens med Lewy-legemer, frontotemporal demens og demens ved Parkinsons sykdom, er alle ulike former for demenssykdom. Folkehelseinstituttet har beregnet at det sannsynligvis er mellom 80 000 og 100 000 som lever med demens i Norge i dag.

Vitenskapelige funn i WHO-rapporten peker på at musikk støtter kognisjon hos personer med demens, særlig Alzheimers-pasienter, antakelig fordi de delene av hjernen knyttet til musikk hukommelse kan være relativt godt bevart, selv i senere stadier av sykdommen⁵¹. Flere studier har funnet gunstige effekter av å lytte til og lage musikk, blant annet på verbal flyt, spatiale evner og tale. Imidlertid er de mest konsistente resultatene funnet for musikkens påvirkning på selvbiografisk

45 Helsenorge, «Søvnløshet – insomni».

46 NHI, «Søvnløshet».

47 Vuust, mfl., *Music Interventions in Health Care*.

48 WHO, *World report on ageing and health*.

49 PricewaterhouseCoopers Health

Industries. *The annual cost of brain disease 2012*.

50 Olesen, mfl., *The Economic Cost of Brain Disorders in Europe*.

51 (WHO) Fancourt, mfl., *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being?* s. 44.

minne, sannsynligvis forklart ved at prosessering av musikk-induserte følelser og aspekter ved kognisjon er samlokalisert i hjernen. En studie gjort av blant andre professor Teppo Särkämö, med et randomisert utvalg deltakere, fant at behandling med sang og musikk i en 10 ukers periode, forbedret et bredt spekter av kognitive ferdigheter blant demenspasienter⁵². Sammenliknet med gruppen som fikk vanlig pleie, viste den nevrologiske vurderingen (med tester på kognisjon, humør og livskvalitet) at pasientene i sang- og musikkgruppen forbedret humøret, orientering, episodisk minne, oppmerksomhet, eksekutivfunksjoner og generell kognisjon. Sang viste seg også å forbedre korttids- og arbeidsminne, samt pleieres eget velvære.

For personer med demens som er innlagt på sykehus, har bruk av musikk vært assosiert med en reduksjon i gjennomsnittlig oppholdstid og i behovet for antipsykotiske legemidler. For personer med moderat og avansert demens er musikk assosiert med lavere nivåer av hjertesvikt, lavere betennelsesnivå og lavere stresshormoner.

Hva gjelder forebygging eller utsettelse av demenssymptomer viser studier at mennesker som har gjennomgått ti eller flere år med musikalsk trening har signifikant sterkere visuospatiale evner (evne til å tolke/bearbeide informasjon gjennom synet), eksekutivfunksjoner (mentale ferdigheter som inkluderer bl. a. arbeidshukommelse og fleksibel tekning) og hukommelse i eldre alder. Disse individene har også vist seg å ha en lavere risiko for kognitivt forfall. En svensk tvillingstudie med 157 eldre tvillingpar⁵³, fant at den av tvillingene som hadde spilt et instrument gjennom livet, hadde signifikant mindre sannsynlighet for å utvikle demens i alderdommen enn sitt ikke-musiserende tvillingsøsken.

Andre medisinske tilstander

Hjerte- og karsykdommer (HKS) er en samlebetegnelse som omfatter sykdommer i hjerte og blodårer. De hyppigste hjerte- og karsykdommene er hjertekrampe, hjerteinfarkt, hjertesvikt og hjerneslag. Omtrent 340 000 personer i Norge har hatt en hjerte- og/eller karsykdom. 60 000 av disse har hatt hjerneslag og mellom 20–30 000 av disse igjen vil

i større eller mindre grad få problemer med kognitive funksjoner som hukommelse og oppmerksomhet, og oppleve fatigue, depresjon eller andre emosjonelle problemer i etterkant av hendelsen. Mellom 10 000–11 000 hvert år får hjerteinfarkt⁵⁴.

Studier peker på at å høre på musikk eller å danse har vist seg å redusere hjerterefrekvens, blodtrykk og hypertoni blant personer med hjerte- og karsykdommer. Mange hjertesyrke sliter med søvnvansker, angst og frykt, noe som øker risikoen for komplikasjoner. En systematisk gjennomgang av studier fra Cochrane, viser at musikk kan redusere psykisk stress og angst hos pasienter med hjertesykdom, spesielt de som har hatt hjerteinfarkt⁵⁵. Daglige doser på 30 minutter med selvvalgt musikk over en lengre periode, har også vist seg å redusere både smerter og senere hjerteproblemer for pasienter som har overlevd hjerteinfarkt.

I den nevnte rapporten «Music-Based Interventions in Neurological Rehabilitation» er det samlet 16 randomiserte kontrollstudier på virkningen av musikk som tilleggsbehandling for hjerneslagsrelaterte forstyrrelser. Funnene tyder på at musikk vil kunne hjelpe slagpasienter raskere tilbake i aktivitet gjennom bedre motorisk og kognitiv restitusjon, herunder hukommelse, oppmerksomhet og språkfunksjon⁵⁶. Om lag 70 prosent av alle slagpasienter opplever hemiparese (nedsatt muskelkraft eller lammelser) og åtte studier i rapporten viser til forbedret motorisk restitusjon ved bruk av musikk for disse pasientene⁵⁷. Slagpasienter som har fått behandling med rytmisk auditiv stimulering (RAS, hvor ekstern stimulering systematiseres via metronom eller rytmisk musikk for å forbedre den interne regulering av rytmiske prosesser) har også vist seg å ha bedre tempo, steglengde og fotavvikling enn pasienter som kun har fått vanlig fysioterapi⁵⁸. I tillegg rapporterer flere av studiene om bedret humør, mindre angst og depresjoner, samt høyere opplevd livskvalitet blant slagpasientene, sammenliknet med pasienter som ikke har fått behandling med musikk^{59/60}.

Om lag 30 prosent av alle slagpasienter utvikler *afasi* (mistet taleevne) etter hjerneslag og en rekke studier viser til gode effekter med musikkterapi⁶¹. Pasienter som har mistet taleevnen på grunn av hjerneslag i venstre hjernehalvdel, kan fremdeles synge når høyre hjernehalvdel er intakt. Dette bidrar

52 Särkämö, mfl., *Cognitive, emotional, and social benefits of regular musical activities in early dementia*.

53 Balbag, mfl., *Playing a Musical Instrument as a Protective Factor against Dementia and Cognitive Impairment*.

54 Helsenorge, «Hjerteinfarkt».

55 Bradt, mfl., *Music for stress and anxiety reduction in coronary heart disease patients*.

56 Särkämö, mfl., *Music-Based Interventions in Neurological Rehabilitation*. s. 648.

57 Särkämö, mfl., *Music-Based Interventions in Neurological Rehabilitation*. s. 649.

58 Bradt, mfl., *Music for stress and anxiety reduction in coronary heart disease patients*.

59 Särkämö, *Music listening enhances cognitive recovery and mood after middle cerebral artery stroke*.

60 Jeong, mfl., *Effects of a theory-driven*

music and movement program for stroke survivors in a community setting og Kölsch, *Gode vibrasjoner – Musikkens helsebringende kraft*

61 Van Der Meulen, mfl., *The Efficacy and Timing of Melodic Intonation Therapy in Subacute Aphasia*.

til å omorganisere talefunksjonene i venstre hjernehalvdel og overføre dem til den høyre⁶². Redusert forvirring, og bedret språk og oppmerksomhet, vil kunne gjøre slagpasienter mer selvstendige og raskere i stand til å bo for seg selv. Det vil kunne spare det offentlige for utgifter og hjelpe den enkelte pasient tilbake til en mer normal hverdag.

Musikkens evne til å redusere puls og blodtrykk hos pasienter med hjertesykdom vil kunne senke risikoen for komplikasjoner under behandling og rehabilitering, som følge av stress, angst og smerter hos pasienten. Dette vil kunne gjøre behandlingsforløpet mindre utfordrende og mer effektivt, noe som vil tjene både samfunnet og den enkelte pasient. Det er vist til at samfunnskostnader knyttet til ulike former for hjertesvikt i Norge var 47,7 mrd. kroner i 2018⁶³. Om lag 90 prosent var knyttet til sykdomsbyrde, det vil si tapte leveår og leveår med lav livskvalitet. Om lag 3 prosent eller 1,4 mrd. kroner var knyttet til produksjonstap i økonomien. Det tilsvarer om lag 1750 årsverk. Musikk kan med andre ord gi effekter som vil ha stor verdi, både i form av livskvalitet som kan verdsettes og deltakelse i arbeidslivet.

Parkinson er en sykdom som gir skjelvinger, stivhet i armer og ben og dårlig koordinasjon som begrenser muligheten for å delta på mange dagligdagse aktiviteter. I tillegg rammes stemmen og taleevnen, da dette også er avhengig av muskelstyring. Rundt 8 000 lever med Parkinson i Norge.

Flere studier viser bedring i tale, mindre svelgevansker, og positiv effekt på gangen for pasienter med Parkinson ved bruk av musikk. Særlig sang har vist seg å forbedre et bredt spekter av kognitive ferdigheter, inkludert oppmerksomhet, episodisk hukommelse og utøvende funksjon. Pasienter som deltok i sangterapi én time i uken fikk tydeligere tale, mer ansiktsmimikk (både under tale og sang) og skåret bedre på tester som måler kommunikasjon, enn testgruppen⁶⁴. Som vist til over har også rytmisk auditiv stimulering (RAS) og musikk vist seg å hjelpe på gang- og skrittlengde og redusere risikoen for fall for en del pasienter med Parkinsons sykdom⁶⁵.

Bruk og deltagelse i musikk kan ha stor verdi for den enkelte, og kan bidra til livskvalitet, og gjøre at eldre blir boende lenger hjemme. De positive effektene vil dermed være knyttet til sykdomsbyrden den enkelte føler, og som ellers gir kostnader for samfunnet.

Avdekket effekt er lavere kostnader i helse og velferd, ved at flere kan håndtere helseutfordringer uten krevende behandlinger. I tillegg kan det medføre at flere står i arbeidsstyrken lenger.

Kroniske smerter er definert som vedvarende eller stadig tilbakevendende smerter med varighet på tre måneder eller mer. Smerter er generelt en meget viktig årsak til langtidssykefravær og uførhet. Rundt 30 prosent, 1 630 000, av befolkningen i Norge oppgir at de har langvarige kroniske smerter⁶⁶. Forekomsten øker med alderen.

Større studier av musikk og smerte har funnet signifikante reduksjoner i opplevelsen av akutte smerter, prosedyresmerter og kroniske smerter ved behandling med musikkterapi. De samme studiene viste også en reduksjon i rapportert smerte-relatert uro, inntak av bedøvelsesmidler og behovet for opioider og ikke-opioider ved behandling med musikk⁶⁷. Medisinske operasjoner og prosedyrer forårsaker i mange tilfeller angst og stress hos pasienter, pga. frykt for de mulige smertene, inngrepet og restitusjonen måtte medføre. Studier av effekter ved musikk under medisinske prosedyrer er et velstudert tema, med flere randomiserte kontrollstudier og Cochrane-gjennomganger. Ifølge den allerede nevnte rapporten «Music Interventions in Health Care», viser flere studier at det å lytte til musikk kan ha positiv effekt på angstreduksjon, smerteintensitet, cortisol-nivåer og behovet for smertestillende og beroligende medisiner før, under og etter en operasjon⁶⁸. Tilsvarende resultater er også blitt funnet for barn som gjennomgår medisinske operasjoner⁶⁹. Verdien av å lytte til musikk for den enkelte pasient, vil kunne være et lettere sykdoms- og behandlingsforløp, med mindre uro og medisiner. For samfunnet ellers, vil dette kunne bety at flere kommer ut i arbeid raskere, og færre helserelaterte utgifter.

62 Schlaug, mfl., *Evidence for plasticity in white-matter tracts of patients with chronic Broca's aphasia undergoing intensive intonation-based speech therapy*.

63 Stokke, mfl., *Hjertesvikt i Norge – omfang og kostnader*.

64 Elefant, mfl., *The effect of group music therapy on mood, speech, and singing in individuals with Parkinson's disease*.

65 Thaut, mfl., *Rhythmic auditory stimulation in gait training for Parkinson's disease patients*.

66 FHI, «Folkehelse rapporten – langvarig smerte».

67 Garza-Villarreal, mfl., *Music-Induced Analgesia in Chronic Pain Conditions*.

68 Vuust, mfl., *Music Interventions in Health Care*.

69 Nilsson, mfl., *School-aged children's experiences of postoperative music medicine on pain, distress, and anxiety*.

Forskning på sang og kor har vist at sangere, under øvelse, får en økning av hormonet Oksytocin i kroppen, som blant annet er med på å dempe smerte og berolige musklene. Det er imidlertid gjennomført få studier på dette området og det er vanskelig å måle Oksytocin på en sikker måte, spesielt hos kvinner. Å synge i kor øker imidlertid kroppens oksygenopptak, musklene stimuleres og endorfiner og dopaminer frigjøres – som alt sammen er med på å dempe akutte og kroniske smerter⁷⁰.

Mange smertepasienter opplever at tradisjonelle medisinske behandlingsmetoder ikke gir tilstrekkelig bedring til at de kan delta i samfunns- og arbeidsliv. Muskel- og skjelettsykdommer er hoveddiagnose ved 35–45 prosent av legemeldt sykefravær i Norge og er registrert diagnose i 29 prosent av uføretrygdtilfellene. Det er ikke gjennomført en analyse av samfunnskostnader i Norge, men studier fra USA viser at det å oppleve smerte og belastninger ved dette tilsvarer 4,3 prosent av BNP årlig. Overført til Norge tilsvarer dette om lag 150 mrd. kroner⁷¹.

70 Salimpoor, mfl., *Anatomically distinct dopamine release during anticipation and experience of peak emotion to music*.

71 FHI, «Folkehelse rapporten – langvarig smerte».

72 Cerebral parese-foreningen, «Hva er CP?».

73 Bringas, mfl., *Effectiveness of music therapy as an aid to neurorestoration*

of children with severe neurological disorders.

74 Alves-Pinto, mfl., *Effects of short-term piano training on measures of finger tapping, somatosensory perception and motor-related brain activity in patients with cerebral palsy*

75 Alves-Pinto, mfl., *The case for musical instrument training in cerebral palsy for neurorehabilitation*.

Det spesialpedagogiske feltet

Cerebral Parese (CP) er en samlebetegnelse for funksjonsforstyrrelser som rammer evnen til bevegelse («motoriske funksjonsforstyrrelser»), på bakgrunn av skader oppstått før, under og rett etter fødsel (inntil fylte to år). CP kan være begrenset til å gi redusert funksjon i en hånd, men også gi manglende muskelkontroll i hele kroppen. CP kan ikke utvikle seg eller bli verre, men symptomene kan endre seg gjennom livsløpet. Selv om den motoriske forstyrrelsen er det sentrale kjennetegnet ved CP-diagnosen, er det mange som har tilleggsvansker som problemer med sansefunksjon, kognisjon, kommunikasjon, persepsjon og/eller epilepsi. I Norge vil omtrent 2 av 1000 barn ha eller få CP. Totalt er det omtrent 10 000 mennesker som lever med CP i Norge i dag⁷².

WHO rapporten peker på at musikkterapi har vist seg å forbedre oppmerksomhet og kommunikasjon, samt nevroplasticitet (som er hjernens evne til å endre og tilpasse seg ny atferd eller opplevelser, både i struktur og funksjon) for barn med CP⁷³. I studien sammenliknet forskerne hjerneskanninger av barna i eksperimentgruppen og kontrollgruppen, og resultatene var signifikante. Flere studier har påvist at mennesker med CP får mer presis og raskere fingermotorikk av pianotrening og andre sensomotorisk integrasjons-øvelser, hvor sensorisk stimuli kobles med motorisk aktivitet⁷⁴. Dette skyldes antakeligvis at nevroplastiske prosesser – som er nødvendige for utvikling av sensori-motoriske ferdigheter i overkroppen – igangsettes ved å spille instrumenter⁷⁵.

Annen forskning har vist at gangfunksjon, altså hastighet, tråkkfrekvens og skrittlengde, ved CP kan bedres når rytmiske auditive stimuli (RAS) tas i bruk⁷⁶. Systematiske undersøkelser har vist at RAS ikke bare virker umiddelbart, men også kan utvikle en mer funksjonell gangbevegelse via regelmessig trening over tid⁷⁷. Gjennomgang av ulike forskningspublikasjoner i WHO-rapporten har vist at RAS også har god effekt på pasienter som lider av multippel sklerose (MS), med både bedret gangfunksjon og balanse⁷⁸. I tillegg har pianospilling vist seg å kunne bedre håndfunksjon, styrke og fingerferdigheter for personer med MS⁷⁹, mens bevegelse til musikk har vist seg å bedre søvnkvalitet⁸⁰. Multippel sklerose er en av de vanligste nevrologiske sykdommene i den unge voksne befolkningen, og sykdomsutbrudd forekommer i de fleste tilfeller i perioden mellom 20 og 40 år. Til tross for relativt lav forekomst, krever pasienter med sykdommen dyr medisiner og i de fleste tilfeller livslang rehabilitering.

Musikkens betydning og effekt knyttet til CP og MS vil være å kunne få flere til å kunne delta aktivt. Det vil her både kunne knyttes til mindre behov for assistanse, og gevinster for den enkelte og samfunnet ved økt deltagelse i samfunns- og arbeidsliv.

Autismespekterforstyrrelser (ASD/ASF) er en type utviklingsforstyrrelser som omfatter vansker med gjensidig sosialt samspill, kommunikasjon og repeterende atferd. Symptomene ved autismespekterforstyrrelse varierer. Mange i autismespekteret har økt sårbarhet for å utvikle tilleggsvansker som psykiske lidelser, epilepsi og søvnvansker. Om lag 1 % av befolkningen (54 000) er innenfor autismespekteret i Norge⁸¹.

Personer med ASD kan ha vanskelig for å forstå mer sammensatte sosiale signaler. Derimot er evnen til å identifisere emosjoner i sammensatte ikke-sosiale stimuli, herunder musikk, intakt. Mange personer med ASD har nemlig gode musikalske evner og det er en stor overrepresentasjon av absolutt gehør blant autister. Studier viser at musikk kan hjelpe barn med ASD til å uttrykke, gjenkjenne, forstå og prosessere egne følelser, kanskje nettopp fordi musikken blir en arena hvor de kan delta og utmerke seg, på lik linje med alle andre.⁸² Musikk har også vist seg å forbedre humør og biologiske markører for stress, samt lette og forbedre språkbehandling og språktilegnelse for personer med ASD. Det har i tillegg vist seg å forbedre motorisk kontroll, inkluderte grov- og finmotorikk, som kan svekkes hos barn med ASD. En systematisk gjennomgang av forskningsartikler utført av Cochrane-instituttet i 2014, konkluderte med at også musikkterapi har en positiv effekt på både sosial funksjon, verbale og ikke-verbale kommunikasjonsevner og sosial tilpasning hos mennesker med ASD⁸³.

For den enkelte vil det gjøre det enklere å inngå i sosial interaksjon, herunder deltagelse i utdanninger og arbeidsliv.

76 Ghai, mfl., *Effect of rhythmic auditory cueing on gait in cerebral palsy*.

77 Myskja, *Rytmsk auditiv stimulering i rehabilitering av pasienter med Parkinsons sykdom og andre nevrologiske lidelser*.

78 (WHO) Fancourt, mfl., *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being?* s. 42–43.

79 Gatti, mfl., *Improving hand functional use in subjects with multiple sclerosis using a musical keyboard*.

80 Kloos, mfl., *Video game play (Dance Dance Revolution) as a potential exercise therapy in Huntington's disease*.

81 Helsenorge, «Autisme».

82 Kölsch, *Gode vibrasjoner – Musikkens helsebringende kraft*.

83 Geretsegger, *Music therapy for people with autism spectrum disorder*.

2

Motivasjons- faktorer og barrierer for deltakelse

Motivasjonsfaktorer og barrierer for deltakelse

Redusert deltakelse

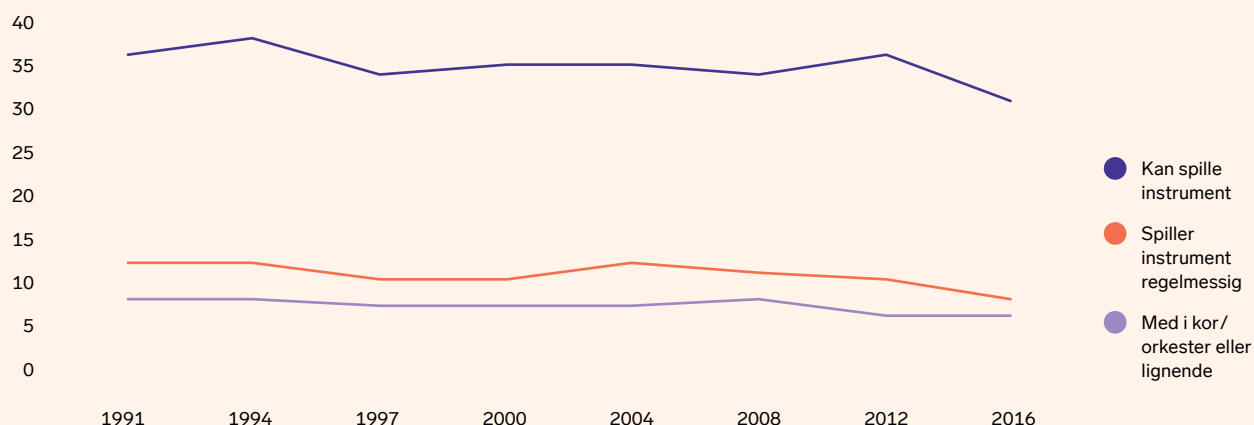
Figuren under viser deltakelse i musikklivet fra tidlig 1990-tallet. Det er en beskjeden negativ utvikling i deltakelse i det organiserte musikklivet, og en noe større nedgang i de som spiller et instrument regelmessig. I fireårsperioden 2012–2016 har det også vært en negativ utvikling i andelen som oppgir at de kan spille et instrument. Det kan selvsagt ha en mer langsiktig negativ effekt på deltakelse i musikklivet.

Nedgangen i deltakelse er ikke unik for musikklivet. I samme statistikk fra SSB fremgår det at deltagelsen også er redusert i idrettslag, og i andre kulturaktiviteter som billedkunst og kunsthåndverk. Dette bekreftes av SSB statistikk for deltakelse i organisasjonslivet 2011–2017⁸⁴. Nedgangen blant de som er aktive medlemmer i organisasjoner innenfor musikk, teater og kunst er på samme nivå som for idrettslag og for organisasjoner innenfor friluftslivet. Spørsmålet er også hva det å være aktivt medlem består i. For idretten er andelen som utfører gratis arbeid opprettholdt på samme nivå i hele perioden.

For musikklivet er det en viss nedgang, på nivå med nedgangen i andelen som oppgir at de er aktive medlemmer.

Det kan indikere at det både handler om noe som bør adresseres spesifikt for musikklivet, i form av redusert aktiv deltagelse, men som også må ses som del av en samfunnstendens med redusert deltagelse i organiserte aktiviteter. Ut fra øvrig statistikk fra SSB på tidsbruk og bruk av kulturtilbud er det ikke mulig å konkludere entydig at redusert deltakelse i organiserte tilbud innebærer økt bruk av kommersielle tilbud. Interessen for kulturtilbud innenfor musikk er imidlertid høy, og har økt noe fra midten av 1990-tallet til 2016. Det er også høyest andel av spurte i SSBs undersøkelse som er meget eller ganske interessert i konserttilbud sammenlignet med andre tilbud innenfor kultur og idrett, 57 prosent i 2016⁸⁵. Det kan tyde på at det er mulig å motivere flere til å ta i bruk og delta på arrangementer innenfor musikklivet.

Figur 2 — Deltakelse i musikklivet 1991–2016 (SSB)

⁸⁴ Her er tallene: www.ssb.no/statbank/table/09130/tableViewLayout1 Det kommer nye tall som inkluderer 2020 i november 2020.

⁸⁵ www.ssb.no/statbank/table/05299/tableViewLayout1

Utvalg og kjennetegn knyttet til deltakelse

Virkemidlene som er etablert skal bidra til å få flere til å delta i musikklivet. Dette kan defineres som jevnlig øvelser – alene eller sammen med andre. I november 2020 gjennomførte Norstat, på vegne av Norsk Musikkråd, en spørreundersøkelse. Her var temaene:

- Utgangspunktet for deltagelse i musikklivet
- Deltagelse i musikklivet og musikkøvelser
- Hva som motiverer og hemmer deltagelse i musikklivet

Det var 1 007 som besvarte undersøkelsen. Av disse er det 497 som deltar eller har deltatt i musikklivet. I Statistisk sentralbyrås undersøkelser er det vist til at 32 prosent av befolkningen kan spille et instrument. Vår undersøkelse indikerer at dette er en for snever definisjon av dem som har ferdigheter innen musikk, og har erfaring fra musikklivet – som altså er omlag halvparten av befolkningen.

Det er også enkelte kjennetegn ved de som deltar eller har deltatt i musikklivet:

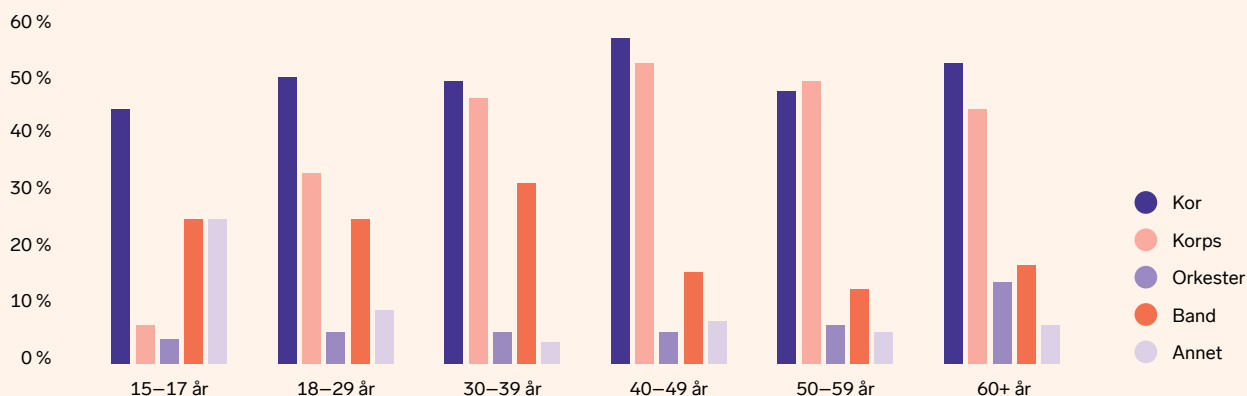
- **Inntekt:** Andel som deltar eller har deltatt i musikklivet øker noe med husstandens inntekt, og andelen som har deltatt eller deltar i musikklivet er nærmere 55 prosent i husstander med inntekt på + 900 000 kroner.
- **Bosted:** Størrelse på stedet der folk bor og hvor i landet folk bor har lite å si for deltagelse i musikklivet.
- **Utdanning:** Andelen som deltar eller har deltatt i musikklivet er høyest blant de med universitets- og høyskoleutdanning (mellom 50 og 55 prosent), men det er liten forskjell mellom de med kun grunnskole og de med fullført videregående utdanning.

Undersøkelsen er gjennomført ved bruk av Norstats webpanel. Her trekkes det landsrepresentative utvalg ut fra bosted, kjønn og utdanning. Feilmarginene Norstat viser til knyttet til fordeling på svaralternativer er mellom 1 og 1,9, avhengig av størrelsen på undergruppene benyttet i analysen under.

Type aktivitet

Figuren under viser hva de har deltatt i. Mange av de som svarte har også deltatt i flere typer aktiviteter. I kategorien «annet» er det en del som har vist til at deres deltagelse har vært knyttet til privatundervisning på enkeltinstrumenter. Figuren viser ellers at blant de under 40 er det en betydelig høyere andel som spiller i band enn blant eldre. Det er også en betydelig lavere andel i den yngste aldersgruppen som spiller i korps. Forøvrig er fordelingen på aktivitetstyper rimelig lik. Når det gjelder antall år med deltagelse i musikklivet er det god spredning. Omlag en tredjedel deltar i mindre enn 3 år, en fjerdedel deltar i 3–5 år, en beskjeden andel deltar i 5–10 år mens 29 prosent deltar i mer enn ti år. Det innebærer at av befolkningen som sådan er det omlag 15 prosent som har deltatt i musikklivet i mer enn 10 år.

Figur 3 — Deltakelse etter type

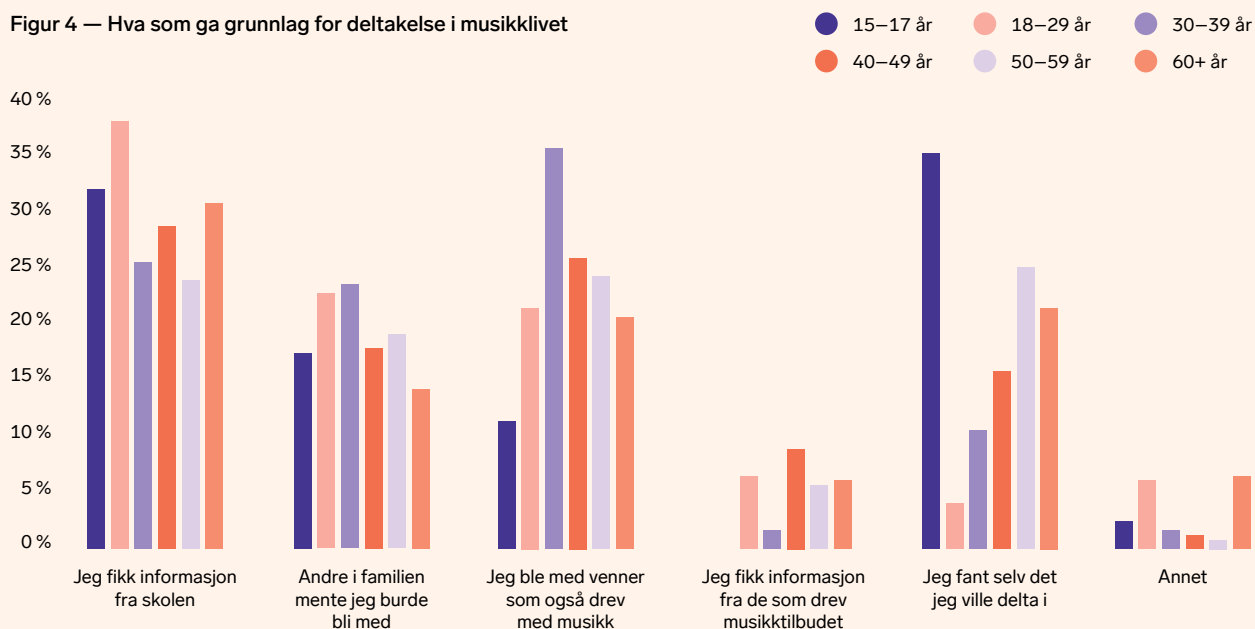
Utgangspunkt for deltagelse

Når det gjelder hva som gjorde at den enkelte startet med musikk viser figuren under at blant de yngste så handlet det mye om informasjon fra skolen og eget ønske om å delta i musikk. Informasjon fra skolen er også viktig for de eldre aldersgruppene, men her er også «sosialt press» viktigere element enn blant de yngre. Informasjon fra de som selv drev musikktilbudet oppfattes som vesentlig av relativt få i alle aldersgrupper.

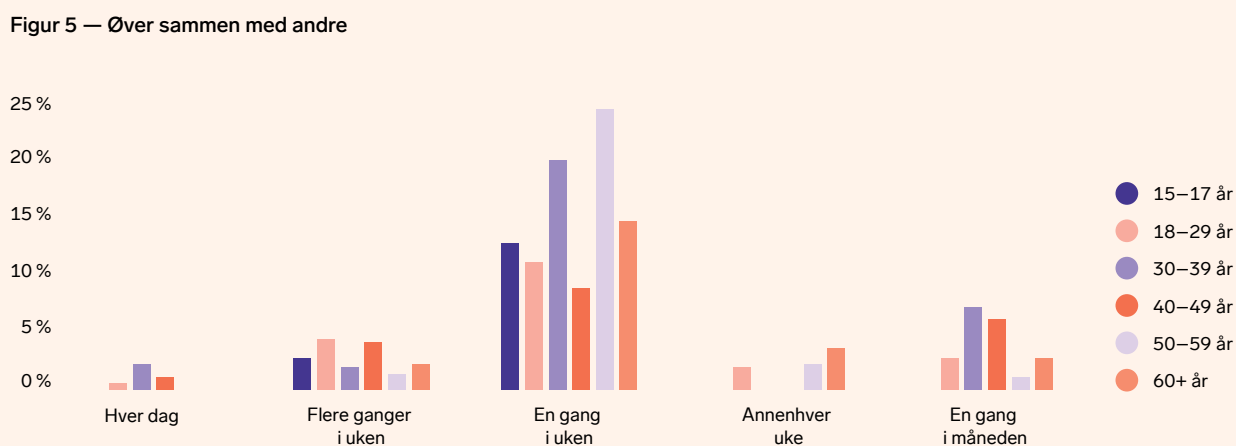
Deltakelse i musikkøvelser

Når det gjelder hyppighet i deltagelse viser figuren under at for de langt fleste handler dette om en aktivitet som gjøres ukentlig. Av befolkningen over 15 år er det 8 prosent som deltar ukentlig på øvelser, mens det er 16 prosent av de over 15 år som enten har deltatt eller deltar i musikklivet. Dette utgjør et betydelig antall mennesker som har musikk som fast ukentlig aktivitet.

Figur 4 — Hva som ga grunnlag for deltagelse i musikklivet

Figur 5 — Øver sammen med andre

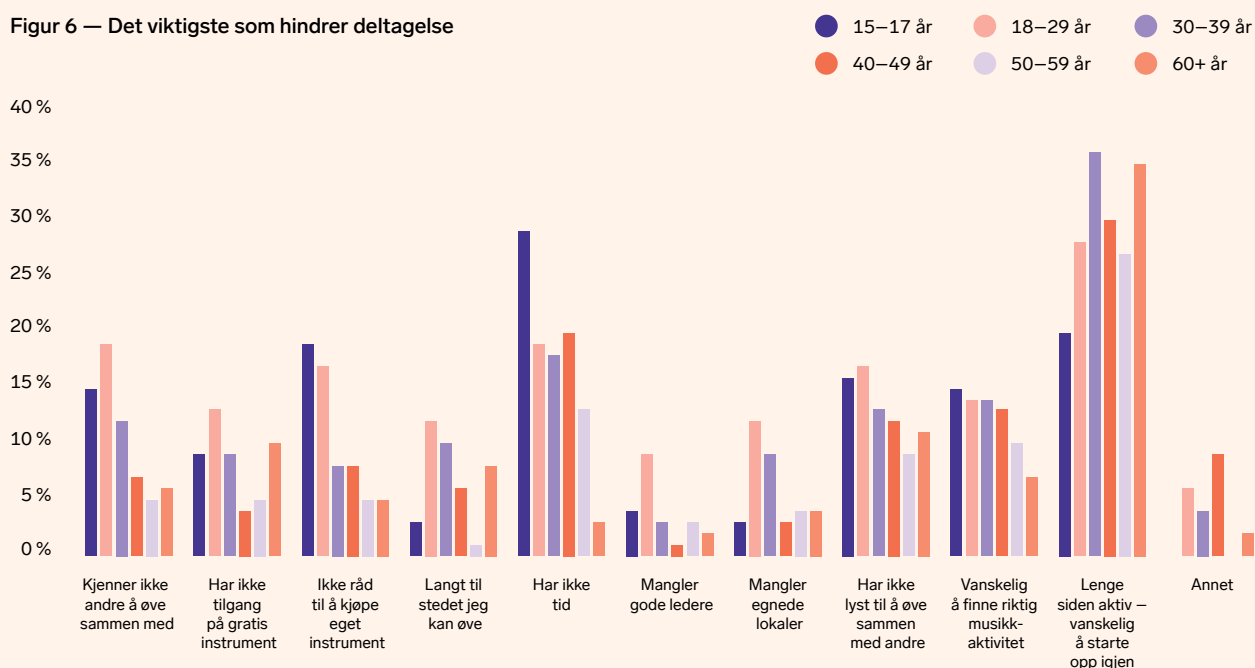
Totalt er det 12 prosent av befolkningen over 15 år, og 25 prosent av de over 15 år som har deltatt eller deltar i musikklivet, som øver månedlig eller oftere. Det er flere som oppgir at de øver alene, 36 prosent av de over 15 år som har deltatt eller deltar i musikklivet og omlag 18 prosent av befolkningen totalt. Vi ba også om å få vite hvor mange timer i uka som de øvde musikk. 25 prosent oppgir at de øver mer enn 2 timer uka. 8 prosent øver mer enn 6 timer, mens det er svært få som øver mer enn 10 timer. Det er de yngste aldersgruppene som øver mest. I aldersgruppene under 40 oppgir 11–12 prosent at de øver mer enn 6 timer i uka. Oversatt til trening innebærer det mer enn 3–4 treningsøkter i uka. Når det gjelder deltakelse på konserter og arrangementer er det 27 prosent som oppgir at de deltar som utøver minst en gang i året. Nesten alle av disse oppgir at deltar som utøver 2–6 ganger i året. Med unntak av aldersgruppen 30–39 år, hvor det også er en betydelig andel som oppgir at de kun deltar som utøver en gang i året, er det lite forskjeller mellom aldersgruppene.

Barrierer for deltakelse

Figuren under sammenfatter det som oppfattes som viktigste barrierer for deltagelse. Spørsmålsstillingen de fikk var om de kunne ta stilling til ulike påstander ut fra det viktigste som hindrer deltakelse på øvelser og spille eller synge sammen med andre. Mange av de spurte oppgir at påstandene vist til under ikke er aktuelle for dem. Antagelig er det fordi de mener at det å delta i musikklivet ikke er noe de vurderer.

De som deltok i undersøkelsen ble bedt om å rangere grad av enighet på en skal 1–5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig. I figuren under det kun vist de som ga påstandene 4–5, som innebærer at de var enig eller helt enig i påstandene. Enkelte av påstandene er knyttet til barrierer myndighetene kan bidra til å løse.

Figur 6 — Det viktigste som hindrer deltagelse

Det kan være:

- **Kostnader knyttet til kjøp av instrument:** For de to yngste aldersgruppene kan det oppfattes som et problem, med nærmere 20 prosent som synes de ikke kan ta seg råd til å kjøpe instrument.
- **Lederutvikling:** Myndighetene gir midler til kompetanseheving til musikkorganisasjonene. Det er relativt få som mener kvaliteten på ledere er et problem. Det kan innebære at kompetanseutviklingen som skjer i musikkorganisasjonene, med støtte fra offentlige myndigheter, er god nok. Samtidig kan det være at enkelte er støttende til egne ledere, også i anonymiserte undersøkelser.
- **Egnede lokaler:** Det er en noe større prosentandel, men også her relativt få, som mener de ikke har tilgang på egnede lokaler. Spørsmålet er om de som er opptatt av dette er sentrale innenfor de aktivitetene de utfører. Gitt at de er kritiske, kan de komme til å flytte aktiviteten de utfører. Det vil i sin tur kunne gå utover også andre, fordi miljøet blir mindre og svakere.

Andre påstander er mer knyttet til de musikkorganisasjonene kan bidra til å løse:

- **Tilstedeværelse:** Det er en del, særlig blant de som er middelaldrende, som gir uttrykk for at de må reise langt for å kunne delta på øvelser. Rent geografisk er det særlig i Midt Norge hvor det er en betydelig andel, 14 prosent, som mener avstand er et problem. Dette er krevende å gjøre noe med for organisasjonene, men det kan være mulig å vurdere løsninger som øker tilstedeværelsen lokalt.
- **Sosialt nettverk:** En god del, særlig i de yngre aldersgruppene, uttrykker at de ikke kjenner andre å øve sammen med. Til en viss grad kan det handle om presentasjon av tilbud og de du vil delta sammen med. Funnet indikerer at en form for oppsøkende aktivitet kan motivere flere til å delta.
- **Prioritering:** Mange, særlig i de yngre aldersgruppene oppgir at de ikke har tid. En fortolkning av dette er at andre aktiviteter er viktigere enn musikk. For musikkorganisasjonene kan det handle om å synliggjøre verdien av det å delta, slik at flere velger å sette av tid. Det kan også handle om tilrettelegging av aktiviteter til gitte tidspunkter som passer bedre for flere i disse aldersgruppene.
- **Verdien av fellesskap:** En del, særlig i yngre aldersgrupper, gir uttrykk for at de ikke ønsker å øve sammen med andre. Det kan være knyttet til spesifikke musikkaktiviteter, men kan også være knyttet til at de ikke oppfatter at det gir noe tilbake til dem å delta sammen med andre. En slik holdning

kan også være knyttet til manglende kjennskap ved det å delta i det organiserte musikklivet.

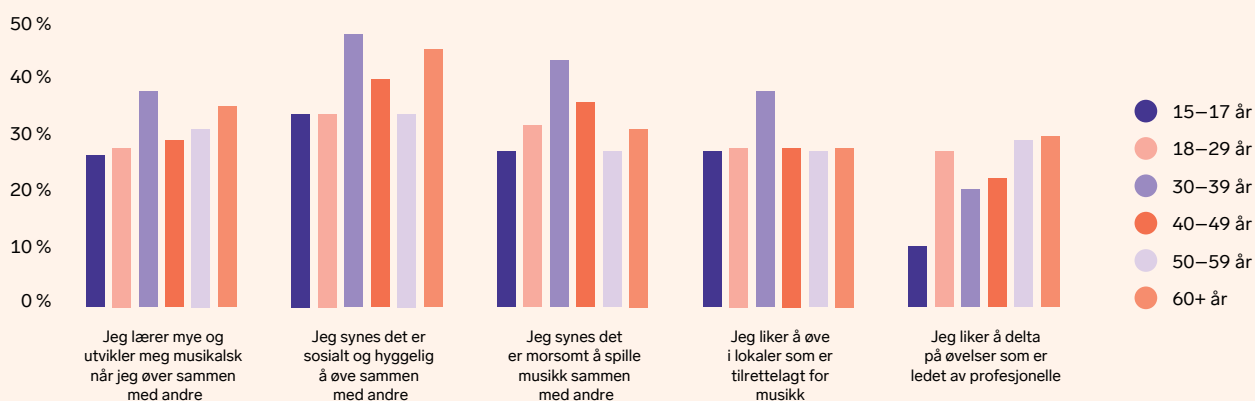
- Manglende ferdigheter: Det de fleste, særlig i eldre aldersgrupper, peker på som problem er at det er lenge siden de selv var aktiv. De oppfatter det derfor som krevende å starte opp igjen. Antagelig handler det om at ferdighetene er svekket ved at de ikke har drevet med musikk kontinuerlig, noe som gjør det tungt å starte opp igjen. Musikkorganisasjonene kan muligens påvirke motivasjonen ved å gi tilbud som er bedre tilpasset ferdighetsnivåer, men for organisasjoner som skal favne bredt er det selvsagt utfordrende med ulike former for individuelle tilpasninger.

Motivasjonsfaktorer og verdier knyttet til deltakelse

Mange får mye ut av det å delta i musikklivet. I figuren under er det vist de som er enig eller helt enig i påstandene. De som er spurt gir uttrykk for at det er sosialt og hyggelig, morsomt og lærerikt å delta i musikklivet. Mange synes også det har betydning at lokalene er tilrettelagt for musikk, og de liker det å ha tilgang på profesjonelle som leder øvelser. På samme måte som med påstandene over, er det mange som ikke har tatt stilling til påstandene fordi de mener de ikke er aktuelle for dem. Antagelig er det fordi de nå ikke deltar i musikklivet. Aldersgruppen 30–39 år skiller seg ut ved å være mest positive til påstandene.

Tar en her ut de som svarer at påstandene ikke er aktuelle for dem, er det 80–85 prosent som er enig eller helt enig i at det å øve gir læring og utvikling, er sosialt og hyggelig og morsomt å gjøre sammen med andre. 70 prosent er enig eller helt enig i at egnede lokaler har betydning, mens nærmere 65 prosent er enig eller helt enig i at profesjonelle ledere har betydning. Mens de tre første påstandene kan sies å ha handle om hvorfor det å delta i musikklivet har verdi, kan de to siste påstandene handle om hva det organiserte musikklivet tilbyr.

Figur 7 — Viktigste motivasjon for å delta

3

Virkemidler
som fremmer
deltagelse

Virkemidler som fremmer deltagelse

Utgangspunkt

Som vist over er musikk en breddeaktivitet som engasjerer omlag halvparten av befolkningen. Det er kun beskjedne forskjeller i deltagelse knyttet til inntekt, utdanning og bosted.

De som har deltatt eller deltar i musikklivet mener de oppnår læring og utvikling, og det skapes gode opplevelser og deltagelse i sosiale nettverk som verdsettes av mange. Barrierene som eksisterer kan oppfattes som særlig å være knyttet til tilstedeværelse og tilpasning av musikktilbudet til det de enkelte ønsker og mestrer. Dette vil være krevende for musikkorganisasjonene å håndtere, og kan være argumenter for å styrke ressursene inn i det organiserte musikklivet. I tillegg pekes det på av mange, særlig yngre, at kostnader knyttet til instrumenter kan gjøre det vanskelig å delta. Her eksisterer det ordninger fra det offentlige, men det kan være at de ikke er omfangsrike nok og at de heller ikke er godt nok tilpasset de behov som særlig unge har for instrumenter. Innenfor kompetanseutvikling og øvingslokaler eksisterer det ordninger fra det offentliges side, selv om det ikke er mange som peker på at øvingslokaler og tilgang på gode ledere er et problem er det mange som viser til at særlig gode øvingslokaler er viktig for dem.

Kartleggingen av offentlige virkemidler som skal fremme deltagelse i musikklivet viser hensikten med disse og målgrupper for virkemidler. Dette er alle ordninger som er etablert av det offentlige og vedtatt politisk for å fremme deltakelse i musikklivet. Statistisk sentralbyrå har i sitt satellittregnskap for ideelle og frivillige organisasjoner vist at dette utgjorde 26,7 prosent av finansieringen av organisasjoner innenfor kulturfeltet i 2018. Av dette utgjorde den statlige finansieringen 18,5 prosent, mens finansiering fra kommuner og fylker utgjorde 8,2 prosent. Den klart største finansieringskilden var husholdningene, som finansierte 62 prosent av organisasjonenes inntekter⁸⁶.

Offentlige og private midler inngår med andre ord i et samspill, og det vil være ønskelig at offentlige virkemidler også virker utløsende på andre midler og dermed gir økt aktivitet som ellers ikke ville blitt realisert. Et for lavt nivå på offentlige midler gjør at aktiviteter som burde vært gjennomført, ikke realiseres. Det kan gi et tap for den enkelte og for samfunnet knyttet til verdiene aktivitetene representerer, som vist over i vurderinger av effekter deltagelse i musikklivet har for den enkelte og for samfunnet.

Forenklet er det offentlige virkemidler på følgende områder:

- Infrastruktur og utstyr: Støtte til bygg, tilpasning av bygg og til instrumenter og utstyr i bygg.
- Aktiviteter: Støtte til gjennomføring av konserter og arrangementer, prosjekter og aktiviteter.
- Kompetanseheving: Gjennomføring av kartlegginger og kurs.
- Drift: Støtte til drift av lokale og nasjonale organisasjonsledd.

Det er enkelte inntekter for musikkorganisasjonene som ikke er omtalt under:

- Merverdiavgiftskompensasjon: Ordningen med merverdiavgiftskompensasjon for frivillige organisasjoner ble innført i 2010. I 2019 mottok rundt 22 000 foreninger og lag midler over ordningen. I 2019 er ordningen på 1 685 milliarder kroner, hvorav 160 mill kroner er innenfor kategorien kunst og kultur. Ordningen er viktig for musikklivet, men må oppfattes som begrunnet i endring av lovverk for merverdiavgift slik at tjenestesektoren også ble omfattet av merverdiavgift. For å hindre redusert aktivitet i det frivillige musikklivet ble derfor kompensasjonsordningen introdusert. Hensikten med ordningen er med andre ord ikke å øke aktivitet i musikklivet, men å hindre redusert aktivitet som følge av lovendringer.

- **Grasrotandelen:** Grasrotandelen er en ordning som gjør det mulig for spillere hos Norsk Tipping å gi 7 prosent av spillinnsatsen direkte til et lag eller en forening. Ordningen gir inntekter til det frivillige musikklivet, men beslutningene knyttet til tildeling av midler tas av enkeltpersoner og kan ikke oppfattes som en offentlig ordning – som de som inngår i kartleggingen under.
- **Inntekter fra spill:** Musikklivet mottar inntekter fra lotteri og bingo, som de har godkjenning fra Lotteri- og stiftelsestilsynet. Men heller ikke disse inntektene kan betraktes som en offentlig ordning, slik de som inngår i kartleggingen under.

Tilskudd til bygg, infrastruktur og utstyr

I tabell 1 er det gjengitt midler til bygg og annen infrastruktur samt utstyr. Det er også vist til omfang på tildelinger og omsøkte beløp. På ordningen Kulturrom er det i første søknadsrunde 2020 søkt om mer enn 7 ganger så mye som det ble tildelt. Totalt omfang i ordningen i 2019 var 38 mill kroner. Det vil med andre ord med all sannsynlighet være mulig å finansiere flere relevante og gode prosjekter med en større ramme for tilskudd. Det samme gjelder ARENA og Instrumentfondet, hvor det er mellom 3 og 4 ganger så høyt søknadsbeløp som faktisk tildeling. Når det gjelder fylkenes tildeling av midler til bygg er det foreløpig uklart hvor mye dette vil utgjøre i 2020. Gitt at fylkene matcher statlig avsatte midler som forutsatt vil det være mulig å utløse 165 mill kroner i nye byggeprosjekter.

Tabell 1 — Infrastruktur og utstyr

Virkemiddel	Formål	Omfang	Søknadsbeløp	Målgrupper
Kulturrom ⁸⁷	Tilskuddsordningen for teknisk utstyr og lokaler	Tildelinger 1 runde 2020 20,6 mill kr	157 mill kroner	Foreninger, lag, band og kor
Kulturalliansen ⁸⁸	Kartlegging av lokaler for frivillig kulturlivsaktivitet	0,5 mill kr	Ikke relevant	Musikk- og kulturaktører
ARENA ⁸⁹	Bidra til hensiktsmessig infrastruktur for produksjon, formidling og faglig utvikling innenfor kunst og kulturfeltet	23 mill kr	73 mill kroner	Tilbydere av infrastruktur for produksjon, formidling og faglig utvikling
Fylkene: Desentralisert ordning for tilskudd til kulturbygg ⁹⁰	Lokaler for kulturaktiviteter	55 mill kr fra stat – forutsetning er 2/3 fra fylke		Kulturhus, flerbruks-lokaler eller spesial-lokaler for kunst og kultur via fylkene
Instrumentfondet ⁹¹	Innkjøp av instrumenter	13,4 mill kr	51,2 mill kr	Skolekorps

87 www.kulturrom.no

88 www.kulturalliansen.no/lokaler

89 www.kulturradet.no/stotteordning/-/vis/arena

90 www.regjeringen.no/no/dep/kud/tilskudd/desentralisert-ordning-for-tilskudd-til-/id86016

91 www.musikkorps.no/styrearbeid/stotteordninger/instrumentfond

Tilskudd til aktiviteter

2020 er et atypisk år når det gjelder støtte til gjennomføring av aktiviteter. Betydelige midler er bevilget for å kompensere situasjonen som har oppstått med Korona-pandemien. Stimuleringsordning og arrangørstøtte vil med andre ord enten bortfalle eller bli betydelig lavere for 2021. Sammenlignet med andre store arenaer for frivillig aktivitet mottar musikklivet relativt beskjeden aktivitetsstøtte. Fra stimuleringsordningen knyttet til Koronasituasjonen mottok musikklivet 13 prosent av støtten som ble tildelt, mens idretten mottok brorparten.

Frifond er den klart største ordningen rettet mot musikklivet med nærmere 200 mill kroner. Dette er midler fra Norsk Tippings inntekter. Av disse nærmere 200 mill kroner forvaltes 50 mill kroner av Norsk Musikkraad. Disse er fordelt på tre ulike ordninger:

- Frifond organisasjon: Her gis det midler til lokallag i nasjonale musikkorganisasjoner. I 2020 var det 18 søkere som mottok 38,8 mill kroner.

- Frifond musikk: Dette er aktivitetsmidler som tildeles frem til årsslutt. I 2019 ble det tildelt 8 mill kroner, mens det var søknader tilsvarende 26,6 mill kroner.
- Frifond kompetanse og aktivitet: Denne ordningen skal gi mulighet til å sette inn kompetansehevende tiltak i lokallaget, realisere ekstraordinære aktiviteter og/eller initiere og gjennomføre samarbeidsprosjekter. Her utgjorde tildelt beløp 2,5 mill kroner, mens det ble søkt om totalt 7 mill kroner.

Når det gjelder støtte fra fylker og kommuner er midler til annen kulturformidling, dvs det som er midler til kultur fratrasket midler til idrett, bibliotek, museer, kino, kommunale kulturbygg og kunstformidling, 2,5 mrd kroner. I dette beløpet er det antagelig mer enn kun midler til musikk, slik at dette beløpet kan gi et lite presist og være noe for høyt når det gjelder kommuner og fylkenes midler til musikkformål. I forbindelse med dette notatet har vi heller ikke hatt mulighet til å gå gjennom hvordan kommuner og fylker disponerer dette beløpet⁹².

Tabell 2 — Aktiviteter

Virkemiddel	Formål	Omfang	Målgrupper
Arrangørstøtte musikk⁹³	Støtte til konsertarrangører	Er utvidet gjennom året	Arrangører
Stimuleringsordning for kulturlivet⁹⁴	Stimulere til gjennomføring av arrangementer i kultursektoren innenfor smittevernpålegg gitt av offentlig myndigheter	1,065 mrd kr	Halv/hel kommersielle aktører i kulturfeltet
Stimuleringsmidler til frivillighet innenfor kultur⁹⁵	Utvikle og gjennomføre arrangementer og aktiviteter som er tilpasset smittevernsituasjonen	153 mill kr av totalt 1,1 mrd kroner til frivillighet	Arrangører og organisasjoner
Barne- og ungdomstiltak	Tiltak som er særlig innrettet mot å fremme deltakelse og aktivitet i kulturlivet blant barn og unge	59 mill kr	Barn og unge (i kor og orkestre)
T: Frifond⁹⁶	Stimulere barn og unges lokale aktivitet og deltakelse og å bedre rammebetingelsene for frivillige organisasjoners og grupper medlemsbaserte virke på lokalt nivå	197 mill kr	Barn og unge utenfor etablerte organisasjoner – band, kor og sanggrupper
T: Aktivitetsmidler for kor⁹⁷	Konsertstøtte og produksjons- og driftsstøtte	10,7 mill kr	Kor
Støtte fra kommuner og fylker	Støtte til annen kulturaktivitet enn idrett, kino, bibliotek	2,6 mrd kroner (2019)	Her kan det være mer enn musikk, men musikk vil være den største kategorien

⁹² www.ssb.no/statbank/table/12362

⁹³ www.kulturradet.no/stotteordning/-/vis/arrangorstotte-musikk

⁹⁴ www.kulturradet.no/stotteordning/-/vis/stimuleringsordning-for-kulturlivet

⁹⁵ www.lottstift.no/nb/om-oss/aktuelt/naer-11-milliarder-kroner-til-frivilligheten-i-krisepakke-2

⁹⁶ www.frifond.no

⁹⁷ www.aktivitetsmidler.no

Tilskudd til kompetanseheving

Når det gjelder kompetanseheving er midler fra Musikkens studieforbund den største ordningen. Midlene kommer her fra den statlige etaten med ansvar for studieforbund og livslang læring, Kompetanse Norge. I tillegg utgjør midler fra Folkeuniversitetet til lokale korps en betydelig sum. Innenfor ordningen KOMP er det omlag 4 ganger så høyt søknadsbeløp som tildelte midler.

Tilskudd til driftsutgifter

Når det gjelder driftsstøtten til musikkorganisasjoner forvaltes den viktigste ordningen av Kulturrådet, og utgjør i overkant av 60 mill kroner.

Tabell 3 — Kompetanseheving

Virkemiddel	Formål	Omfang	Målgrupper
Musikkens studieforbund⁹⁸	Gjennomføring av kurs	30 mill kr	Medlemsforeningene
Midler via Folkeuniversitetet	Kurstilbud	15–20 mill kr	Lokale korps
T: Krafttak for sang⁹⁹	Utvikler kurs, programmer, ressursportaler og verktøy som skal gjøre det enklere å synge mer	5,34 mill kr	Ansatte i barnehage, skole, eldreomsorg og psykisk helsearbeid
Stipend til kordirigenter¹⁰⁰	Heve faglig nivå og engasjement hos kordirigenter	3,07 mill kr (2019)	Kordirigenter
KOMP¹⁰¹	Stimulere til kortere opplæringsprosjekter og andre kompetansehevende tiltak innenfor de rytmiske sjangerne	1,5 mill kr	Organisasjoner og lag, frittstående grupper, band-sammenslutninger, kulturskoler

Tabell 4 — Driftsstøtte til organisasjoner

Virkemiddel	Formål	Omfang	Søknadsbeløp	Målgrupper
T: Nasjonale musikkorganisasjoner¹⁰²	Drift og tilskudd via organisasjonene	18,9 mill kr	26,9 mill kr	Organisasjonene
Tilskudd til Foreningen norske kordirigenter	Driftsmidler	3,07 mill kr (2019)		Foreningen for kordirigenter
Tilskudd til musikkvirksomheter¹⁰³	Sikre gode driftsvilkår til virksomheter og mindre institusjoner	63,5 mill kr (2019)		Etablerte virksomheter innenfor musikk og på tvers av musikk og andre kulturuttrykk

⁹⁸ www.musikkensstudieforbund.no

⁹⁹ www.krafttakforsang.no

¹⁰⁰ www.musikk.no/nmr/tilskuddsordninger/stipendordning-for-kordirigenter

¹⁰¹ www.musikk.no/nmr/tilskuddsordninger/komp

¹⁰² www.musikk.no/nmr/tilskuddsordninger/musikkorganisasjoner

¹⁰³ www.musikk.no/nmr/tilskuddsordninger/musikkvirksomheter

Vurdering

Deltagelse i musikklivet gir ikke bare et liv rikt på gode opplevelser. Effekter dokumentert gjennom forskning vist til i dette notatet, og omfanget på forskningen, tilsier at det å få flere til å delta i musikklivet vil gi uttelling for helse og læringsevne.

Det er noe som myndighetene også må ta på alvor, og gir begrunnelser for å styrke musikkundervisning i skolene og mer midler for å legge til rette for at flere deltar i og får ferdigheter innen musikk. Begrunnelsene for å styrke deltakelse i musikk har med andre ord likhetpunkter med begrunnelsene for å få flere inn i fysisk aktivitet.

Det å delta henger sammen med mestring. Funn fra Norstats befolkningsundersøkelse viser at det å ha vært borte fra musikken over tid, skaper barrierer for å ta opp igjen aktiviteten. I tillegg er det mange som aldri opplever mestring gjennom musikk, og ikke får ferdigheter som gjør at de etablerer vaner for deltagelse. Det kan være en vesentlig og krevende utfordring å skape tilpassede tilbud som gjør at flere med ulike ferdigheter velger å delta.

Musikkaktivitet som krever instrumenter er dyrt, og kan virke avskrekkende for mange. Særlig unge er opptatt av dette, og oppgir det som en vesentlig barriere for deltagelse. Funn vi har vist til i kartlegging av virkemidler indikerer at det er langt større behov for midler til instrumenter enn det myndighetene tildeler. I tillegg kan det være en kommunikasjonsutfordring for musikkorganisasjonene; å vise de muligheter som eksisterer for å få tilgang på instrumenter.

Det å ha tilgang på gode øvingslokaler kan øke deltakelsen. Utfordringen er at det ikke alltid er noe som er mulig å vise før lokalene er der. I befolkningsundersøkelsen til Norstat kommer det frem at gode øvingslokaler er noe som mange setter pris på, men det er få som oppfatter dette som en barriere mot den aktiviteten de deltar i. Det kan virke paradoksalt, men kan handle om noe så enkelt som at forbedringen er noe som preger aktiviteten du deltar i først når du opplever den.

Musikk engasjerer, skaper gode opplevelser og er en aktivitet mange deltar i. Våre funn indikerer at det ikke er markerte forskjeller knyttet til deltagelse, selv om det er en noe høyere andel blant de med høyest inntekt og utdanning som har deltatt og deltar i musikklivet. Våre funn indikerer også at det å kjenne noen er vesentlig for å delta, og en vesentlig motivasjon er også å gjøre noe sammen med andre og delta i et sosialt fellesskap. Med det som utgangspunkt gir den brede forankringen musikkaktivitet allerede har i befolkningen et potensiale for å mobilisere flere.

Litteraturliste

- Alves-Pinto, Ana; Ehrlich, Stefan; Cheng, Gordon; Turova, Varvara; Blumenstein, Tobias; Lampe, Renee. «Effects of short-term piano training on measures of finger tapping, somatosensory perception and motor-related brain activity in patients with cerebral palsy». *Neuropsychiatric disease and treatment*, 2017-10, Vol. 13, p. 2705–2718.
- Alves-Pinto, Ana; Varvara Turova; Tobias Blumenstein; Renée Lampe; Wyss, J. Michael; J Michael Wyss. «The case for musical instrument training in cerebral palsy for neurorehabilitation». *Journal of neural transplantation & plasticity*, 2016-12-01, Vol. 2016.
- Balbag, M. Alison; Pedersen, Nancy L; Gatz, Margaret; Panza, Francesco. «Playing a Musical Instrument as a Protective Factor against Dementia and Cognitive Impairment: A Population-Based Twin Study». *International journal of Alzheimer's disease*, 2014, Vol. 2014, p. 1–6.
- Bradt, Joke; Dileo, Cheryl; Potvin, Noah. «Music for stress and anxiety reduction in coronary heart disease patients». *Cochrane library*, 2013-12-28 (12).
- Bringas, Maria L; Zaldivar, Marilyn; Rojas, Pedro A; Martinez-Montes, Karelia; Chongo, Dora M; Ortega, Maria A; Galvizu, Reynaldo; Perez, Alba E; Morales, Lilia M; Maragoto, Carlos; Vera, Hector; Galan, Lidice; Besson, Mireille; Valdes-Sosa, Pedro A. «Effectiveness of music therapy as an aid to neurorestoration of children with severe neurological disorders». *Frontiers in neuroscience*, 2015, Vol. 9, p. 427–427.
- Børresen, R; Rosenvinge, J H. «Body dissatisfaction and dieting in 4 952 Norwegian children aged 11–15 years: less evidence for gender and age differences». *Eating and weight disorders*, 2003-09, Vol. 8 (3), p. 238–241.
- Center for Music in the Brain, «Our publications». Hentet 03.12.2020. www.musicinthebrain.au.dk/our-publications
- Cerebral parese-foreningen, «Hva er CP?». Hentet 02.12.2020. www.cp.no/om-cerebral-parese/hva-er-cp
- Cristin, «Om Cristin». Hentet 03.12.2020. www.cristin.no
- Elefant, Cochavit; Baker, Felicity A; Lotan, Meir; Lagesen, Simen Krogstie; Skeie, Geir Ove. «The effect of group music therapy on mood, speech, and singing in individuals with Parkinson's disease – a feasibility study». *The Journal of Music Therapy*, 2012, Vol. 49 (3), p. 278–302.
- Erkkilä, Jaakko; Punkanen, Marko; Fachner, Jörg; Ala-Ruona, Esa; Pöntiö, Inga; Tervaniemi, Mari; Vanhala, Mauno; Gold, Christian. «Individual music therapy for depression: randomised controlled trial». *British Journal of Psychiatry*, 2011-08, Vol. 199 (2), p. 132–139.
- Fancourt, Daisy; Saoirse, Finn. «What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review». *Health Evidence Network synthesis report (WHO)* 67, 2019.
- FHI, «Folkehelse rapporten – langvarig smerte». Hentet 03.12.2020. www.fhi.no/nettpub/hin/ikke-smittsomme/smerte
- Flaunagacco, Elena; Lopez, Luisa; Terribili, Chiara; Zoia, Stefania; Buda, Sonia; Tili, Sara; Monasta, Lorenzo; Montico, Marcella; Sila, Alessandra; Ronfani, Luca; Schön, Daniele «Rhythm perception and production predict reading abilities in developmental dyslexia», *Frontiers in Human Neuroscience*, 2014-06-04, Vol. 8, p. 392–392.
- Garza-Villarreal, Eduardo A; Pando, Victor; Vuust, Peter; Parsons, Christine. «Music-Induced Analgesia in Chronic Pain Conditions: A Systematic Review and Meta-Analysis». *Pain Physician*, 2017-11, Vol. 20 (7), p. 597–610.
- Gatti, Roberto; Tettamanti, Andrea; Lambiase, Simone; Rossi, Paolo; Comola, Mauro. «Improving hand functional use in subjects with multiple sclerosis using a musical keyboard: A Randomized Controlled trial». 2015. *Physiotherapy research international*, 2015-06, Vol. 20 (2), p. 100–107.
- Geretsegger, Monika; Elefant, Cochavit; Mössler, Karin A; Gold, Christian. «Music therapy for people with autism spectre disorder». *Cochrane library*, 2014-06-17, Vol. 2014 (6).
- Ghai, Shashank; Ghai, Ishan; Effenberg, Alfred O. «Effect of rhythmic auditory cueing on gait in cerebral palsy: a systematic review and meta-analysis». *Neuropsychiatric disease and treatment*, 2017-12, Vol. 14, p. 43–59.
- Guhn, Martin; Emerson, Scott D; Gouzouasis, Peter; Kendeou, Panayiota; Graham, Steve. «A population level analysis of associations between school music participation and academic achievement». *Journal of Educational Psychology*, 2020-02, Vol. 112 (2), p. 328–328.
- Hanna-Pladdy, Brenda; Gajewski, Byron. «Recent and past musical activity predicts cognitive aging variability: direct comparison with general lifestyle activities». *Frontiers in Human Neuroscience*, 2012, Vol. 6, p. 198–198.
- Hanna-Pladdy, Brenda; MacKay, Alicia; Rao, Stephen M. «The relation between instrumental musical activity and cognitive aging». *Psychology of Music*, 2011-05, Vol. 25 (3), p. 378–386.
- Helsenorge, «Angstlidelser». Hentet 03.12.2020. www.helsenorge.no/sykdom/psykiske-lidelser/angst/angst-og-angstlidelser
- Helsenorge, «Hjerteinfarkt». Hentet 03.12.2020. www.helsenorge.no/sykdom/hjerte-og-kar/hjerteinfarkt
- Helsenorge, «Autisme». Hentet 03.02.2020. www.helsenorge.no/sykdom/utviklingsforstyrrelser/autisme
- Helsenorge, «Isolasjon og ensomhet». Hentet 03.12.2020. www.helsenorge.no/psykisk-helse/isolasjon-og-ensomhet
- Helsenorge, «Søvnløshet – insomni». Hentet 03.12.2020. www.helsenorge.no/sykdom/sovnnykdommer/sovnlos-het-insomni
- Holt-Lunstad, Julianne; Smith, Timothy B; Baker, Mark; Harris, Tyler; Stephenson, David. «Loneliness and Social Isolation as Risk Factors for Mortality: A Meta-Analytic Review». *Perspectives on psychological science*, 2015-03, Vol. 10 (2), p. 227–237.
- Jeong, Seonghee; Kim, Miyong T. «Effects of a theory-driven music and movement program for stroke survivors in a community setting». *Applied nursing research*, 2007, Vol. 20 (3), p. 125–131.
- Kloos, Anne D; Fritz, Nora E; Kostyk, Sandra K; Young, Gregory S; Kegelmeyer, Deb A. «Video game play (Dance Dance Revolution) as a potential exercise therapy in Huntington's disease: a controlled clinical trial». *Clinical rehabilitation*, 2013-06-20, Vol. 27 (11), p. 972–982.
- Klump, Kelly L; Bulik, Cynthia M; Kaye, Walter H; Treasure, Janet; Tyson, Edward. «Academy for eating disorders position paper: eating disorders are serious mental illnesses». *The international journal of eating disorders*, 2009 Mar; 42 (2), p. 97–103.
- Kraus, N; Slater, J; Thompson, E. C; Hornickel, J; Strait, D. L; Nicol, T; White-Schwoch, T. «Music Enrichment Programs Improve the Neural Encoding of Speech in At-Risk Children». *Journal of Neuroscience*, 2014-09-03, Vol. 34 (36).
- Kölsch, Stefan. «Gode vibrasjoner – Musikkens helsebringende kraft». Oslo. Cappelen Damm, 2020.
- Liebowitz, Marian; Tucker, Mark Steven; Frontz, Melanie; Mulholland, Shaila. «Participatory choral music as a means of engagement in a veterans' mental health and addiction treatment setting». *Arts & health*, 2015-05-04, Vol. 7 (2), p. 137–150.
- Løkken, B I; Merom, D; Sund, E R; Krokstad, S; Rangel, V. «Cultural participation and all-cause mortality, with possible gender differences: an 8-year follow-up in the HUNT Study, Norway». *Journal of Epidemiology Community Health*, 2020-08, Vol. 74 (8), p. 624–630.
- Mathis, Walter S; Han, Xiaotong. «The acute effect of pleasurable music on craving for alcohol: a pilot crossover study». *Journal of psychiatric research*, 2017, Vol. 90, p. 143–147.
- Moreno, Sylvain; Marques, Carlos; Santos, Andreia; Santos, Manuela; Castro, São Luís; Besson, Mireille. «Musical training influences linguistic abilities in 8-year-old children: more evidence for brain plasticity». *Cerebral cortex*, 2009–03, Vol. 19 (3), p. 712–723.
- Myskja, Audun. «Rytmsk auditiv stimulering i rehabilitering av pasienter med Parkinsons sykdom og andre neurologiske lidelser». *Fysioterapeuten*, 2005-09-01, Vol. 72 (9), p. 16–19.

NAV, «Flest uføretrygdede med psykiske lidelser og atferdsforstyrrelser». Hentet 03.12.2020. www.nav.no/no/person/innhold-til-person-forside/nyheter/flest-uføretrygdede-med-psykiske-lidelser-og-atferdsforstyrrelser

NHI, «Dysleksi». Hentet 03.12.2020. www.nhi.no/familie/barn/dysleksi

NHI, «Søvnløshet». Hentet 03.12.2020. www.nhi.no/livsstil/egenomsorg/sovnloshet/?page=all

Nilsson, Stefan; Kokinsky, Eva; Nilsson, Ulrica; Sidenvall, Birgitta; Enskär, Karin. «School-aged children's experiences of postoperative music medicine on pain, distress, and anxiety». *Pediatric anesthesia*, 2009-12, Vol. 19 (12), p. 1184–1190.

Norge Helsedirektoratet. «Nasjonal faglig retningslinje for avrusning fra rusmidler og vanedannende legemidler». Oslo: Helsedirektoratet. 2016.

Norge Helsedirektoratet. «Nasjonal faglig retningslinje for utredning, behandling og oppfølging av personer med psykoselidelser», s. 70–71. Oslo: Helsedirektoratet. 2013.

Norsk Musikkråd, «Om oss». Hentet 02.12. 2020. www.musikk.no/nmr/om-oss

Olesen, J; Gustavsson, A; Svensson, M; Wittchen, H.-U; Jönsson, B. «The Economic Cost of Brain Disorders in Europe», *European journal of neurology*, 2012-01, Vol. 19 (1), p. 155–162.

Opinion, «Ensomheten øker kraftig blant de unge». Hentet 03.12.2020. www.opinion.no/2020/10/ensomheten-oket-kraftig-blant-de-unge

Patel, Aniruddh D. «Why would Musical Training Benefit the Neural Encoding of Speech? The OPERA hypothesis», *Frontiers in psychology*, 2011, Vol. 2, p. 142–142.

Popova, Svetlana; Lange, Shannon; Probst, Charlotte; Gmel, Gerrit; Rehm, Jürgen. «Estimation of national, regional, and global prevalence of alcohol use during pregnancy and fetal alcohol syndrome: a systematic review and meta-analysis». *The Lancet global health*, 2017-03, Vol. 5 (3), p. 290–299.

PricewaterhouseCoopers Health Industries. «The annual cost of brain disease 2012». 2012, www.pwchealth.com/cgi-local/hregister.cgi/reg/annual-cost-of-brain-disease-2012.pdf

Przyrinda, Emily; Zeng, Tim; Maves, Kellyn; Arkin, Cameron; Loui, Psyche. «Jazz musicians reveal role of expectancy in human creativity», *Brain and Cognition*, 2017-12, Vol. 119, p. 45–53.

Regjeringen, «Folkeshelsemeldingen: Mestring og muligheter». Hentet 03.12.2020. www.regjeringen.no/no/aktuelt/folkeshelsemeldingen-mestring-og-muligheter/id2403920

Rehm, Jürgen; Shield, Kevin; Rehm, Maximilien; Gmel, Gerrit; Frick, Ulrich. «Alcohol consumption, alcohol dependence, and attributable burden of disease in Europe: Potential gains from effective interventions for alcohol dependence». 2012.

Ritter, S.M; Ferguson, S; Windmann, Sabine. «Happy creativity: Listening to happy music facilitates divergent thinking». *PLoS One*, 2017, Vol. 12 (9).

Rosa, H. *Resonance. A Sociology of Our Relationship to the World*. Cambridge, UK: Polity Press. 2019.

Salimpoor, Valerie N; Benovoy, Mitchel; Larcher, Kevin; Dagher, Alain; Zatorre, Robert J. «Anatomically distinct dopamine release during anticipation and experience of peak emotion to music». *Nature neuroscience*, 2011-01-09, Vol. 14 (2), p. 257–26.

Schellenberg, E. Glenn. «Examining the association between music lessons and intelligence». *The British Journal of Psychology*, 2011-08, Vol. 102 (3), p. 283–302.

Schellenberg, E. Glenn. «Music lessons enhance IQ». *Psychological science*, 2016-05-06, Vol. 15 (8), p. 511–514.

Schlaug, Gottfried; Marchina, Sarah; Norton, Andrea. «Evidence for plasticity in white-matter tracts of patients with chronic Broca's aphasia undergoing intense intonation-based speech therapy». *Annals of the New York Academy of Sciences*, 2009-07, Vol. 1169 (1), p. 385–394.

Scopus, «Sources». Hentet 03.12.2020. www.scopus.com/sources.uri?zone=TopNavBar&origin=searchbasic

Sihvonen, Aleks J; Särkämö, Teppo; Leo, Vera; Tervaniemi, Mari; Altenmüller, Eckart; Soinila, Seppo. «Music-Based Interventions in Neurological Rehabilitation», *Lancet neurology*, 2017-08, Vol. 16 (8), p. 648–66.

Statens helsetilsyn, «Alvorlige spiseforstyrrelser: Retningslinjer for behandling i spesialisthelsetjenesten». Oslo: Statens helsetilsyn, Utredningsserie 7, 2000. Hentet fra www.helsedirektoratet.no

Steven W. Cole; John P. Capitanio; Katie Chun; Jesusa M. G. Arevalo; Jeffrey Ma; John T. Cacioppo. «Myeloid differentiation architecture of leukocyte transcriptome dynamics in perceived social isolation». *Proceedings of the National Academy of Sciences – PNAS*, 2015-12-08, Vol. 112 (49), p. 15142–15147.

Stokke, Ole Magnus; Stormo, Linn Karina; Skogli, Erlend. «Hjertesvikt i Norge – omfang og kostnader». Menon-Publikasjon 41/2019.

Sutin, Angelina R; Stephan, Yannick; Luchetti, Martina; Terracciano, Antonio; Martire, Lynn. «Loneliness and Risk of Dementia», *The Journals of Gerontology, Series B, Psychological sciences and social sciences*, 2018-10-26, Vol. 75 (7), p.1 414–1422.

Särkämö, T; Tervaniemi, M; Laitinen, S; Forsblom, A; Soinila, S; Mikkonen, M; Autti, T; Silvennoinen, H. M; Erkkila, J; Laine, M; Peretz, I; Hietanen, M. «Music listening enhances cognitive recovery and mood after middle cerebral artery stroke», *Brain*, 2008-02-20, Vol. 131 (3), p. 866–876.

Särkämö, Teppo; Laitinen, Sari; Numminen, Ava; Kurki, Merja; Johnson, Julene; Rantanen, Pekka. «Cognitive, emotional, and social benefits of regular musical activities in early dementia: randomized controlled study». *The Gerontologist*, 2014-08, Vol. 54 (4), p. 634–650.

Thaut, M. H; McIntosh, G. C; Rice, R. R; Miller, R. A; Rathbun, J; Brault, J. M. «Rhythmic auditory stimulation in gait training for Parkinson's disease patients», *Movement disorders*, 1996-03, Vol. 11 (2), p. 193–200.

Udir, «Læreplan i Musikk (MUS01-02)». Hentet 03.12.2020. www.udir.no/lk20/mus01-02

University of Chicago. «Loneliness Linked to High Blood Pressure in Aging Adults». ScienceDaily. www.sciencedaily.com/releases/2006/03/060328081644.htm (accessed December 1, 2020).

Valtorta, Nicole K; Kanaan, Mona; Gilbody, Simon; Ronzi, Sara; Hanratty, Barbara. «Loneliness and social isolation as risk factors for coronary heart disease and stroke: systematic review and meta-analysis of longitudinal observational studies», *Heart* 2016-07, Vol. 102 (13), p. 1009–1016.

Van der Meulen, Ineke; van de Sandt-Koenderman, W. Mieke. E; Heijenbrok-Kal, Majanka H; Visch-Brink, Evy G; Ribbers, Gerard M. «The Efficacy and Timing of Melodic Intonation Therapy in Subacute Aphasia». *Neurorehabilitation and neural repair*, 2014-07, Vol. 28 (6), p. 536–544.

Vuust, Peter; Gebauer, Line. «Music Interventions in Health Care». White paper, 2014. World Health Organization (Corporate Author). «World report on ageing and health». Geneva, Switzerland: WHO-press. 2015.

Zuk, Jennifer; Benjamin, Christopher; Kenyon, Arnold; Gaab, Nadine. «Behavioral and neural correlates of executive functioning in musicians and non-musicians». *PloS one*, 2018, Vol. 13 (1).

Østhus, Ståle; Mäkelä, Pia; Nordström, Thor; Rossow, Ingeborg. «Sosial ulikhet i alkoholbruk og alkoholrelatert sykkelighet og dødelighet». Rapport, Helsedirektoratet, 2016.

Om Norsk musikkråd

Norsk musikkråd – musikklivets nettverk – er et samarbeidsnettverk og en interesseorganisasjon for musikklivet i Norge.

Vi jobber med:

- å fremme bedre rammebetingelser på vegne av medlemsorganisasjonene våre
- å forvalte offentlige tilskudd til det frivillige musikklivet
- å yte tjenester til medlemsorganisasjoner og musikklivet forøvrig

Norsk musikkråd og Musikkens studieforbund har regionledd (fylkesmusikkråd) i alle fylker og omlag 100 tilsluttede musikkråd/kulturnettverk over hele landet.

Rapport:

Deltakelse i musikklivet – etter to år med pandemi

Utgangspunkt

Nærmere 10 prosent av befolkningen i Norge deltar i musikklivet. I februar 2022 gjennomførte Norsk musikkråd en undersøkelse i regi av Norstat. Undersøkelsen ble besvart av et representativt utvalg personer i Norge over 18 år. Hensikten er å avdekke barrierer og motivasjonsfaktorer for å delta i musikklivet, men også å finne svar på hvordan pandemien har påvirket deltakelse i musikklivet.

Spørsmålene om barrierer og motivasjonsfaktorer er også en oppfølging av undersøkelsen i 2020, som også ble gjennomført av Norstat. Spørsmålene gir muligheter for sammenligninger, men undersøkelsene ble gjennomført på litt ulik måte. Undersøkelsen i 2020 var bredere og med flere spørsmål, og var en del av arbeidet med rapporten «Verdien av musikk». I 2022 inngikk spørsmålene i en mer begrenset undersøkelse i det som er Norstats ukentlige omnibus-undersøkelse.

Det er noen lærepunkter knyttet til funn fra undersøkelsen:

- Pandemien har medført redusert deltagelse musikklivet, og det er fortsatt uro og usikkerhet knyttet til deltagelse på øvelser på grunn av smittesituasjonen
- Manglende mestring og konkurranse mot annen tidsbruk er viktige grunner for å slutte med musikk. Selv om færre oppgir profesjonalitet knyttet til øvelser som vesentlig, kan det være viktig å sørge for et godt tilbud som opprettholder og forsterker ferdigheter. Det å utvikle ferdigheter og ha et godt kvalitetsmessig tilbud ledet av profesjonelle og i gode øvingslokaler uttrykkes også av mange som en vesentlig motivasjonsfaktor for å delta på øvelser.
- Fellesskapsdimensjonen er viktig motivasjonsfaktor for mange, men det er færre som oppgir dette som grunn til å slutte. Det er særlig blant eldre og blant de som bor på mindre steder som oppfatter fellesskapsdimensjonen ved å delta i musikklivet som vesentlig.
- Økonomi oppgis av få som vesentlig grunn til å redusere egen deltagelse, men blant de med lav inntekt er dette en viktig grunn.

Pandemiens effekt på deltakelse

Norsk musikkråd har tidligere vist til at så mange som 1 av 5 vurderer å avslutte deltagelse i musikklivet som følge av pausene og fravær av øvelse gjennom pandemien. Undersøkelsen som nå er gjennomført avdekker hvor mange som faktisk har sluttet. Svarene som er gitt, viser at 4 prosent av de spurte sier at pandemien og nedstengningen har medvirket til at de sluttet med musikk. Generalisert til befolkningen innebærer det at om lag 66 700 kan ha sluttet med musikkaktivitet som følge av pandemien og nedstengningen musikkaktivitet¹.

Norstats undersøkelse viser at pandemien har en reell effekt på deltagelse. Undersøkelsen ble gjennomført samme uke som regjeringen gjenåpnet samfunnet. 14 prosent av de som har deltatt i musikklivet oppgir likevel at de ikke vil delta på musikkøvelser nå, fordi de kan bli smittet av Covid-19.

Blant de som deltar i musikklivet, er det 6 prosent som svarer at de deltar mindre enn før. Det er ingen særskilte regionale faktorer, men det er en viss polarisering i alder slik at de som deltar mindre enn før er de yngste og de eldste blant de som er spurt. Det er også en høy andel blant disse, om lag halvparten, som svarer at de ikke vil delta på øvelser fordi de er engstelig for smitte. 38 prosent av disse svarer at de ikke vil, eller ikke vet om de vil, delta på musikkøvelse neste tre måneder. Det er med andre ord en betydelig risiko for at også disse kan komme til å falle fra.

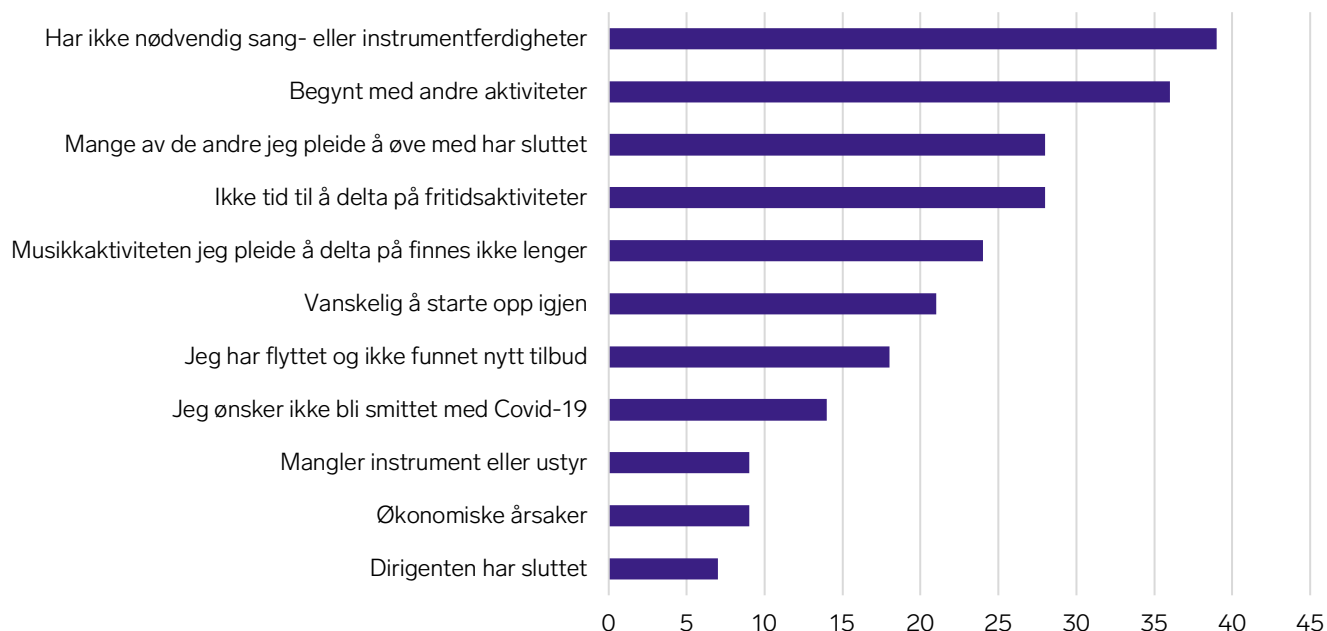
Barrierer for deltagelse

Det er en noe høyere andel som i 2022 oppgir at de ikke deltar i musikklivet sammenlignet med 2020 undersøkelsen, 3 prosent. Det er sannsynlig at dette er knyttet til pandemi-effekten vist til over. Pandemieffekten kommer med andre ord ikke bare i tillegg til andre grunner til å slutte, men er en selvstendig grunn til å slutte.

Figur 1 oppsummerer det som er de viktigste grunnene for å slutte. Manglende mestring er åpenbart vesentlig for mange. Konkurranse mot annen tidsbruk er også vesentlig, opp mot andre aktiviteter eller annen tidsbruk. Fellesskapsdimensjonen er også vesentlig, og oppgis av mer enn en ¼ som en vesentlig grunn til at de har sluttet. Forhold knyttet til hvordan aktiviteten gjennomføres samt økonomiske årsaker oppgis som mindre vesentlig. Langt på vei sammenfaller dette med funn i 2020-undersøkelsen. Her var påstandene de ble bedt om å ta stilling til noe annerledes, men manglende

¹ Ifølge SSB er det 4 279 679 18 år eller eldre i befolkningen. Norstat viser at 39 prosent har deltatt i musikk. Det tilsvarer 1 669 075. 4 prosent av disse sier at en medvirkende årsak til at de har sluttet er pandemien og nedstengningen. Det utgjør 66 763 personer.

mestring var også her på topp samt konkurranse om annen bruk av tid. Figur 1 inneholder i prosent de som svarer at dette er viktige og svært viktige årsaker, 4 og 5 på en skala 1-5 av viktighet.

Figur 1: Viktigste årsaker til å slutte i prosent

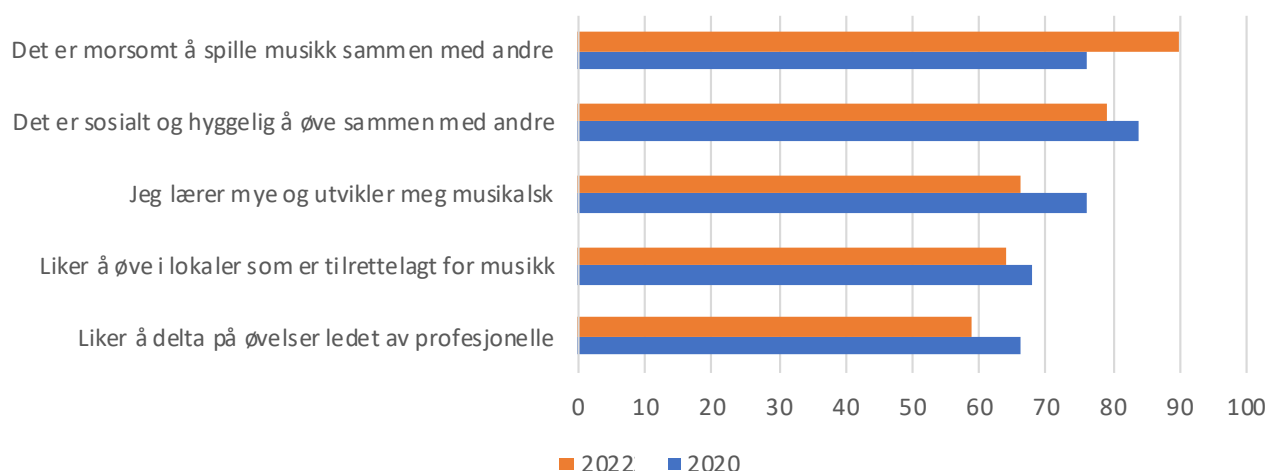
Motivasjon for deltakelse

Funn i 2022 og 2020 undersøkelsen har samme profil på det som er motivasjonsfaktorer for å delta. Det å delta sammen med andre for å skape musikk er mest viktig, men mestring og kvalitet på øvelser fremstår også som å ha stor betydning.

Det å delta sammen med andre er en viktig motivasjonsfaktor, men skaper også sårbarhet i en situasjon med pandemi og nedstengning. Over er det vist til at flere mener at nedstengningen i seg selv ga grunnlag for at de sluttet. I tillegg kan det være at flere merker at motivasjon for å delta svekkes. Det kan gi grunnlag for at de slutter, uten at de direkte knytter det til en pandemi.

I en tidligere rapport er det vist til at verdien av musikk er knyttet til fellesskap, men også til det som læres og tilegnes gjennom musikk. Det å delta er forutsetningen for at den enkelte får effekter for helse og læring, noe som også har betydelige og gunstige samfunnsmessige effekter.

Figur 2 sammenfatter svar på det som er viktige motivasjonsfaktorer. Figuren inneholder i prosent de som svarer at dette er viktige og svært viktige motivasjonsfaktorer, 4 og 5 på en skala 1-5 av viktighet.

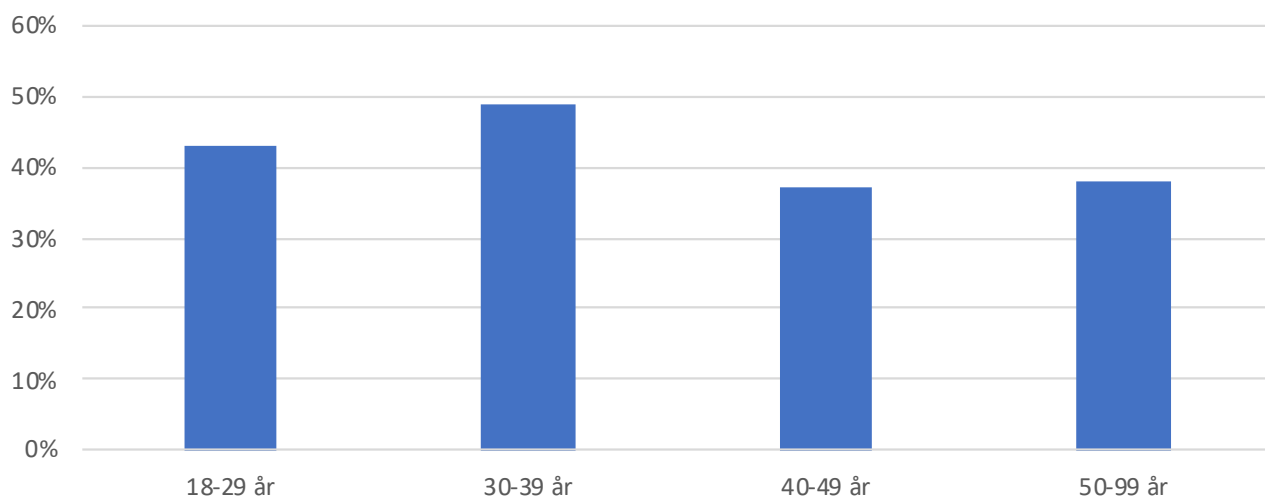

Figur 2: Viktigste motivasjon for å delta på øvelser, i prosent

Er det forskjeller i hva som motiverer og reduserer deltakelse?

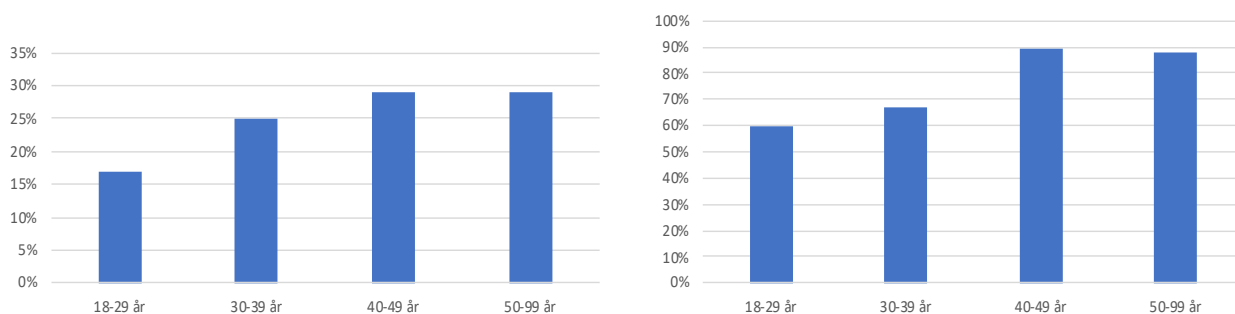
Det er mulig å avdekke enkelte forskjeller i hva som motiverer og reduserer deltakelse. Dette er også mulig å bruke i innretning av virkemidler, slik at disse tar hensyn til det som er viktig for deltakelse i musikklivet.

Figur 3 viser betydningen av mestring for deltakelse i musikklivet. Den indikerer at dette kan være særlig vesentlig for de som er i aldersgruppen 30-39. I den aldersgruppen er også konkurransen om tid særlig hard, ved start av karriere og med mange som har etablert familie. De som er spurt, er de som deltar eller har deltatt i musikklivet.

Figur 3: Grunn til å ikke delta på musikkøvelse: Jeg har ikke den nødvendige sang- eller instrumentferdigheten

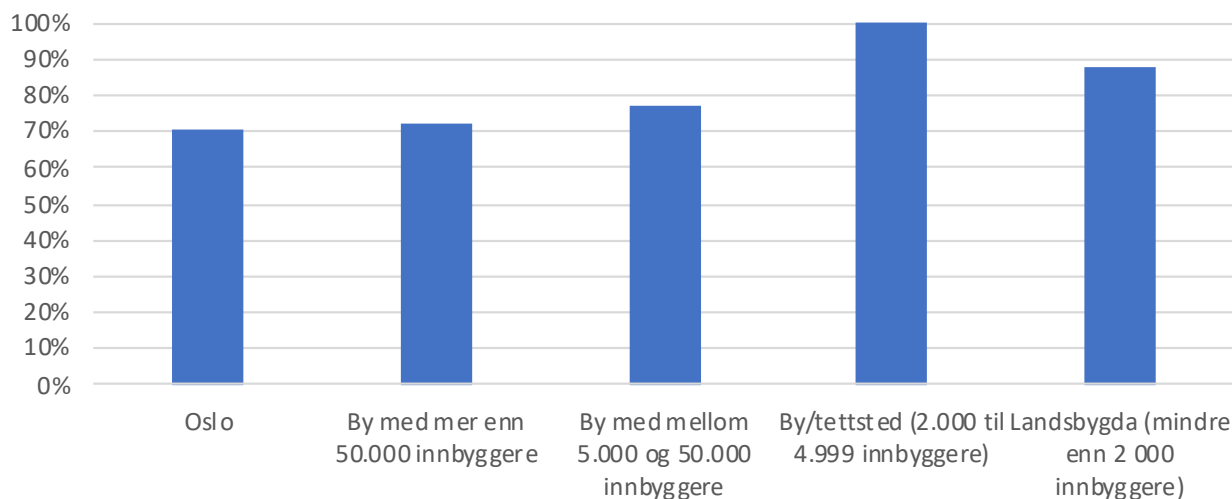
Det å være en del av et fellesskap, og komme sammen for å skape musikk er viktig – og særlig viktig i de eldre aldersgruppene. Antagelig er det mange som oppfatter musikkøvelsene som en viktig sosial arena, hvor det å skape musikk er grunnen til å delta mens det å velge å delta også handler om å treffe andre.

Figur 4a: Grunn til å ikke delta på musikkøvelser: Mange av de andre jeg pleide å øve med har sluttet.

Figur 4b: Viktigste motivasjon for å delta: Jeg synes det er sosialt og hyggelig å øve sammen med andre.

Det sosiale aspektet knyttet til deltakelse er mer vesentlig på mindre steder, altså steder med mindre enn 5 000 innbyggere. Dette kan virke opplagt, fordi det er færre arenaer for å treffe andre. Imidlertid gir det en indikasjon på at musikklivet representerer en viktig del av det å skape fellesskap og bostedsattraktivitet.

Figur 5: Viktigste motivasjon for å delta: Jeg synes det er sosialt og hyggelig å øve sammen med andre.

Økonomi er utslagsgivende for relativt få av de spurte, under 10 prosent. I lav-inntektsgruppene kan økonomi imidlertid være utslagsgivende for mange. Grunnen til at økonomi teller mindre for de som tjener aller minst er at mange av disse er yngre og studenter og/ eller får midler også til deltagelse i fritidsaktiviteter fra foreldre.

Figur 6: Andel som oppgir økonomi som viktigst grunn til å ikke delta på musikkøvelser.

Oppsummering

Koronapandemien har fått konsekvenser for deltakelsen i musikklivet. Sammenlignet med før pandemien deltar færre på organiserte musikkaktiviteter nå. Pandemien har også ført til å at det nå gjennomføres færre antall øvingstimer enn tidligere. Timer med egenøving er ikke tatt med i denne undersøkelsen, så det er usikkert om dette veier opp for noe av fraværet av øvingstimer.

Selv om trenden antakeligvis er synkende er det fortsatt en andel som ikke vil delta på organiserte musikkaktiviteter fordi de er bekymret for smitterisiko.

Blant dem som har forlatt musikklivet oppgis manglende sang- eller instrumentferdighet den mest valgte årsaken til at de har sluttet med musikk. Dette er naturlig siden både ferdigheter og repertoar er ferskvare, og må vedlikeholdes. Dersom en viktig motivasjonsfaktor for å drive med musikkaktiviteter er det sosiale fellesskapet, så vil frafallet av dette bidra til at flere ikke holder ferdighetene vedlike.

Undersøkelsen har vist at det sosiale fellesskapet er et viktig motiv, og kanskje enda sterkere enn før pandemien, men samtidig er det tydelig at dette må være i forbindelse med musikkutøvelse. Ni av ti svarer «Det er morsomt å spille musikk sammen med andre», mens åtte av ti svarer «Det er sosialt og hyggelig å øve sammen med andre». Med andre ord er det sosiale aspektet viktig, men mest viktig når det skjer gjennom musisering sammen med andre.